

498 Ft / 1,66 Eur

www.ujkonyvpiac.hu

XXIII. évf., 2013. szeptember

ÚKP

Új Könyvpiac - Az olvasók és a könyvszakma lapja

AZ OLVASÁS ÉJSZAKÁJA

Amikor nem alszol

**2013. SZEPTEMBER 13. (PÉNTEK)
17:00 ÓRÁTÓL HAJNALIG**

WWW.AZOLVASASEJSZAKAJA.HU

Titkos naplóm
2490 Ft
165 × 205 mm
96 oldal
bélelt borító,
lakattal

Forgó világ
5490 Ft
285 × 285 mm
6 oldal
térbeli mesekönyv

Hercegnő a barátom
Balerina a barátom
3490 Ft
235 × 260 mm
160 oldal
bélelt borító

Sissi, Ausztria császárnéja és Magyarország királynéja
2990 Ft
240 × 285 mm
48 oldal
bélelt borító

Menő csajok 1000 matricája
2990 Ft
240 × 320 mm
48 + 16 oldal
matricákkal

Csodálatos rózsaszín mesék
1990 Ft
200 × 255 mm
16 oldal
csillogó oldalakkal

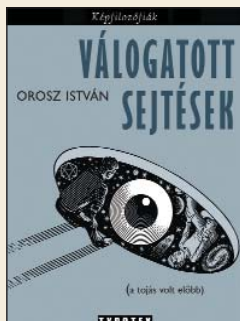

Ablakos kirakóskönyv
2890 Ft
220 × 280 mm
20 oldal
8 kirakóval

Napraforgó

1047 Budapest, Baross u. 91-95. • Telefon: (06-1) 272 1313 • Fax: (06-1) 272 1312 • E-mail: napraforgo@napraforgokiado.hu • www.napraforgokiado.hu

- 4 Köszöntő**
Zentai Péter László: Az Olvasás Éjszakája
- 6 Kabdebó Lóránt: „Halandók remény nem lehet az átok!”**
A 85 éves Juhász Ferenc költészetéről
- 8 Mert olvasni jó!**
Lafferton Kálmánnal, a Supka Géza Alapítvány elnökével Koncz Tamás beszélget
- 10 Az Olvasás Éjszakája programjai**
- 12 Belefeledkezni az éjszakába**
Koncz Tamás kisinterjúi Lackfi Jánossal, Egressy Zoltánnal, Stahl Judittal és Berg Judittal
- 14 Az Olvasás Éjszakája képes programajánlója**
Timur Vermes a médiamanipulációról, Kalapos Éva Veronika a D.A.C.-ról, Karafiáth Orsolya *Bodyendre* című produkciója, Vámos Miklós és barátai, Oláh Andrea és a könyvek illata, Békés Márton, Gyurgyák János és Tamás Gáspár Miklós a kultúra válságáról, 100 éves Weöres Sándor
- 16 Pásztor Péter: Szellem a vereségben**
Hatos Pál: Választott népek és a vereség kultúrája
- 18 Az olvasás csapdája, avagy a lírai szöveg**
Borbély Szilárd íróval Bán Magda beszélget
- 20 Onagy Zoltán:**
Szilágyi Zsófia (szerk.): 20. századi magyar novellák 1921-1938
- 21 Tandori Dezső: Újabb Typotex-halmaz**
Daniel Arasse: Művész a műben – Analitikus ikonográfiai esszék; Armand Puig: Gaudi és a Sagrada familia; Orosz István: Válogatott sejtések
- 22 Bíró-Balogh Tamás: A leleplező intuíció**
Bibliofil csapdák – Ady Endre vagy Juhász Gyula?
- 24 Tornai Szabolcs: Jin és Jung**
A Kossuth Kiadó Jung-sorozatáról
- 25 Gyürky Katalin: Ördögök bűvöletében**
Írina Muravjova: Az angyal napja
- 26 Népirtás az irodalomban – Gyürky Katalin: A hallgatás ellen szólnak**
Jáchym Topol: Az ördögök műhelye; Slavenka Draculic: A légynek sem ártanak
- 28 Népirtás az irodalomban – Takács Dániel: Helga**
Helga Weiss: Helga naplója
- 29 Népirtás az irodalomban – Takács Géza: Akit gumilövedék terített le**
Jászberényi Sándor: Budapest-Kairó. Egy haditudósító naplója
- 30 Hercsel Adél: Fogd a guminőt, és fuss!**
Viktor Pelevin: S.N.U.F.F.
- 31 Szirtes Borbála: Konzulváros. Egy nyelvfilozófiai űrháború krónikája**
Chiana Miéville: Konyulváros
- 32 Kiss Gábor szótárrova**
Nomen est omen – a névszótárakról
- 33 Csapody Kinga: Játssz újra!**
Dömötör Endre - Miklya Anna: Quimby
- 34 Beleolvasó – Agave Könyvek – John Scalzi: Az utolsó gyarmat**
- 38 Beleolvasó – Móra Könyvkiadó – Pacskovszky Zsolt: Szabadesés**
- 42 Beleolvasó – Európa Könyvkiadó – Roberto Bolaño: Vad nyomozók**

Az olvasás éjszakája

Az Ünnepi Könyvhét zseniális ötletadójának, Supka Gézának a nevét viselő alapítvány szeptember 13-ára hirdette meg változatos programmal, nívós közreműködéssel a remélhetőleg sokakat megszólító és mozgósító akcióját, az Olvasás Éjszakáját. A felületes szemlélő azt gondolhatná, lám, a könyvesek is megirigyelték a többi szakma, pl. a múzeumok, a régiségkereskedők éjszakai rendezvényeit, s ezek sikerén okulva, a könyvkészítési láncolat minden szereplőjére számítva maguk is e figyelemfelkeltő akciót választották. A könyvesek mostani olvasásnépszerűsítő kezdeményezése azonban végképp nem mások ötletének átvétele, netán utánzása, a szeptember 13-ai Olvasás Éjszakája egy több mint másfél évtizedes eltökélt stratégia újabb, remélhetőleg a korábbiakkal egyenrangú és fontos állomása.

Régen volt, de talán nem felejtődött el, hogy a '90-es évek közepén a Frankfurti Könyvvásárról hazatérve a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése hozta el a hírt és vitte be a köztudatba, hogy Angliában hihetetlen tudatossággal, s az állam eltökélt támogatásával szinte a teljes angol anyanyelvi közösséget megszólító olvasásnépszerűsítő kampányt szerveznek National Year of Reading elnevezéssel, 1998 és 1999 között. A David Blunkett oktatási miniszter ötletére megvalósuló kampányt az olvasási készségek, képességek fejlesztése érdekében, az olvasás hasznának és örömeinek tudatosítására, a tudásalapú társadalomban az oktatás elsődleges, semmivel nem pótolható „eszközének”, az olvasás fontosságára figyelmeztetve indították el. Az Egyesülés igazgatójaként minden, az angol Olvasás Évével kapcsolatos információt elkértem Liz Attenborough asszonytól, a kampányév szervezőjétől. A minden közösséget – iskolákat, egyházi intézményeket, könyvtárakat, könyvkiadókat, olvasóköröket, állami intézményeket és vállalatokat, multinacionális cégeket és kis üzleteket – egyaránt mozgósító angol akcióév anyagai lenyűgözőek voltak. Nem a felhívások, a programok ismertetőire, az akcióév nyomtatott anyagainak kifogástalan minőségére gondolok elsősorban, hanem magának a mozgalomnak a hihetetlen szervezettségére, alulról történő építkezésére, s mindenekelőtt arra, hogy a brit kormány és a legfontosabb szigetországi cégek – tudatában lévén az olvasás fontosságának – milyen bőkezűen, milyen távlatosan finanszírozták az anyanyelvi közösségük által javasolt programokat. A számunkra szinte elképzelhetetlen nagyságrendű állami támogatás mellett hadd utaljak csupán egyetlen adatra: az angol posta magyar pénzre átszámítva 6 milliárd forinttal szponzorálta a National Year of Reading céljait.

A példaadó angol kampány legjobb ötleteit hasznosítva, a National Year of Reading előkészítésével párhuzamosan mi is javaslatok tömegével bombáztuk a magyar kormányzatot. Négy és fél éven át kitartóan lobbiztunk azért, hogy meggyőzzük a döntéshozókat, az olvasás népszerűsítése, a fiatalok olvasási készségének és képességének fejlesztése messzemenően több a könyvpiac szereplőinek természetes érdekénél, céljánál, azaz a magyar könyvkultúrának, könyvpiacnak a jövőben is legyen értő olvasója, legyenek a könyvpiacot eltartó vásárlói. Közel fél évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy a magyar kormányzat is felismerje a magas szintű olvasás, a szövegértési, szövegfeldolgozási képesség – amelyet egyszerűen írásbeliség-

nek szoktunk nevezni – nélkülözhetetlen eleme a versenyképes tudásnak, nem csupán az egyén boldogulásának, hanem társadalmi- gazdasági fejlődésünknek is alapfeltétele. Csak olvasott, tájékozott ember képes arra, hogy folyamatosan feldolgozza és értelmezze a gyorsan változó világ információit, csak az anyanyelv biztos tudása tesz képessé idegen nyelvek elsajátítására.

Komoly sikerként könyveltük el, hogy a magyar kormány a 2001 és 2002 Ünnepi Könyvhetei közötti egy éves időszakot az Olvasás Évének nyilvánította, s bár az angliai rendezvényhez képest összehasonlíthatatlanul kisebb forrással, mindösszesen 100 millió forinttal támogatta az akcióévet, a benne résztvevők hihetetlen eltökéltsége, a kiadók, a könyvtárosok, a művelődési intézmények munkatársai, s maguknak az íróknak az öntevékenysége, aktivitása eredményeként nem csupán itthon, hanem a határon túli magyar közösségekben is sikerült tudatosítani az olvasás, az írásbeliség fontosságát, sikerült felébreszteni sok fiatalban az értekes irodalom iránti érdeklődést, megszerettetni velük az olvasást.

Nincs semmiféle bizonyítékom arra, hogy valóban van összefüggés aközött, hogy a National Year of Reading mozgalmát életre hívó Angliában született meg a gyerekeket az olvasáshoz viszszaadóító Harry Potter-sorozat, hogy az MKKE-kezdeményezte magyar Olvasás Évének a hatása, hogy azóta látványosan fejlődik a magyar gyermek- és ifjúsági irodalmi könyvkiadás, annak ellenére, hogy a könyvpiac minden más szeglete a világgazdasági válság okán sajnos összességében zsugorodott. Hiszem, hogy van összefüggés aközött is, hogy az elmúlt egy évtizedben a kortárs magyar irodalom legjobbjai meghódították Európa s a nagyvilág olvasóit, a magyar írók minden irodalmi elismerést megkaptak a világban, a magyar irodalom fogalomként vált nemcsak Németországban, hanem Európa szinte minden kultúr nemzetének irodalmában. Mindezt – meggyőződésem szerint – annak is köszönhetjük, hogy irodalmunknak van értő olvasóközönsége. Világirodalmi rangú prózákat egy rendkívül kíváncsi, minden újra nyitott, okos magyar olvasóközönség hívja életre és tartja fenn.

A magyar Olvasás Éve zárásakor mi, könyvkiadók nem szeretnénk volna kipipálni az olvasásnépszerűsítés feladatát. Tíz éven keresztül házaltunk a köztársasági elnököknél, a művelődési és oktatási tárcánál annak érdekében, hogy a német köztársasági elnök-fémjelzte Stiftung Lesen olvasásnépszerűsítő alapítványhoz hasonlóan Magyarországon is jöjjön létre olvasási közalapítvány. Mindeztidőig nem találtunk meghallgatásra, ezért az Egyesüléshez tartozó könyvkiadók egy picit nehéz korszakban, szolid tőkével, de komoly elhatározással, könyvtárosokkal, nyomdászokkal és lapkiadókkal összefogva újból zászlajukra tűzték az olvasás megszerettetésének ügyét, létrehozták a Supka Géza Alapítványt. Külön öröm, hogy a magyar írók minden korosztálya szívesen és elkötelezetten vállal szerepet a szeptember 13-ai Olvasás Éjszakájában, emlékeztetve Márai Sándor remek bon mot-jára: „Nem fontos, hogy sok író legyen egy közösségben, de fontos, hogy sok olvasó legyen.”

Zentai Péter László

a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése elnöke

ÚKP

Az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

Következő számunk megjelenik:

2013. október 7.

lapzártá:

2013. szeptember 20.

Felelős kiadó
Lafferton Kálmán

Felelős szerkesztő
Szabó Tibor Benjámin

Szerkesztőbizottság
Kányádi Sándor
Pécsi Györgyi
Tandori Dezső
Tózsér Árpád

Kiadja:
Lafferton és Társa Kft.

Szerkesztőség:
1043 Budapest, Bocskai utca. 26.
Tel.: 210-9933, 210-9934
Fax: 210-9935
E-mail: ujkonyvpiac@ujkonyvpiac.hu
www.ujkonyvpiac.hu

Terjesztik:
könyvkereskedések,
könyvtárak, hírlapárusok,
illetve előfizethető a szerkesztőségben

Nyomás:
Pauker Nyomda
Felelős vezető:
Vértés Gábor igazgató

HU ISSN 1215-5551

A lapban megjelent írások nem feltétlenül egyeznek a szerkesztőség véleményével. Az írások tartalmáért a szerzők vállalják a felelősséget. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal.

Üdvözlét az Olvasónak!

Most akkor ezt úgy toljuk (az olvasást, a népszerűsítést), olyan erővel és hangerővel – ahogy a csövön kifér. Meg azzal a feltétel nélküli összekapaszkodással, ami ritka vendég e hazában. Belekiáltjuk a közép-európai valóságba, hogy olvasni jó! Ahogy ez helyes is. A kiabálás, mármint. Indokolt.

Miközben van itt azért egyéb is. A nagy hangosságban leszek én a csendesebb, és mondom, mutatom, hogy ez az olvasós játék konkrétan éjszaka lesz. Éjszaka. Az olyan, hogy minden átkapcsolja magát egy másféle működésre: a hullámzó Balaton besimul, elhallgat a ciccegő áram a vezetékben, a szeretők egymásnak esnek. Emlékszünk még Bergman festőművészes filmjére? (Bergmanra, egyáltalán?) Megvan? Hogy milyen az éjszaka... Hogy a pirkadat előtti utolsó óra a legsötétebb. Amikor a legtöbben születnek, a legtöbben halnak meg. „Ilyenkor szakadnak a hidak a vízbe, ilyenkor fehéredik ki a balkáni gerlék tolla, az ember vére, ilyenkor szórnak sót a parázsba.”

A farkasok órája az éjszaka esszenciája.

Éjszaka. Amikor figyelnek az őrök, amikor a bagolyfélék repülnek. Amikor a szerelmes (ha elég fiatal) még nem tudja, hogy minden mondat, minden mozdulat teljesen mást jelent majd reggel.

Az aludni nem tudó. Aki az ágyából bámul a falak mögötti sötétbe. Aki megsejti a sorsát, fél a reggeltől, az éjszakától is, a semmi és a zűrzavar között ragadt. Aki a démonaival küzd, vagy a lyukkal a lelkiismeretén, a lánccal a mellkasán – mindenki azzal, ami van neki. Aki levegőért kapkod. Aki fullad, annyira unja önmagát. Akit fenyegetnek, zsarolnak. Akiért jön a NAV másnap. Akiért még csak nem is jön senki, úgy elfelejtették. Vannak ilyenek. És az ilyenek néha összegyűlnek, nagy zajt csapnak, tüzeket gyújtanak a sötétben, énekelnek és táncolnak. Hogy összekarolva hátha könnyebb. Nekik is szól Az Olvasás Éjszakája. Meg persze, azoknak, akik csak szeretnek együtt lenni, szórakozni. Jó lesz ez mindenhogyan.

Tibor Benjámin

felelős szerkesztő

„Halandók reménye nem lehet az átok!”

Azt olvasom, hogy Juhász Ferenc, nem társítható a huszadik század egyik meghatározó beszédmódjához sem. Pedig szememben ennek éppen az ellenkezője az igaz. Kapcsolható mindahhoz a költői megszólaláshoz, amely egyrészt tudatosította a borzalmakkal teli századot, másrészt azokhoz a törekvésekhez, amelyek erőt adtak az embereknek mindennek elviseléséhez. Az utóbbi évszázadot átélő-átérző költők élvonalában látom életművét fényleni, meghatározó erővel. Sajátos beszédformálással. Társtalannak látszik, mert a legnagyobbak közé tartozik, akik ha üzennek is koruknak, nem egymás szavát utánozzák, hanem saját maguk egyéni nyelvén szólalnak meg.

Egyedi költői világot alakítva. Életművében átélve mindazt az ellentétet, amelyet legnagyobb kortársai külön-külön megszenvedtek, illetőleg amin keserves akarattal felülemelkedtek.

A „tragic joy” az a csodálatos oximoron, amely költészetében sugárzássá alakult, amint azt Yeats megfogalmazta, és Rilke duinói elégiái, T. S. Eliotnak a vonósnegyesekbe formálódó pályaképe, az *Énekek* Poundja, a *Költőnk és kora* József Attilája és a *Tücsökzene* Szabó Lőrince ráhagyományozta. „Hector is dead and there’s a light in Troy / We that look on but laugh in tragic joy” (ahogy Turczai István megformálta ennek a szinte fordíthatatlan sornak remek magyar változatát: „láttukra arcunkon mégis tragikus derű”).

Benne élnek ebben a költészetben a most-pontokra szakadó világnak az emberi létezés végső kétségbeesítő helyzetei. Miként azok megjelennek Joseph Conrad *A sötétség mélyén*, Céline *Utazás az éjszaka mélyére*, T. S. Eliot *Átokföldje* és *Az üresek* című műveiben. Avagy akár még a korábbi században keletkezett Böcklin *Aholtak szigete* festmény-variációiban, aztán Munch a *Kiáltás* festményének pszichológiai döbbentségében, avagy a kalandos sorsú *Guernica* című festménynek nemcsak a publicisztikus eseményhátterűségében, hanem szereplőinek kétségbeesítő sugalmaiban. A művészet labirintusba vezette volna a világot? „Mi vagyunk az üresek / mi vagyunk a kitömötték / zsúpkobakunk / egymásnak rogy.[...] mint száraz fűben a szél / vagy patkányok lába száraz / pincénk üvegcserepén.”

Ide csatlakozik Juhász Ferenc a végességet átélő kétségbeesése. *A tékozló ország* csak első modellje volt ennek, mely mind tágabb és tágabb körökben ismétlődik. De mikor éri el a pusztulás mechanizmusának köre azt az átmérőt, mely átfedi az egész földet? 1967-ben *A költészet és a jövő* témájú meditációban ezt írja: „Fölrajzoltam én üszkös és kormos és parázs-sistergő szavaimmal, / véres vérző hajakkal és még-lüktető velővel, bőrhártyás embercsontzilánkokkal / és szőrökkel teleragadt szavaimmal a Jövő Rémületterképét a Jelenre”. De a tudat logikája ennél (az egyetemes lét szempontjából) formális határnál nem állhatott meg. A föld teljes pusztulásának, ember nélkülivé válásának előbb csak egy mítoszt gondolta

át, egy még emberrel teljes, átmeneti pillanatot, a nem földön maradó, a tűz pusztította földet elsirató, új életet ki-tudja-fakasztható kozmikus Noé mítoszt, hogy azután visszatérjen a tudat Rémület-térképén az ember utáni földre, az élet logikáját elvesztett földre (Gyermekdalok).

És ebbe a világirodalmi rangú sorba idézhetjük Juhász Ferenc egy kevésbé ismert hosszú költeményét, versbéli elmélkedését: *Mérgezett Mennysország* a címe, az 1991-es Új Írás januári számában jelent meg. Mintha az évszázadot kezdő Gottfried Benn versre felelne vissza: *Férj és feleség átmegy a rákbarakon* (1912). Halott anyja emlékének felidézésével végig gondol egy görbetűkörként visszagrímácsoló öröklétet.

A Juhász Ferenc-értelmezés ezt a kétségbeesett önpusztítást sokáig csakis a politikához kötöttén magyarázta. Igaz, hogy *A tékozló ország* nélkül talán ’56 forradalma se lenne, utóbb pedig a „bomba” árnyékában a világ létezésének egyik legizgatottabb védelmezőjét ünnepelhetjük költészetében. És amikor nemzedéktársainak hullását siratta, benne formálódott a nemzeti „bárd”, aki emléket állít az elhullottaknak. De mindez jobbára csak „irodalomtörténeti” érték maradna mára. Akik csak a politikus költőt látták benne, hamar leírták a század végére. De éppen a *Mérgezett Mennysország* egy másik Juhász Ferencre hívhatja fel a figyelmet. Arra, aki kezdetektől már benne élt, aki annyira rossznak látja a világot, hogy menekülne annak ismétlődésétől, akárha a túlvilági lét megtagadása árán is. Arra kérdez rá ebben a nagyon elkeseredett költeményben, amelyet minden egyes pillanatában, minden sorával, felvillanásával tagadott élete során. Ha ugyanis elfogadom, hogy rossz dolog ebben a világban élni, akkor a fantáziám nem tudja felszabadítani önmagát, és egy másik „rózsakert” túlvilágot vízionálni. Maradjon a lecsupaszkodott csontváz, a föld pusztulása, a világ eltűnése. A létállapot a *Babonák napja: csütörtök, amikor a legnehezebb*. Vagy még annál is nehezebb. Mintha Dante poklának leghidegebb fagya várna az egyedül maradó emberre mindörökké. Nem csak büntetésül, de végállapotul. Az élet szellemtelenedése.

De kérdezem én, és kérdezi Juhász Ferenc egész költészete, hogy csakis ez a racionális, magunk megszenvedte, magunk kérdezgette öröklét várhat-e a világra. Miként felsorolt elődeinél is, Juhász Ferenc minden sorában ott van a mindezt ellenző kérdés: avagy van más – akárha rejtekút – ellenében? Eliot pokolcellákba vetett bábképzeteiben vigaszként felizzik a rózsakép, a katedrálisok világosságát adó fényforrása, „az alkonyi halálország / örök csillaga / és százlevelű rózsája / egyedüli reménye / az üreseknek.” Az éjmélyi utazásban felvillanhat-e a világ világosságát sugárzó oximoron a létezés harmonikus voltának formájára utalva?

Csak hogy Juhász Ferenc éppen ebből a pokol-túlvilágból is vis-

szá tud térni. *A szivárványszínű cethal*, a *Fekete páva*, a *Mérgezett Mennycsászár* az itt-lét rosszassága. Az a Fekete Saskirály, amely minden emberben benne él, és legjobb pillanatait is képes elrontani. Ezzel kell megküzdeni, ezzel kell szembeszállani. És ez Juhász Ferenc költészetének lényege. Juhász az elveszthető paradicsomot rajzolta meg, az elveszettség állapotában. És e keserű művekkel szemben ott a nagy életrajzi látomás, a *Halott feketerigó* és a csodálatos pszichológiai önmarcangoló szétszedése és összerakása az embernek, a *Fekete Saskirály*, a tragic joyt a derű oldalára billentő világirodalmi poéma, és legújabb kötete, *A Pegazus istállója*, mely éppen az emberi létezés bensőségeségét mutatja fel diadallal. Mint Milton Istene, fájdalommal látja előre annak eljövételét, amit ő nem akar, amit károsnak érez magára a rosszul választó emberre nézve is. Szép lehetőségek keserves bukásai peregnek a költőben. Ugyanakkor benne él ebben a költői előrelátásban az emberi szabad akarat másik perspektívája is: az egyes ember önmagát felemelő ereje, az ember életre tervezettség. Ha a történelmében pusztulást vonzott is az emberiség, az ember személyes létezésében képes ennek a létezésnek a gyönyörét átélni. Nem menekülésként, hanem éppen hogy önmaga értékének tudatosításával, miként a *Naphimnusz*t idéző szentferenci gondolatban ez a gyönyörködés az isteni alkotás feletti öröm befogadása, és visszasugárzása Teremtőjének.

És ezzel eljutottam Juhász Ferenc valóban világirodalmian egyéni formátumához. Költészete személyesen szörnyűséges adottsághoz: látni belülről mindent, ami benne és körülte történik. Juhász Ferenc ennek a képességnek világirodalmi méretű zsenije. Látja, és

szavakkal meg is idézi mindazt, amit az ember önmagában megél, szenved, élvez, gyönyörítisan átél, veszettség-tudattal megszenved – miként az életét megélő ember, és ahogy az egészségéért aggódozó másik ember, az egészségéért felelősséget vállaló orvos. De leírhatóan látja a világmindenséget, életrekelthetőbben, mint a legjobb csillagászok. És el tudja képzelni ugyanennek a mindenségnek a még talán fel sem fedezett picinységeit, jobban, mint bármelyik fizikus. És rácsodál – leírható szavakkal is formálva – a biológiai organizmusokra, pontosabban talán, mint az annak tanulmányozására szakosodott biológus. És még egy „kiegészítő” adottság: képes átélni az egyes ember külön csak-rá-szabott megpróbáltatásait, és a történelemnek az egész emberiséget megszenvedtető veszélyeztetettségét. Sokszor elgondolom: hogyan lehet ilyen terheltséggel természetes emberi életet megélni. Mert Juhász Ferenc ennyi „látás” súlya alatt nem összeroskad, nem széthullik – hanem egészséges személyiségként éli meg ezt a számára adódó csodás lehetőséget. Bizonyosság rá a most ünneplésre kerülő 85 éves életkor.

Juhász Ferenc élete – mintha a világmindenség egészét példázná számunkra. A „Halál-Kastély minden szobájában / tiszta szerelemmel eltűnődve” állva, végességével, szenvedésével, állandó alakulásával nemcsak a megpróbáltatások elviselésére alkotottként él közöttünk, hanem éppen a világ terheit elviselő gyönyörűség átélőjeként jelenik meg a kimondás megformálásának mámorában. Az öröm keresése és megtalálása a rossz ellenében a Juhász Ferenc-i poétika jellemzője, amely beleépül a huszadik századtól napjainkig ihlettel szolgáló világirodalomba.

Mert olvasni jó!

Az Olvasás Éjszakája egy olvasásnépszerűsítő, a nemzeti írott kultúra értékeit felmutató irodalmi és könyves fesztivál. Elsődleges célja, hogy a könyves kultúrát, az olvasást mint örömforrást mutassa be, a társadalom olvasásképét frissítse. 2013. szeptember 13-án 15.00 órától másnap hajnalig a rendezvény három főhelyszínén (budapesti könyvesházakban) és számos csatlakozó helyszínén a könyv- és folyóirat-kultúrához kapcsolódó látványos, zenés programok, interaktív produkciók szórakoztatják és művelik a közönséget. Ezen a napon az ország egyes könyvesboltjai meghosszabbított nyitva tartással várják a vásárlókat.

Az Olvasás Éjszakája szokatlan módon – játékokkal, koncertekkel, diavejtéssel – népszerűsíti az olvasást, mutat be szerzőket és könyveket. Hogyan született meg a fesztivál ötlete?

A digitális világ folyamatos térhódítása, olvasási szokásaink, lehetőségeink jelentős megváltozása miatt csökken a könyvolvasásra fordított idő, ezért nem az a kérdés, szükség van-e a könyvolvasás népszerűsítésre, hanem hogy ez hogyan történjék. Úgy gondoltuk, olyan formát kell választanunk, amely leginkább megfelel a mai pörgő, nagyon sok mindenre nyitott, szórakozást kedvelő világunknak. A fesztivál műfaj ilyen. Az Olvasás Éjszakája elnevezéssel pedig nem csupán egy olvasásra kiválóan alkalmas, titkokkal, álmokkal, vágyakkal teli napszakot akartunk megjelölni, amikor nyolcvan kortárs magyar alkotó olvassa, meséli, énekel, zenélik, táncolja, hogy mit jelent számára az olvasás, hanem a már közismert és bevált rendezvényformával még unikálisabbá kívántuk tenni a fesztivált.

Más eseményekkel összehasonlítva, az Olvasás Éjszakán kisebb szerepet kapnak a felolvasások, irodalomelméleti viták, szemben a szórakoztató programokkal. Úgy érzi, hogy egy klasszikus felolvasóesttel már nem lehet megfogni az embereket?

Azt gondolom, hogy a felolvasóesteknek és az irodalomelméleti vitáknak is megvan a létjogosultsága. Az Olvasás Éjszakáján is lesznek felolvasások, Csányi Vilmos, Lackfi János, Ungvári Tamás mellett Testek az éjszakában című műsorban mindjárt kilenc szerző fog felolvasni. S lesznek irodalmi és könyvszakmai kerekasztal-beszélgetések is. Azonban a hagyományos felolvasások és viták mellett ma már elengedhetetlen, hogy jó hangulatú, színes programok sorozatával, melyek középpontjában az írók állnak, irodalomtól, írástól merőben eltérő hobbiukkal, humorukkal, élményszámba menő színpadi produkcióikkal, személyes varázsszavakkal embereket nyerjünk meg a könyvolvasásnak.

Az Olvasás Éjszakája:

2013.
szeptember
13.

Tényleg olvasásra buzdíthat az, ha egy író fest, dobol vagy bűvészkedik?

Önmagában a festés, dobolás vagy bűvészkedés nem, azonban ha ezt egy-egy kedvelt, megsüvegelt író teszi, aki remek műveket ír és bensőséges viszonya van a könyvek világához, ráadásul a produkció egy oldott hangulatú, könyves környezetben történik, bőven elegendő inspirációt jelenthet, hogy a jelenlévők egy része az író egyik vagy másik könyvét el akarja olvasni.

Melyik korosztályt célozzák meg a fesztivállal, ki a célközönség?

A fesztivál programját úgy állítottuk össze, hogy minden korosztály megtalálja a számára fontos szerzőket, eseményeket. De mivel a 15-29 éves korosztályt érezzük a „legveszélyeztetettebbnek”, őket szeretnénk leginkább megnyerni a könyvolvasásnak. (A kisgyerekeknek még megvásárolják a szülők a mesekönyveket, az idősebb generáció, mivel könyveken nevelkedett, nem tud meglenni nélküle.) Ezt tükrözik vissza a programok, s ennek megfelelően készítettük el mind tartalmában, mind képi világában az olvasásnépszerűsítő fesztiválunkat beharangozó videókat is, s az sem véletlen, hogy az internet a legfőbb promóciós eszközünk.

Két évvel ezelőtt egy pódiumbeszélgetésen kiemelte, visszaesett az eladott könyvek példányszáma és jelentősen csökkent az olvasásra fordított napi időtartam is. Romlott vagy javult azóta a helyzet?

Sajnos nem javult. A könyvpiac tovább zsugorodott, a 2008. évi csúcs könyvforgalomhoz képest (67,6 milliárd forint) a tavalyi majd tíz milliárd forinttal kevesebb. De az olvasásra fordított idő sem növekedett. Magyarország lakosságának a fele gyakorlatilag sosem vesz a kezébe könyvet. De nem csak, hogy nem olvas, hanem már vágya sincs rá. Ma átlagosan 4-5 órát ülünk a televízió előtt, hosszú órákat töltünk a számítógép előtt, s jó, ha napi negyed óra jut könyvolvasásra. E lehangoló eredmények következtében döntött úgy 2011-ben a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, hogy nem vár tovább az állam támogató szerepvállalására, hanem maga kezdeményezi a Supka Géza Alapítvány létrehozását olvasásnépszerűsítés céljából.

Hogyan hat mindez a könyvpiacra és kiadásra?

Az olvasásra fordított idő visszaesése a könyvvásárlás csökkenésében, azaz a könyvforgalom, a könyvpiac zsugorodásában mutatkozik meg. Ha kevesebb bevételhez jutnak a könyvkiadók az egyik évben, akkor nyilvánvaló, hogy a rákövetkező évben kevesebb és/vagy kisebb példányszámú könyvet fognak tudni megjelentetni. Amennyiben ez a csöppet sem kívánt ciklus éveken keresztül ismétlődik, akkor a kis, tőkeszegény kiadók inkább előbb, mint utóbb, szegre akaszthatják a kiadójuk ajtajának kulcsát.

Az olvasás népszerűségét befolyásolja az aktuális irodalmi termés színvonala, vagy éppen újszerűsége is. Milyennek látja a kínálatot – ezen a téren is tapasztal visszaesést?

Szépirodalmi művek kínálatában az elmúlt évek vonatkozásában nem érzékelek érdemi visszaesést. Ha például a könyvhétre megjelenő katalógusokra és az azokban megjelenő könyvekre gondolok, úgy látom, töretlen magyar szépirodalmi kiadványok sokfélesége, gazdagsága. Ráadásul, a szépirodalmi könyvek színvonalában mutatkozó hullámzó minőség, esetleges visszaesés csak kevésbé befolyásolja az olvasás népszerűségét egyszerűen azért, mert a szépirodalmi művek aránya az összes könyvhöz viszonyítva mintegy 20 százalék.

Egyszeri alkalom vagy egy rendezvénysorozat első állomása lesz Az Olvasás Éjszakája?

A Supka Géza Alapítvány hagyományteremtő céllal indítja útjára Az Olvasás Éjszakája rendezvényt. Azonban nagy kérdés, hogy sikerül-e a jövőben összekalapoznunk a szükséges anyagi forrásokat. Az idén 12 millió forint helyett – a Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete (3 millió) és a Nemzeti Kulturális Alap (1 millió) támogatása révén – mindössze 4 millió forintot tudunk előteremteni. Ha a nagy könyvterjesztő hálózatok nem vállalnak további jelentős anyagi áldozatot, és nem bocsátják a fesztivál rendelkezésére az infrastruktúrájukat, valamint nem áll a kezdeményezés mellé a Szerencsejáték Zrt., akkor idén sem tudnánk megrendezni az olvasásnépszerűsítő programsorozatot.

PÓDIUMPROGRAMOK

ALEXANDRA KÖNYVESHÁZ

(1075 Budapest, Károly körút 3/C)

HÁTSÓ KAPU

(1072 Budapest, Dohány utca 13.)

LIBRI KÖNYVPALOTA

(1072 Budapest, Rákóczi út 12.)

15:00	TÁRSASJÁTÉK PIERROT-VAL		Retro délután <i>Poós Zoltánnal</i>	15:30 –15:55
17:00	TÍZ KICSI TRAILER A MOME hallgatói az Európa Könyvkiadó kötetéhez készítették filmes könyvajánlókat	17:30-17:55 „AZT IS, HOGY ELKÁRHOZUNK” – zenés-fel-olvasós cigány-magyar. Aki gitározik: <i>Farkas Zoltán</i> (az Ektomorf frontembere). Akik olvasnak: <i>Kiss László, Szabó Tibor Benjámin</i>	Könyvszakmai kerekasztalok, három beszélgetés: 1. Könyvtárosok – A KELLŐ szerepe a könyves kultúrában (<i>Arany László Tamás, Gál Katalin, Ramhábi Mária</i>) – moderátor: <i>Lelkes Lajos</i> 2. A magyar szépirodalom és a könyvkultúra támogatása (<i>L. Simon László, Mészáros Sándor, Szentmártoni János, Zentai Péter László</i>) – moderátor: <i>Közszeghy Péter</i> 3. A könyvpiac válsága a kultúra válságának tünete? (<i>Békés Márton, Gyurgyák János, Tamás Gáspár Miklós</i>) – moderátor: <i>Szabó Tibor Benjámin</i>	17:00
18:00	EGÉSZ ESTE Falhatod a kultúrát! Az Olvasás Éjszakáján a kávéház kínálata könyvek illetve süteményekkel és szendvicsekkel bővel.	SÜSSÜNK-FÖZZÜNK A MÁSNAPOS SÁG ELŐTT – gasztrokulturális lecsoparty <i>Cserna-Szabó András</i> sall, <i>Dragomán Györggyel</i> , <i>Fehér Bélával</i> és <i>Darida Benedekkel</i> . Kóstolj velünk!		18:00
18:55	A fesztivált megnyitja <i>Kocsis András Sándor</i> , az MKKE elnöke Háziasszony: <i>Al Ghaoui Hesna</i>	A fesztivált megnyitja: <i>Gazsó L. Ferenc</i> , az MTVA alelnöke Háziasszony: <i>Csapody Kinga</i>	A fesztivált megnyitja: <i>A Szerencsejáték Zrt. képviselője</i> Háziasszony: <i>Winkler Nóra</i>	18:55
19:00	PRIVÁT TÖRTÉNETEK - BERG JUDIT mesél	A DZSUNGEL KÖNYVE – A Carpe Diem színjátész csoport produkciója	TÉREY JÁNOS Budapest top 10 lebontott épületében vezeti körbe közönségét	19:00
19:25	Videoperformansz <i>Korpa Tamás</i> szerzői portréja (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz Írói műhelyek (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz Költők, Kolozsvár (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	19:25
19:30	DOLÁK-SALY RÓBERT előadása az olvasás káros hatásairól	<i>Ungvári Tamás</i> kedvenc olvasmányélményeibe avat be	Amikor nem főzöl – <i>Stahl Judit</i> mindannyiunkat meglep	19:30
19:55	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	19:55
20:00	HÁY JÁNOS szárazon és vizen. Történetek a tengerről és a mélygarázsból	„NINCS EGY RONGYOM SEM” – olvastad már valahol? – dívatbemutató: <i>Szilás Rita</i> ruháit a legjobban író modellek mutatják be. <i>Hevesi Judit, Karafiáth Orsolya, Kemény Lili, Kiss Noémi, Szabó T. Anna, Szócs Petra</i> A dívatbemutató konferanzzója: <i>Babiczkzy Tibor</i> költő	CSÁNYI VILMOS megjelent könyveiből olvas föl random, véletlenszerűen a helyszínen választott módon	20:00
20:25	Videoperformansz: Viziótól a papírig: <i>Kele Fodor Ákos</i> és <i>Fenyvesi Orsolya</i> bemutatkozása (JAK – alkotó: <i>Baki Júlia</i>)	Videoperformansz Kép a lapon: <i>Áfra János</i> és <i>Lanczkor Gábor</i> portréja (JAK – alkotó: <i>Popella Dóra</i>)	Videoperformansz Next: <i>Fehér Renátó, Tamás Indiana, Kemény Lili, Kemény Zsófi</i>	20:25
20:30	EGY DIA - EGY TÖRTÉNET. UTAZÁSOK FEJŐS ÉVÁVAL	<i>Grecsó Krisztián, Kalapos Éva Veronika</i> és a D.A.C. - ZENÉS SZÖVEGELÉS	MARKOVICS BOTOND/ BRANDON HACKETT: Nem létező tárgyak bemutatója	20:30
20:55	Videoperformansz Szöveg hullám a Dunánál (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz: Tábor Visegrádon (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz: <i>Kovács András Ferenc, Térey János</i> és <i>Oravecz Imre</i> az olvasásról (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	20:55
21:00	SZEX, SZERELEM, HÁZASSÁG, szülés a 19. században – SZÉCSI NOÉMI ismeretterjesztő előadása	<i>Egressy Zoltán</i> és a SZTRIPTÍZ	LACKFI JÁNOS felolvas és közreműködik <i>Pintér Zsolt</i> , gitár	21:00
21:25	Videoperformansz Mitosz és valóság: <i>Bartók Imre</i> és <i>Szócs Petra</i> bemutatkozása (JAK – alkotó: <i>Baki Júlia</i>)	Videoperformansz Női vonalak: <i>Csobánka Zsuzsa</i> és <i>Turi Timea</i> bemutatkozása (JAK – alkotó: <i>Popella Dóra</i>)	Videoperformansz Irodalmi kaleidoszkóp (alkotók: <i>Baki Júlia, Oláh Gergely Máté, Popella Dóra</i>)	21:25
21:30	VALAMIVEL KÉSZÜLTEM – a színpadon GERLÓCZY MÁRTON	Gyilkosság a könyvesboltban: halálos játék, avagy ki marad a végén? – kiderül <i>Kovács Noémivel</i>	<i>Timur Vermes</i> a médiáról és a manipulációról	21:30
21:55	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	PÉNTEK 13 Villámjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	21:55
22:00	Semmi sem az, aminek látszik DRMÁRIÁS tárlatvezetése saját vizuális labirintusában, sosem hallott történetekkel, valós élményekkel és dadaista értelmezésekkel	JADVIGA-DALOK és egyéb olvasnivalók: <i>Závada Pál, Szokolay Dongó Balázs</i> és <i>Termes Rita</i>	„Menj házhoz a jó szóért!” <i>Závada Péter</i> viccekért cserébe zsidó bölcsességeket olvas személyes performansz keretében	22:00
22:25	Videoperformansz: Költők az utcán (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz: <i>Molnár Illés</i> portré (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	Videoperformansz: <i>Izsó Zita</i> portré (FISZ – alkotó: <i>Dér Asia</i>)	22:25
22:30	RAPID PARTI - SAKKOZÁS, BESZÉLGETÉS TEMESI FERENCCEL	BODYENDRE – tornázz <i>Karafiáth Orsolyával!</i>	KÁNYÁDI SÁNDOR anekdotái	22:30
22:55	Videoperformansz: Fantáziadarabok: <i>Nemes Z. Mária</i> és <i>Bencsik Orsolya</i> (JAK – alkotó: <i>Oláh Gergely Máté</i>)	Videoperformansz: JAK All Stars: <i>Karafiáth Orsolya, Garaczi László, Schein Gábor, Tóth Krisztina</i>	Videoperformansz: Tükörzódések - <i>Krusovszky Dénes</i> és <i>Szabó Marcell</i> bemutatkozása (JAK – alkotó: <i>Oláh Gergely Máté</i>)	22:55
23:00	TESTEK AZ ÉJSZAKÁBAN – <i>Kiss Judit Ágnes</i> (Európa Könyvkiadó), <i>Szalai Vivien</i> (Alexandra Kiadó) és <i>Lovás Nagy Anna</i> (Art Nouveau Kiadó) olvasnak fel könyveikből részleteket	TESTEK AZ ÉJSZAKÁBAN – <i>Tóth Krisztina, Garaczi László, Nagy Illdiko Noémi</i> és az erotikus irodalom	TESTEK AZ ÉJSZAKÁBAN – <i>Pion István, Simon Márton</i> és <i>Sirokai Máttyás</i> erotikus szövegeikből olvasnak fel	23:00
23:30	SORSOK AZ ÉJSZAKÁBAN Kulturális kvízzjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	SORSOK AZ ÉJSZAKÁBAN Kulturális kvízzjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	SORSOK AZ ÉJSZAKÁBAN Kulturális kvízzjáték a Szerencsejáték Zrt. támogatásával	23:30

Támogatók

Mediapartnerek

Szakmai partnerek

ALTERNATÍV PROGRAMOK

CSATLAKOZÓ HELYSZÍNEK

ALEXANDRA KÖNYVESHÁZ

(1075 Budapest, Károly körút 3/C)

Házigazda: *Kézművész Könyvkötészet*

16:00
-23:00

KÖNYVKÖTÉSZET KIZÁRÓLAG KEZDŐKNEK!

Készítse el naptárát, jegyzetfüzetét, naplóját szüzeves gépeken! A *Kézművész Könyvkötészet* 16:00 és 20:00 óra között várja a gyerekeket, az éjszaka pedig a felnőtteké... A programhoz előzetes regisztráció ajánlott a pecsikézművész@gmail.com címen vagy a [facebook.com/kezmuesvez](https://www.facebook.com/kezmuesvez) oldalon.

A LÍRA FÓKUSZ KÖNYVÁRUHÁZA

(1072 Budapest, Rákóczi út 11.)

Házigazda: *Király Levente*

13:00
-19:00

NYOMDALÁTOGATÁS A *Nyomda és Papiroipari Szövetség* nyomdalátogatást szervez az érdeklődők számára. A látogatókat busszal szállítjuk a *Pauleer Nyomdába* és a *StancTechnik Nyomdába*, ahol vezetett üzemlátogatáson vesznek részt. A program időtartama (utazással együtt): 120 perc. A csoportok a Lira Hátsó Kapu helyszínre bejárattal indulnak, és oda is érkeznek. Regisztráció a fesztivál mikroszáján: www.azolvasasejszakaja.hu

17:00

KINCSES LÁDIKA

- a Katona József Könyvtár játéka

18:00

ILLUSZTRÁTOROK IMPROVIZÁCIÓS JÁTÉKA

- avagy miből lesz a ...
Hajba László-Horváth Ildikó-Lakatos István Szabó T. Amma elhangzó meséjére a helyszínen rajzolnak a felkért művészek, az elkészült rajzokat egy későbbi alkalommal elárverezzük. Várjuk fiatal illusztrátorok jelentkezését, akik a helyszínen megmértetnének magukat.

19:00
-20:30

KI VAGY, SCI-FI? Se kép, se hang - avagy a jövőirodalom helye a multimédia valóságában. *Kollár Péter, Németh Attila és Vancsó Éva* beszélgetése az 50 éves Doctor Who világról, monsterkid életéről, irodalom, televízió és film kapcsolatáról.

21:00

ALL INI - Ki veri meg napjaink sztárköltőjét pókerben? *Varró Dániel* 21:00 órától várja kihívóit a Fókusz Könyvárúháza. Rimckben lehet ő a király, de pókerben?

22:00

EGY KÖNYV ILLATA - Kitaláld az illata alapján, hogy hány éves egy könyv? Csak szagolni ér! A jól tippekre ajándékok várnak. Az ORR: *Oláh Andrea*

22:30
-24:00

IRODALMI PÁRTALÁLÓ Az Olvasás Éjszakáján kipróbálhatod a Birdsong Café irodalmi pártaláló programját. A program mindazoknak szól, akik szeretnek olvasni és ezt az élményt szeretik megosztani másokkal is. A programon magyar szépirodalmi szövegrészleteket, írók neveit és regény címeket kaptok, ezeket kell mint kulcsot és lakatot összepárosítani. A pártalálón talán rátalálsz egy új könyvre, amit feltétlenül el kell olvasnod, egy kellemes beszélgetésben lesz részed, életreszóló barátságot kötsz, vagy megtalálod a párod, akivel megoszthatod minden (olvasmány)élményed. *Az éjszakai olvasásra és ismerkedésre vágyóknak nincs más dolguk, mint eljönni a Lira Fókusz Könyvárúháza szeptember 13-án 22:30-kor.*

Mert egy kis boldogsághormon mindenkinek kell! **CSOKOLÁDÉBEMUTATÓ** és kóstoló a **9S-csokoládé** jövőtől.

AKI A KEDÉLYEKET LEHÚTI, A GYOMROT KÉNYEZTETI, A JÁTÉKOS KEDVÜKET JUTALMAZZA: www.fajgyalati.com

LIBRI KÖNYVPALOTA

(1072 Budapest, Rákóczi út 12.)

16:00
-17:00

Az **APRÓ SZÍNHÁZ** produkciója Kuruttyoló békakirály, A világ meséi - zenében

17:00
-20:00

INTERAKTÍV (KÉZISAJTÓS) NYOMDÁSZATI BEMUTATÓ a Nyomda- és Papiroipari Szövetség támogatásával

ALEXANDRA PÁRIZSI NAGYÁRUHÁZ, LOTZ-TEREM

(1061 Budapest, Andrássy út 39.)

Háziaszszony: *Hadas Kriszta*

19:00

FIVE
- *Arthur Madsen* könyve hangban, képen, szóban

20:00

Nagy Bandó András:
Egyedül állók - kettesben ülünk

20:30

Hadas Kriszta vendége: *Fábián Janka*

21:00

Hadas Kriszta vendége: *Bán Mór*

22:00

Dolák-Saly Róbert

EGÉSZ ESTE: Falhatod a kultúrát! Az Olvasás Éjszakáján a kávéház kínálatát könyvek ihlette süteményekkel és szendvicsekkel bővöl.

ALEXANDRA KÖNYVESHÁZ

(1055 Budapest, Nyugati tér 7.)

Házigazda: *Vámos Miklós*

17:00

Játsszunk együtt *Geronimo Stiltonnal!*

19:00

Olvasósarok

20:00

Vámos Miklós vendége: *Veiszer Alinda*

20:30

Vámos Miklós vendége: *Lőrincz L. László*

21:00

Vámos Miklós vendége: *Kiss Judit Ágnes*

21:30

KONCERT - Zenél *Vámos Miklós* és *Bornai Tibor*

-21:55

ÖRKÉNY ISTVÁN KÖNYVESBOLT

(1137 Budapest, Szent István körút 26.)

19:00

Gerendás Péter **GITÁROMBA KAPASZKODVA** című könyvének és a könyvhöz kapcsolódó új CD-nek az élő, zenei bemutatója

21:00

Varga Gábor mestercukrász édes ízei **REFORMÉDESSÉGEK KÓSTOLÓJA** a Galérián

22:00

A 100 ÉVE SZÜLETETT WEÖRES SÁNDORRA EMLÉKEZÜNK! *Rátóti Zoltán* színművész közreműködésével. Weöres Sándor: Égi csikón léptet a nyár és A teljesség felé című hangskönyvek élő bemutatójával

ÍRÓK BOLTJA

(1061 Budapest, Andrássy út 15.)

17:00

OLVASS A HELYEMEN! Olvasd az idei Üveggolyó-díjas szerzők kedvenc könyveit, a saját székükben! Boltunk kirakataiban felállítunk négy széket az idei négy díjazott - *Bán Zsófia, Barnás Ferenc, Radnóti Sándor* és *Sajó László* - részére, illetve a szék mellett kifüggesztjük az adott szerző privát top5-jét, melyet az utóbbi évek könyve közül válogattok ki. Vasárloink, látogatóink leülhetnek olvasni ide.

-22:00

ILS BOOKSHOP

(Nyíregyháza, Széchenyi utca 9.)

19:00

SZINDBÁD ÉJSZAKÁJA 2013. szeptember 13-án 19:00 órától beszélgetés *Csabai László* íróval a Szindbad Szibériában című kötete kapcsán: hősökről, kultúráról, nyelvekről.

20:30

EGY MONDATBAN... Az Olvasás Éjszakája ráhangoló programjaként zanza-pályázatot hirdetünk. A feladat: egy regény történetét egy mondatban úgy összefoglalni, hogy a mű belőle felismerhető legyen. A pályamunkákat az ILS könyvesbolt e-mail címére (ilsbookshop@ilsnyh.hu) várjuk 2013. szeptember 12-ig. A legtöbb mondat, és a legtalálóbb tömörítések beküldőit könyvesbolti vásárlási utalvánnyal jutalmazzuk.

Eredményhirdetés: Az Olvasás Éjszakáján, 20:30-kor **NAGY ÍRÓ - FŐHÖS TALÁLKOZÓ**

Játékra invitálunk minden vállalkozó kedvű olvasót: 2013. szeptember 13-án a könyvesboltban kifüggesztett, írókat és főhősöket ábrázoló képeket kell párba rendezni. A legtöbb párost megtalálók között nyelvtanfolyami- és könyvesbolti utalványokat sorsolunk ki. **Nyeremény-sorsolás:** Az Olvasás Éjszakáján, 21 órakor. **A játékban olyan művek szerepelnek, amelyek könyvesboltunkban is megtalálhatók.**

MASSOLIT BOOKSTORE AND CAFE

(Budapest VII. Dióda utca 30.)

18:00

Beszélgetés és felolvasás **DÉCSY ESZTER** *I Hellő miszter, új látó út!* - *Befejezetlen festmény* Indonéziáról című könyvéből

AZ OLVASÁS ÉJSZAKÁJA

Amikor nem alszol

CSATLAKOZÓ HELYSZÍNEK

CÉDRUS KÖNYVERESKEDÉS ÉS CÉDRUS ART CLUB

(Sopron, Bunker köz 2.; Fő tér 6.)

14:00

HATÁRTALAN SZÓ-BESZÉD - Sopronban élő külföldi diákok olvasnak fel anyanyelvükön szépirodalmi szövegeket (társzervező: *AFS Magyarország*)

-16:00

18:00

RINGASS, AMADEUS - *Vass Virág* íróval *Németh Váncsi Klári* beszélget szerelmemről, történelmemről, létező és képzelt határokról, határainkról

19:00

KÖLTÖZZ KÖNYVEL! De hova? Milyen könyvesboltot szeretnél? Cuccolós játékok és ötletadászat

IKSZT (Dunakiliti, Kossuth Lajos utca 86.)

19:00

MEGNYITÓ, valamint „Az én Dunakilitim” című fotó- és rajzpályázat díjtadó ünnepsége!

19:30

A mosonmagyaróvári **FIÓK SZÍNJÁTSZÓ KÖR** előadása, klasszikus zenés darabok részleteivel.

20:30

Hámor Vilmos: Fuss el véled c. könyvének bemutatója, az író találkozásában, melynek végén lehetőség nyílik a könyv megvételére is.

21:30

IRODALMI TEAHÁZ, melynek keretében:

22:00

Rizikófaktor zenekar irodalmi estje (megzenésített irodalmi művekkel).

STUDY KÖNYVESBOLT

(Székesfehérvár, Palotai út 6.)

19:00

Kártya, kártyázás az irodalomban - vendég: *Peer Krisztián*

BUDAPESTI TELEKI TÉKA

(Budapest VIII. Bródy Sándor utca 46.)

11:00

Kollár Tibor: (szerk.): A szörvany emlékei c. könyvének bemutatója. 14 órától kiállításon mutatjuk be a kötet képanyagát. 18 órától a könyvet bemutatja a szerkesztő. A könyv szerzői beszélgetnek kutatásaiukról, feltáró munkáikról. A könyvesbolt este 22 óráig tart nyitva.

-22:00

PROGRAMFÜZET

2013. SZEPTEMBER 13.

„Belefeledkeztem az éjszakába”

Lackfi János író, költőt Koncz Tamás kérdezi

Mi az első érzés, milyen kép merül fel benned először, ha az éjszaka szót hallod?

Régebben rengeteget olvastam, írtam éjszaka, olyankor mindig tágasabb a világ, kevesebb a mozgó objektum, minden megvilágítás sejtelmes. Mindig is plusz energiákat adott az érzés, hogy a világ ugyanaz, mégis teljesen más. Óvatosabb duhajként ma is kimerészkedem esti munka után csillagokkal teleültetett kertembe...

Fontos az alkotás szempontjából számodra ez a napszak?

Régebben volt, hogy úgy belefeledkeztem az éjszakába, csak fél ótkor eszméltem fel a derengésre. Más üzemmód az éjszakai, öregedvén kezdek nappaliosodni, legfeljebb egy jó filmre futja az esti fáradtságban. No meg kis olvasásra lefekvés előtt. A többi magánélet...

Ki az a költő, író, akit egyértelműen éjszakai szerzőnek tartasz – és miért?

Kosztolányi ötlük fel a Hajnali részegséggel, no meg Esti Kornállal, s Weörestől Az éjszaka csodái is kihagyhatatlan. Krúdytól az Ady Endre éjszakai óriási. Benne van a sötétség varázsereje, legendaképző hatalma.

Magadat is közéjük sorolod?

Évi 90-100 fellépés mellett, melyek egy része (vagy a visszaút) éjszakába nyúlik, a romantika fakul már. Pontosabban az éjszakázás munkám része, mintha csak örömlányka, kidobóember vagy haknizenész lennék. De azért eksztatikus naplementék, (éj)víz alatti hazatérések továbbra is szerepelnek a menükártyán.

Milyen előadással készülsz az Olvasás Éjszakájára?

A pompás, ősi amerikai folkzenét játszó Louisiana Double duónak írtam egy szekérderék dalszöveget az eredeti angol számokhoz, ők segítenek majd, ha minden igaz. Olvasok is, de talán egyéb meglepetéssel is előrukkolok. Aki ott lesz, meglátja!

Hallhatunk tőled új verseket is?

Mindenképpen lesz pár újdonság, szóba kerül az örült festő elégetése, no meg hogy van-e a zenének lelke...

Mikor várható újabb köteted megjelenése?

Ősszel kerül boltokba az örömmre nagy sikert aratott *Milyenek a magyarok?* második kötete, inyenceknek szánva.

„Gondoltam, aludnom kéne”

Az Olvasás Éjszakájáról Egressy Zoltán író, költőt Koncz Tamás kérdezi

2011-ben megjelent regénye, a Szaggatott vonal igazi éjszakai könyv, amiben a motoros futár főhős, Vertesz Antal halott apjára emlékezik egy hajnalig tartó műszak során. Az éjszaka az ön számára is az emlékek, a visszatérés időszaka?

Az éjszaka számomra az alvás időszaka. Lenne.

Milyen programmal készül Az Olvasás Éjszakájára?

Először arra gondoltam, aludnom kéne, mostanában a meleg miatt ez nehezen megy. Nincs légkondim. Aztán eszembe jutott, hogy több mint tíz évig doboltam a Sztriptíz nevű zenekarban. Előtte meg a Huckabeebryben. Nemrégiben valaki azt kérte a születésnapjára, hogy álljon össze a kedvenc zenekara (a Sztriptíz), amely egyébként feloszlott tizenöt éve. Elkezdtünk próbálni, elég jól visszajöttek a régi dolgok. Meg is volt a koncert. És azóta még egy. Úgyhogy ez lesz, dobolni fogok a Sztriptízzel.

Szokott zenét hallgatni munka közben?

Egyszer kísérleteztem Schubertet hallgatásával írás közben, de egy idő után már csak arra figyeltem, így felhagytam ezzel. Ha írok, nem csatlakozok a muzsikát, meg bennem a szöveg ritmusa, zenéje.

Dramát vagy prózát jelent meg legközelebb? Mesélne az új szövegről?

Ősszel egy novelláskötetem jelenik meg a Kalligramnál *Majd kiszéltetsz* címmel. Az alcímben szerepelni fog a „fejzetek” szó, mert hogy a novellák szorosan összefüggnek egymással. Szereplők, motívumok jönnek-mennek. A kötet írásai tehát fejzetek egy... regénynek azért nem, annál szerteágazóbb az egész. Nem tudom, minek. Valaminek a fejzetek.

Fotó: Animare film

„Olvasni, szerelmeskedni”

Stahl Juditot kérdeztük Az Olvasás Éjszakájáról

Miért tartja fontosnak, hogy részt vegyen a fesztiválon?

Szerintem az egyik legklasszabb dolog belemerülni, belefeledkezni egy jó könyvbe, és szeretném, ha minél többen (újra)felfedeznék maguknak ezt az örömforrást. És „jó könyvön” bármilyen műfajú regényt értek: Marcel Prousttól kezdve Agatha Christie-n át Muriel Barbery-ig széles a skála, hogy miket szeretek. Mert számomra csak egy ismérve van a „jó könyvnek”: legyen tényleg jól megírva.

Milyen előadással készül a rendezvényre?

Szerepet kap benne a gasztronómia is?

Vannak ötleteim, de még nem tudtam eldönteni, mi legyen. Az viszont biztos, hogy a gasztronómia nem kap benne szerepet.

A szakácskönyvek, receptgyűjtemények néha irodalmi, művelődéstörténeti értékkel is bírnak. Melyik az a kötet, amit szórakozásból is olvas vagy olvasna?

Nagyon szeretem Halász Zoltán írásait, mert egyszerre szólnak gasztronómiáról és művelődéstörténetről. Külföldi szerzők közül legutóbb Philip Kazan: Appetite című regénye tetszett, amely kicsit olyan, mint Patrick Süskind: A parfüm című könyv. Viszont ez nem az illatok világában játszódik, hanem a 15. századi Firenzében, és a főszereplő tehetsége, na meg egyben átka is, hogy minden ízt képes érzékelni.

Ajánlana egy kimondottan éjszakára szóló receptet?

Szerintem éjjel nem enni kell, hanem aludni, olvasni, szerelmeskedni. Illetve mindhárom, és kinek-kinek a saját maga számára megfelelő sorrendben.

Miben különbözik, és miben hasonlít a főzés és írás alkotási folyamata?

Mindkettőnél egy ember alkotását élvezik többen.

„Mesék, amik rólam szólnak”

Berg Juditot kérdeztük az Olvasás Éjszakájáról

Milyen előadással készül az Olvasás Éjszakájára? Esetleg meseolvasásra számítunk?

A szervezők kérése volt, hogy olyasmit csináljak a színpadon, amit nem szoktam, de jellemző rám. Sajnos kedvenc hobbijaimat, a lovaglást és utazást nem tudom bemutatni, a meseolvasás viszont túl hagyományos lenne, hiszen rendszerint ezt várják tőlem, ezért olyan történeteket fogok elmesélni, amik valamiképpen rólam szólnak. A gyerekkoromról, a családomról, arról, hogy Rumini és a többiek miért olyanok lettek, amilyenek. Fényképeket vetíték majd és mesélek – sok mindent, amit eddig még soha.

Hogy látja, létezik olyan életkorbeli határ, amíg mesével meg lehet szólítani a gyereket?

Sokféle mese és sokféle gyerek létezik. Van, aki ötévesen már nem fél a sárkányoktól, mások inkább a saját életükre reflektáló meséket szeretik, megint mások az erőszakos vagy éppen a zsongítóan idilli történetekben oldódnak fel. Biztos vagyok benne, hogy minden korosztály és minden embertípus számára található és létrehozható izgalmas, érvényes, jelentéssel bíró történetek. Legcsodálatosabbak a népmesék, amelyek a gyerekeket is elvarázsolják, de a felnőttek számára is képesek új szempontokat adni, vagy akár gyógyítani.

Az éjszaka az árnyak és démonok birodalma is a gyerekek szemében. Egy-egy ijesztőbb mese

ön szerint a félelem megélésére és leküzdésére tanít - vagy inkább csak felkavarja a kicsiket?

Egy jól megírt, átgondolt történet, ahol a félelem megélése és leküzdése alakítja, jobbá teszi a főhőst (és az olvasót), vagy éppen az évszázadok viharát túlélte, vagyis kipróbált és jól bevált népmese biztosan segít félelmeink megismerésében, megélésében és leküzdésében. Sajnos manapság rengeteg olyan mese, mesefilm, gyerekgregény születik, amiben a félelemkeltés öncélúan van jelen, abból a téves elképzelésből kifolyólag, hogy az az izgalmas, ami félelmetes. Az ilyen történetek kifejezetten károsak tudnak lenni, és szorongást, rettegést válthatnak ki a gyerekekből.

Idén hétéves a Rumini-sorozat. Érez még lehetőségeket, erőt ebben a mesefolyamban, esetleg dolgozik az újabb részekben is?

Eddig négy hagyományos értelemben vett kalandregény, egy naplóregény és egy színdarab jelent meg a sorozat részeként. Tapasztalataim szerint a gyerekek nagyon nyitottak a különböző műfajokra, így mindenképpen szeretném még bővíteni a sorozatot egy levélregénnyel. Most ezen dolgozom éppen, és reményeim szerint még idén meg is jelenhet. Címe: *Rumini a Fényvizeken*. Hatalmas kihívás számomra egy fordulatos, több szálon futó kalandregényt különböző szereplők szemszögéből, sokféle stílusban megírni úgy, hogy közben folyamatosan fenntartsam a feszültséget, árnyaljam a jellemeket és a lehető legszórakoztatóbb szöveget hozzam létre. A levélregény után mindenképpen tervezek még egy befefejező részt *Rumini kapitány* címen, ami ismét a megszokott stílusú kalandregény lesz.

Mennyiben koherens Rumini, a matróz egér világa – olvasóival együtt fejlődő, érlelődő mesefolyam ez, vagy inkább örök-jelenidejű, különálló történetek láncolata?

Rumini az idő múlásával növekszik és fejlődik, tapasztaltabb, ügyesebb és idősebb is lesz. Az utolsó megjelent részben (*Rumini Datolyaparton*) hajósinasból matrózázá léptették elő, és a *Rumini kapitány* végére egy kicsit szerelmes is lesz. Más szempontból viszont fontosnak tartom az örök jelenidejűséget – mert a sorozat összes részének egyformán érthetőnek és élvezhetőnek kell lennie a célközönség, vagyis a 7-12 éves gyerekek számára.

Gyerekként nagy kedvencem volt Bajor Andor Egy bátor egér viszontagságai című (elsőször 1960-ban kiadott) mesekönyve, ami a szintén matróz egér, Cincogó Felicián kalandjait mutatta be. Ismeri a kötetet, van kapcsolat a két mesevilág között?

Sajnos nem ismerem. Gyerekkoromban nem került a kezembe, először a Rumini első részének megjelenése után hallottam róla. Ha sikerül megszereznem, előbb-utóbb biztosan el fogom olvasni.

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
KÖNYVTÁRA
1024 Keleti Károly u. 5.
Tel.: 345-6042

LELKES GYÖRGY
Magyar helységnév azonosító
szótár

Az alapvető kézikönyv a teljesség igényével veszi számba a történeti Magyarország szág helységneveit, e

nevek változatait, tájékoztat a települések lakosságának etnikai és felekezeti összetételéről, helységek egyesüléséről és szétválásáról. A 3. kiadás bővült azzal a középkori névállománnyal, amely a mai falvakhoz és városokhoz kötődik. E kiadáshoz új színes térképszelvények készültek, közülük kiemelkednek az 1913. évi közigazgatási beosztás térképei.

22x31 cm, 430 oldal
kötve, 12 500 Ft

BIBLIAISKOLÁK KÖZÖSSÉGE

1181 Budapest, Reviczky Gy. u. 46.
Tel.: 126-73947 • Fax: 267-3947
E-mail: info@bikkiado.hu
Honlap: www.bikkiado.hu

DR. NEIL NEDLEY
A gondolkodás
elvesztett művészete

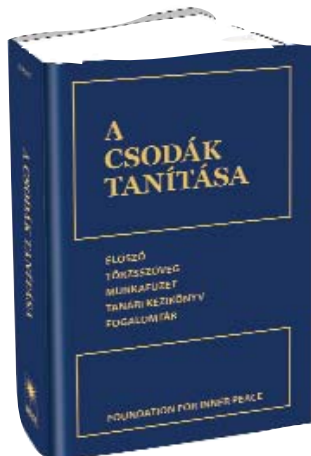
Hogyan javíthatjuk érzelmi intelligenciánkat, és juthatunk szellemi teljesítőképességünk csúcására? Hogyan javíthatjuk érzelmi intelligenciánkat, és juthatunk szellemi teljesítőképességünk csúcására? A kiadvány segít világosan gondolkodni, erősíteni az emberi kapcsolatokat, javítani hangulatunkat, segítségével hosszabb és boldogabb életet élhetünk.

165x235 mm, kötött
432 oldal, 3900 Ft

ÉDESÍZ KIADÓ

1122 Budapest, Városmajor u. 15.
Tel.: 212-1916
Email: szerkesztoseg@edeszviz.hu
Honlap: www.edeszviz.hu

A csodák tanítása
Lélekgyógyászat

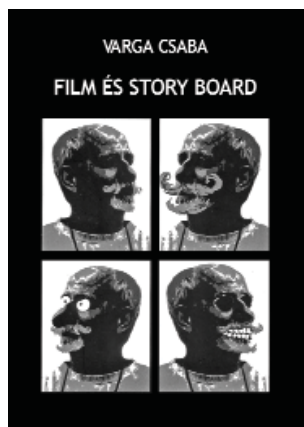
„Ami valós, azt semmi nem fenyegetheti. Ami valótlan, az nem létezik. Ebben rejlik Isten békéje.” Így kezdődik A csodák tanítása, alapvető különbséget téve valós és valótlan dolgok, tudás és érzékelés között. A tudás maga az igazság, amely megváltoztathatatlan, örökkévaló és minden ellentmondástól mentes. Nincs ellentéte, nincs kezdete és nincs vége. Egyszerűen csak létezik.

125x202 mm, füzve
1444 oldal, 6990 Ft

FRÍG KIADÓ

2084. Pilisszentiván, Határ út 40.
Tel.: 06/20-314-7651
E-mail: kbaranyi@freemail.hu

VARGA CSABA
Film és Storyboard

Varga Csaba: „Ezt a könyvet nemcsak a filmkészítést gyakorlók illetve gyakorolni vágyók számára írtam, hanem azoknak is, akik csupán érteni szeretnék mindazt, ami a filmkészítés szellemi háttérében zajlik.”

B/5, füzve, 238 oldal

Timur Vermes
a médiamanipulációról

A részben magyar származású német regényíróval Winkler Nóra beszélget a posztmodern médiakor-szak manipulációs gyakorlatáról, a világpépünk deformálódásáról, a védekezés lehetőségeiről és a mindenben átsegítő humorról.

Nézd, ki van itt. 2011 nyara. Berlin közepén egy üres telken, katonai egyenruhában egy ötvenhat esztendősférfi ébredezik: Adolf Hitler. Amit talál: béke, demokrácia, rengeteg külföldi és egy női kancellár... Ebben az új világban a tőle elvárható fanatikus hittel új karrierbe kezd a televízióban.

Timur Vermes káprázatos satírájának Hitlerre nemcsak végtelenül komikus figura, de ijesztően valóságos is. Meghűl az ereinkben a vér, hogy milyen könnyen megtalálja a helyét egy cinikus, gátlástalan világban, ahol a demokrácia hosszú évtizedei után a demagógia, a nézettségi adatok és a like-gombok nyomogatása vezérli a közéleti cselekvést. A könyv megjelenése óta töretlen sikert arat Németországban, olvasók százezreit bűvölte el, és a világon szinte mindenütt az idei év egyik legjobban várt megjelenéseként beszélnek róla.

Grecsó Krisztián, Kalapos Éva Veronika és a D.A.C.
zenés szövegelés

A népszerű prózaíró, Grecsó Krisztián és az eddig énekesként, újságíróként ismert, regényíróként most debütáló (D.A.C.) Kalapos Éva Veronika egy vérbeli férfi-nő duettet ad elő zenével, énekkel, felolvasással.

D.A.C. – Egy új élet! Az új örület! Sok mindenki magára ismerhet benne, az is aki unatkozik, vagy kissé magányos, azok a fiatalok akik megkissé kaotikusnak érzik az életüket főként. Főhőse a 15 éves Fellegi Flóra, akinek csak pár barátja van, a pasizásban tapasztalatlan, egyedül a filmekért rajong. De azokért mániakusan. Saját magát ilyenek látja: „Arra, hogy ez az álom valóra váljon, ebben a pillanatban nem sok esély van, főként azért, mert én aztán abszolút nem az a csaj vagyok, aki bárkinek is feltűnne egy zsúfolt teremben. Jó, nem nézek ki rosszul, de olyan nagyon jól se: igazából és menthetetlenül átlagos vagyok. Persze nem vagyok betegesen önbizalomhiányos, meg azért nyilván megpróbálok kihozni a külsőmből, amit lehet, de nem én vagyok az a lány, aki ha reggel kipattan az ágyból, úgy néz ki, mint Palvin Barbi. Nem, én barmom szarul tudok festeni felkelés után, és szükségem van minimum fél órára, hogy emberfejem legyen.” Aztán jön a képbe egy új barát, csomó gubanc, szerelem, család, problémák és megoldások – na, ilyen a D.A.C.!

Fotó: Merényi Dávid

Bodyendre – Az ismert költőnő súlyzókkal, fitness gyakorlatokkal gazdagított irodalmi performansza. Karafiáth Orsolyát így még nem látta senki

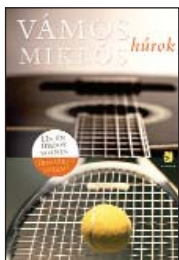
Kicsi Lili – Karafiáth Orsolya regényének főhőse a harmincéves Lia. Története két viharos szerelmi kapcsolatának szálán fut: a gimnáziumi tanárnőjéhez, Marihoz fűződő szerelmét későbbi főnöknőjéhez – az olykor elbűvölő, máskor végtelemül nyers és érzéketlen Lilihez – való viszonya tükrében fedi fel. Vajon

ki tud-e törni Lia abból a bűvkörből, ami miatt mindig csak lelki hierarchiákban képes gondolkodni, és csak ennek függvényében tud bármiféle kapcsolatot elképzelni? Megtanul-e végre nemet mondani, és felvállalni önmaga vágyait?

Vámos Miklós beszélget, zenél barátaival, Veiszer Alindával, Lórinccs L. Lászlóval, Kiss Judit Ágnessel és Bornai Tiborral

Húrok. Teniszezz velem! (én se tudok még) Ha én Bródy volnék!

A Vámos Miklós-sorozat következő kötete a szerző két korábbi írását tartalmazza. A *Teniszezz velem!*-ről így vall a szerző:

„E könyv tárgya a Tenisz. Ha szenvedélyes játékos vagy, nem kell magyaráznom, mi abban az érdekes. Ha még életében nem volt ütő a kezében, kiderülhet számodra, mit vesztesz... Kapsz mindehhez némi filozófiát, külföldi teniszszakkönyvekből és –lapokból összeolvasott tippet, ráadásként moralizálást, lélekrajzot, önvallomást.”

A *Ha én Bródy volnék*-ről így ír Vámos Miklós: „B. J. tevékenysége véglegesen és visszavonhatatlanul beleivódott a magyar kultúrába. Immár három nemzedék számára az ő dalszövegei jelentették a belépőjegyet a magyar költészetbe. A magyar költők akkor is hálával tartoznának neki, ha nem ő vezette volna be azt a szokást, hogy hagyományos versek is elénekelhetők a rockszínpadon, megfelelő zenével. B. J. mindig izgatta V. M.-et.”

Egy könyv illata

Kitalálod az illata alapján, hogy hány éves egy könyv? Csak szagolni ér! A jól tippelőkre ajándékok várnak. Az ORR: Oláh Andrea

„Szerintem minden könyvszerető megszaglásza, amit olvas. Nekem is reflexszerű ez, ha kézbe kapok egy példányt. Vicces volt, amikor egy szerző hozott nekem dedikált kötetet, és még meg sem néztem, csak emeltem az orromhoz. Azonnal kiszaladt a számon, hogy "de hát ez a kötet legalább két éves!" Nevetve mondta a költő, hogy tényleg a korábbi kötetét hozta nekem el, hátha nem olvastam, és tényleg 2 éves. Persze általában nem foglalkozom kormeghatározással, de amikor szóba került az Olvasás Éjszakája, ahol ugye kicsit másként közelítünk a könyvekhez, eszembe jutott, milyen szórakoztató lenne egy olyan játék, ahol bekötött szemmel, csak az illata alapján kellene eltalálni egy kötet korát. Vagy akár a műfaját, hiszen tudjuk, a régi képes kiadványok illata egészen más, mint mondjuk gyerekkorunk kedvenc indiánkönyvéé. A szagolgatás jó móka, és legalább van apropó, hogy beszéljünk a könyvekről. Egyébként azt tervezem, hogy vendégeket is hívok, akik régóta dolgoznak könyvekkel (antikvárius, könyvtáros), biztosan van mesélnivalójuk. No és nekik ugye jó orruk is van hozzá.” (Oláh Andrea)

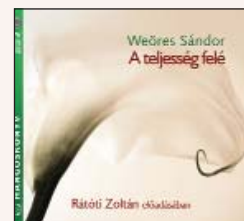

100 éve született Weöres Sándor

Pogány Judit és Rátóti Zoltán színművészek közreműködésével, Weöres Sándor A teljesség felé című hangskönyv élő bemutatójával és Weöres Sándor idézetekkel.

„Hamvas Bélának, mesteremnek köszönöm, hogy megírhattam ezt a könyvet: ő teremtett bennem harmóniát. E könyv arra szolgál, hogy a lélek harmóniáját megismerhesd, és ha rád tartozik, te is birtokba vehesd. Az itt-következők nem újak, nem is régiek: megfogalmazásuk egy kor jegyeit viseli, de lényegük nem-keletkezett és nem-múló. Aki a forrásvideken jár, mindig ugyanez virágokból szedi csokrát.”

A könyvpiac válsága a kultúra válságának tünete?

Békés Márton, Gyurgyák János és Tamás Gáspár Miklós beszélgetése. Moderátor: Szabó Tibor Benjámint

„A helyzet ugyanis az, hogy ha kultúránk állapotát a könyvek világán keresztül szeretnénk felmérni – márpedig vajon mi máson keresztül lehetne?! –, akkor elkésérlő látvány tárul elénk. Napjaink, sőt a mögöttünk hagyott évtized(ek), de egész korszakunk kulturális összége negatív, ha "könyvtermése", könyvtultermelése és könyvekkel szembeni anyagi, szellemi és lelki igénytelensége felől nézzük. Kizárólag a krízis nyelvén lehet és szabad nyilatkozni ma erről a kérdésről, minden más hazugság, önbecsapás és a növekvő bajok eltagadása volna.” (Békés Márton)

„Ma már kultúrpolitika lényegében nem létezik (sőt, egyesek már azt is megkérdőjelezzik, hogy szükség van rá), csak kultúrkampf, s különben is az állam szegény, de ha nem is lenne az, akkor is inkább költene egy jó kis beállásra vagy masszív balbakkra, mint zavaros költői látomásokra vagy tudományos szakmunkák (óh, borzalom!) megjelenítésére.” (Gyurgyák János)

„[A]z a paradoxon a dologban, hogy szabadok vagyunk, ám ennek a szabadságnak az eredménye tömeges rabság önkéntes beleegyezés alapján, amit egyébként már nagyon régen észrevett egy ember, érdekes módon az egyetlen nagy gondolkodó a világ történetében, ismert gondolkodó, aki gyerek volt, Étienne de La Boétie (1530-1563), 18. éves volt, amikor megírta Önkéntes szolgaság című munkáját, újabban magyar fordításban is olvasható. Montaigne barátja volt, és a filozófiai anarchizmus megalapítója, sokáig éljen.” (Tamás Gáspár Miklós)

Szellem vereségben

Hatos Pál: Választott népek és a vereség kultúrája
Esszék a modern eszmetörténet vallásos kontextusainak köréből

A diadalmas felvilágosodás a szellemi élet pere-mére szorította a vallás dimenzióját, pedig, mi-ként Hatos Pál gondos vizsgálódásaiból is kitű-nik, a 20. századi magyar történelem meghatá-rozó gondolkodásirányai szorosan összefüggtek a vallásos eszmélés fejleményeivel. „A történelem-ben,” írja Hatos Pál, „a vallás nyelve szerint nem veszhet el semmi” (31. o.). A vallásos dimenzió a modern tudományosság alapján fokozatosan ki-kopik az életből, mégis mind a múltból, mind pe-dig a jelen valóságában újra és újra előtö-lul. Ha-tost a visszatérés érdekli.

Kötetében egyrészt a kálvinizmus, a kitüntetetten „magyar vallás” eszmei sorsát követi nyomon. Előbb ugyan Genf mint példa szellemi fejlődését vázolja fel a kálvini zordonságtól a Rousseau felvilágosult milióén át a nemzetközi szervezetek nagyvárosi kozmopolitizmusáig. A bravúrosan bemutatott történet vezérfonala a kifulladás: a nagy vallási megújulás idővel elveszíti mélysége-it, kultúrprotestantizmusként még éledgél egy da-rabig, hogy végül átadja helyét a szürke szekularista modernségnek. Genf tehát kétféle-képp is példa: a felvilágosult, liberális programot ábrázolja, és jelzi, hogy a magyar kultúrprotes-tantizmus nem szakadt el végletesen nyugati eredetijétől, csak a válságjelenségek között sú-lyosabb vereséget szenvedett.

A kiegyezés liberális-nacionalista berendezkedését és egyúttal vál-ságát legmarkánsabban megtestesítő kultúrprotestantizmus kiü-re-sedni látszott. A bal- és a jobboldali univerzalisztikus utópiák kez-detben együtt, a *Nyugat*-ban fellépve támadták. A radikális liberaliz-mus nem tartott igényt semmilyen vallásos liberalizmusra, nem hitt annak szabadságigényében, a jobboldali radikalizmus, melynek sa-játos képviselője, a református háttérű Szabó Dezső volt, pedig üres malasztanak tartotta a nemzeti elkötelezettségét és a társadalmi fe-szültségekre adott harmonisztikus válaszait. A vallásos létezés felő-l szintén szemrehányást kapott: mintegy zárójelbe tette magát a val-lást, pedig a kálvinizmus lényegét mégis csak a keresztény hit, az isteni kegyelem és az egzisztenciálisan értelmezett eleve elrendelés

megélése képezi. A Ravasz László, Révész Imre és Makkai Sándor fémjelzte válasz a vallásos egzisztencializmus, a perszonalizmus kibontakozásával együtt indult útjára. Korszerű és sokrétű volt, párhuzamban állt a nyugati fejleményekkel, és jelentős tömegeket is tudott mozgósítani, míg a kommunizmus erőszakkal szét nem verte. Politikai konzervativizmusa Ravasz szerint a szellemi közállapotokból fakadt: „Hiába helyeselte valaki a szociális reformot, a világnézeti követelmény merevsége az ellentáborba hajtotta” (127. o.).

Akárhogy is, Hatos nem hagy kétséget afelől, hogy nem ez a vereségben érlelt válasz bukott el, amikor a zsidóüldözésekkel kapcsolatban megfogalmazott tiltakozások katasztrófálisan erőtlenné bizonyultak (132. o.), és amikor e megújulás egyik legjelesebb alakja, Révész Imre, aki az utolsó pillanatig igyekezett ellenállni a kommunista gleichschatolásnak, immár „marxista meggyőződésű akadémikusként” (234. o.) búcsúztatta és méltatta átállásáért a nagy kollégát, Szekfű Gyulát a koporsója fölött a Párt ideológiai hadvezetői gyűréjében 1955 nyarán, még ha sokan így élték meg is a magyar gondolkodás történetének ezeket a mérhetetlenül tragikus fejezeteit.

Árulás és szellemi védekezés drámáját bontja ki a két Szekfűről szóló tanulmány is. Az ő életműve azért fontos a vallásos dimenzió eszmetörténeti szempontjából, mert hívő katolikusoknak elfogadható, azaz nem etnocentrikus nemzeteszme megfogalmazásában állt legfőbb törekvése. Hívóként nem az üdvösségnek, az Isten városának, hanem az ember városának, a meghatározó magyar történelemélménynek, a vereségnek volt ő a krónikása. Pessimizmusa, lemondó történelemfilozófiája, egybevágott a modern léttapasztalással és felismerésekkel, miközben a múltat elevenítette meg, hiszen a nemzeteszme mindig újratertemti az ókori klasszicitást – ezért védekező és reakciós. Hatos igazán itt látja tetten érhetőnek Szekfű konzervativizmusát.

A korszakos konzervatív gondolkodó, Bethlen egykori tanácsadója az ostrom után rögvést végrehajtotta pálfordulását, moszkvai nagykövet lett, majd a *Forradalom után* c. kötetében éppolyan érzelmi azonosulással ujjongott a szovjet rendszerért, mint amelyet joggal számon kért a magyar középosztályon a német szövetség miatt.

A kötetről Mindszenty állítólag megjegyezte: „Vagy most hazudik, vagy azelőtt hazudott” (232. o.). A „Valahol utat veszítettünk”-ben (1942-43) persze már bírálta az ország irányultságát, de a polgári demokratikus erények újbóli magasztalásából egyáltalán nem következnek a szovjetek keblére borulás. Volt-e valami az életművében, a szemléletmódjában, ami erre sarkallta? Németh László 1942-es szerteleltől ártalmas Szekfű-ellenes pamfletja szerint igen: a Habsburg-párti történész eleve kiszolgáltatta a magyarságot a mindenkor nagyobb hatalomnak. De Hatos, teljes joggal, ezt még csak említésre sem méltatja. Lehetséges okként a kései Szekfű által többször szóvá tett, a magyar középosztály csúfos háborús kudarcát, illetve a polgárosodás hiányát ve-

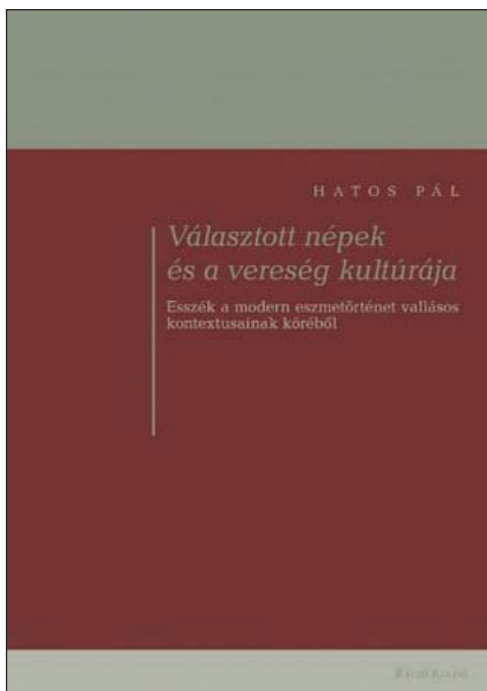
szí számba, de döntőnek a szovjet kolosszusnak való kiszolgáltatottságunk és az itteni angolszász érdekeltség hiány felismerését tartja. Maga Szekfű is megjegyezte, magatartásával mentette meg a nemzetet attól, hogy a szovjetek elhurcolják, mint a krími tatárokat (229. o.). Az átmentés és átvészelés e módjáról Hatos nem mond ítéletet, de megállapítja, a kompromisszumkötő öreg Szekfű a befelől fordul, a műveltségnek és vallásnak élő család polgáreszményéről nyilvánosan sem mondott le – így óvta a szellemet. A szekfűi magatartás ellentétpárjában, Mindszenty hajlíthatatlan ellenállásában Hatos semmi kivétivel nem talál: benne nem a régi, közjogi kiváltságokhoz való ragaszkodást, hanem sokkal inkább a modern tömegdemokráciák módszereihez való igazodást és egy dinamikusabb társadalmi jelenlét példáját látja. A nemzet emlékezetét gondozó Hatos mindkét magatartásban a végiggondolnivalóinkkal szembesít.

A többi tanulmányában is nagy ívű elemzésekkel és módfelett szellemes meglátások sorával járja körül eszmélésünk sorsfordító mozzanatait. A csángó történetírásunkban a felvilágosult történelem-szemlélet néhány sajátosságát mutatja ki, egyebek közt azt, hogy a szekuláris üdvtanokból hogyan fakad az idegenség csábító közelségének az érzése, amivel Hatos felnyitja a csángó ügy háttérében a nagy eszmetörténeti távlatokat. Ferencz Győző remek Radnóti-életrajzát ismertetve, megjegyzi, hogy Radnóti életművét igenis lehet *imitatio Christi*-ként értelmezni, érdemes az áldozatvállalás és az áldozattá válás ellentétének vallásos dimenzióját szem előtt tartva elemezni, már csak azért is, mert ez megóvjá a tárgyalást a versengő identitásdiskurzusoktól. Egyik legnagyobb és legszebb tanulmányában Hatos a nemzedéki ellentéteket vizsgálja: a rendszerint lélektani és szociológiai eszközökkel vizsgálta, ámde jellegzetesen modern történeti tapasztalatot pazarul bontja ki a mitológiai, vallási és filozófiai eszmék összefüggéseiből. Akárcsak a protestantizmus- és a Szekfű-tanulmányok esetében, itt is egyetlen bajunk támad a remek okfejtéseivel: véget érnek. Hatos Pál érdekfeszítően, kifinomul-

tan és pontosan ír. Kár, hogy nagyszerű művében a kiadó nem tette rendbe azt a néhány nyakatekert vagy meg-megbicsakló nyelvtanú mondatát, amely a megértést feleslegesen nehezíti.

Hatos Pál Szekfű egyik nagy történetírói érdemének azt tartja, hogy „a múlttal való találkozást a legsajátosabban személyes és egzisztenciális üggyé avatja” (289. o.). A mester kései utódja hasonló íráskészséggel ugyanezt teszi. A szellemet menti át – hála Istennek, szabadon, merevségtől mentesen.

Ráció Kiadó, 2013
327 oldal, 3125 Ft

Versek szódával!

Rendhagyó irodalmi sorozat a Nemzeti Színházban

KÁNYÁDI SÁNDOR – SZEPTEMBER 18.

ORAVECZ PÉTER – OKTÓBER 16.

MUSZKA SÁNDOR – NOVEMBER 20.

CSUKÁS ISTVÁN – DECEMBER 18.

SZENTMÁRTONI JÁNOS – JANUÁR 15.

SZÁLINGER BALÁZS – FEBRUÁR 19.

KISS JUDIT ÁGNES – MÁRCIUS 19.

BEREMÉNYI GÉZA – ÁPRILIS 16.

LACKFI JÁNOS – MÁJUS 21.

www.koltokmaskepp.hu
keress minket a facebookon is!

Mi MAGYAR
ÍRÓSZÖVETSÉG

kultúr vonal
produkcións iroda

NEMZETI SZÍNHÁZ

Gondoltál rá vagy emlékeztettek, hogy huszonöt éve jelent meg az első köteted?

Igen, az eléggé elhibázott *Adatok* (1988), de mégis egy nagyon szép és utólag visszanézve szabad időszak levegőjében. Ma már szinte hihetetlenül optimista és felszabadult időszak volt. Bencsik Barnabással készítettük – ollóval és technokollal – a tördelést...

A Mint. Minden. Alkalmom. című versesköteted (JAK-füzetek 1995) első sorai: „Ahogy most itt megyek / már sokszor mentem itt / most mégsem úgy megyek / mint máskor menni szoktam, / Ahogy most itt megyek / mint annyiszor már mentem / most mégsem úgy megyek. / Ahogy most itt megyek / másképp tudom már mindazt / és most másképp megyek / mint akkor ahogy mentem”. És egy másikkól, ugyanennek a kötetnek a záróverséből is ide kívánczok néhány sor: „Van amit szeretek és van amit nem / a szavakat ha játszhatom velük / szeretem és nem ahogy a sétát / és minden mást és magamat hagyom / hogy múljon el meg ez meg amaz / ahogy majd visszatér ami elhaladt”. Az idézetek azt mutatják, hogy a gondolati mag, a sejtés már indulásod óta megvolt, majd tudással mélyült és kérdésekkel bővült a későbbi írásaiban. Egyetértesz?

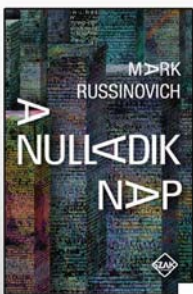
Bizonyára ugyanazok a dolgok ismétlődnek, ebben alighanem nagyon igazad lehet, nem gondolkodtam ezen soha. Furcsa dolog, hogy a kérdések mintha valahol a sors által lennének kódolva, az idő meg csak kibontja őket. Kezdetben valahogy mindent úgy csináltam, mint aki sötétben tapogatózik. Általában utólag értettem meg, hogy mit miért tettem. Valami vezetett ebben a sötétben, valami lidércfény, amely után eredtem és csak visszatekintve, utólag láttam meg a tájat, amely mögöttem maradt. A séta az nagyon fontos, metaforaként is, konkrétan is. Séta, a menés, a járás során a test és a légzés ritmusa összekapcsolódik, az agy pedig öntudatlan teszi a dolgát.

Most csupán két műved ragadva ki a megjelentek közül és mellé tette az *Egy gyilkosság mellékszálai* című esszéköteted, tehát a *Halotti Pompa* című verskönyv és a *Nincstelenség* című regény mögött súlyos vallási és létfilozófiai kérdések állnak. Több rétegű és ezért több értelmezési lehetőséget is kínál. Az érzelmi tartomány olyan erős, a gyilkosság a halál misztériuma a gyász és mindezek poétikai megformálása egyszerre volt fontos Neked?

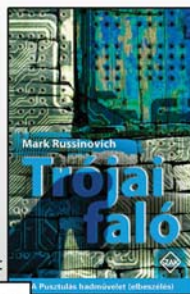
Furcsa, és talán szemérmetlen játékot űznek ezek a könyvek az olvasóval, mert a lírai szövegek esetében a romantika óta szinte már kötelező átéltség, személyesség, élményszerűség elvárását átfordítják a személytelen azonosság illúziójába. Hiszen már-már annyira szemér-

AZ OLVASÁS ÉJSZAKÁJÁRA AJÁNLJUK

Két lebilincselően izgalmas krimi a kiberterrorizmusról és kiberháborúról, vírusokról, jó és rossz hekkerekről, a valóságról, mindennapjainkról. Nem szakkönyv, de szakszerű, nem tankönyv, de tanulságos!
AK40, 352 oldal, 3900 Ft
AK40, 416 oldal, 4500 Ft

Könyvek, amelyek nem csak szórakoztatnak

Az orvoslásban használt elektronikus eszközök az utca embere számára is érdekesítő bemutatása.
B5, 480 oldal, 7 000 Ft

Minden a Windowsról a Windows Server® 2008 R2 és Windows 7-ig! 800 old.
Rendkívüli előrendelési akció a kiadóban!

A könyvek megrendelhetők a Kiadó címén, beszerezhetők a könyvesboltokban és a viszonteladóknál.

SZAK Kiadó Kft. ☒ 2060 Bicske, Diófa u. 3.
06 22 565-310 Fax: 06 22 565-311 • info@szak.hu
www.szak.hu • www.facebook.com/szakkialdo

Az olvasás csapdája avagy a lírai szöveg

metlenül személyesnek tűnik mindaz, ami sorsom rendhagyó volta miatt eltéveszthetetlennek és minden kérdés felett állónak mutatja a beszéd és a beszélő azonosságát, hogy alig hagy rést a kettő között. Pedig a távolság itt sem kisebb, sőt inkább egyre jobban kinyílik. A nyelv és a téma között támad valami interferencia, és ott bukik át, billen át valami, ami több annál, mint amit én tudhatok. A kérdések túlfutnak az esendő beszélőn és annak nyelvén. Vagyis mindez nem az én érdekem. Mindkét könyvből rálátás nyílik arra a sötétségre, amelyről beszéltem az előbb, a lidércfény mögött sötétségbe boruló tájra, amely a lélek tája. A lélek az, amely most ilyen kérdések sivatagában kóborol.

A Jó és Rossz jelenlevőségét hiányolod, sőt írtad is, a krisztusi értelmezés elveszett. És hogy a felvilágosodás előtt és után más rendszerben gondolkodik az ember. Közte cezúra van, de Te a két gondolkodásmód közti átjárást szeretnéd megtalálni, megtaláltatni velünk?

-A szekularizáció után a krisztianizált filozófia alapjában rendült meg és jutott válságba. A fogalmak, a szavak, minden érték átértékelését követelte, ezt a programot azonban nem lehetett azóta sem végrehajtani. Ez a válság kulturális és civilizációs válságként van jelen maig. Bizonytalanság és céltalanság, esendőség és esetlegesség van. Az eresztékek inognak, mintha egy kultúra végnapjait élnénk, amely, ha a Római Birodalomra vagy Bizáncra gondolunk, évszázadokig, ezer évig is elhúzódhat és közben még látszólag minden működik. Viszi tovább a tehetetlenség a rendszert. Talán valami effélében élünk. A felvilágosodás ideológiája, szimbolikája, retorikája egy új vallás helyzetébe került az eltelt száz-kétszáz évben. Egyúttal nagyon erős cezúrát vont, és a felejtés mély árkot húzott a civilizációknban. Nem hiszem, hogy lehetséges az átjárás. Egy ismeretlen terület fekszik a két világ között. Erről a sötét sávról szerettem volna csak beszélni, vagy ott beszélni azokról, akiket ott vesztettem el. Köztük persze egykori önmagam is, aki gyerekként én voltam.

A *Nincstelének* a gyerekkorról, az 1960-as, 70-es évek létmódjáról beszél, szinte hideglelős tényszerűséggel egy kisfiú szemszögéből. De természetesen másról is szó van, nem véletlen az alcím: *Már elment a Messiasz? Azaz a megváltást hiába várjuk. Ez egyrészt viszszaul a *Halotti Pompában* elkezdett gondolatra, másrészt, ha lehet így fogalmazni, be is zár egy kört: A kezdetektől a végéig egy család sorsában. Ez nem állítás, csak kérdés.*

Amíg dolgoztam a *Nincstelénekkel*, eszembe se jutott, hogy ez kapcsolódna a *Halotti Pompához*. Ha megkérdeztek volna, tagadtam volna, hogy bármi összefüggés lenne a két szöveg közt. Ilyen a vakság. Mert persze, hogy van. A kérdések hasonlóak, gyökerükben szinte ugyanazok, de nagyon más irányból feltéve. Az is nagyon igaz lehet, hogy az anya és az apa figurája azért ilyen, mert megölték, megalázták őket, ezzel pedig egészen más viszonyt teremtettek számomra is saját családtörténetem és ezen a történeten keresztül a tágabb kor-

szak, gyermekkorom történetének értelmezéséhez. Másként fogalmazva, talán épp azért lehet ez az elbeszélő ilyen szenvtelenül tárgyyszerű, mert nem az élőkről beszél, hanem a holtakról, és megölt testeket lát, megölt falut, halálba dermedt vidéket, pusztuló társadalmat, megfagyott országot. Borzalmat lát ott, ahol mások csak romlást vagy pusztulást, hétköznapi dolgokat. Ez a nézőpont sarkított és túlzó bizonyára, de van egyfajta időtlensége, amely nem a valóságot, hanem az igazságot kutatja, ahogy kétszáz éve a teológia tett különbséget a látott és a tudott, a való és az igaz dolgok között.

A hatvanas-hetvenes évek, amelyről beszél a könyv, annak a generációnak az ideje, amely generáció azonos az enyémmel és amely most épp az ország sorsára és jövőjére meghatározó befolyással van, és nyomot hagyhat rajta. Ennek az elmúlt időnek, ennek a lelkiületnek, a reménynek, az illúzióknak, a csalódásnak és a tovább élő ősrégi mintáknak öntudatlan hordozója. A jövő mindig a múltból születik, a múlt pedig a jövőből. Amikor az idők egymásra rétegződését kutatjuk, és a *Nincstelének* szándékom szerint leginkább ezt szeretné, akkor a jövőben megmutatózó múltat és a múltból kisarjadó jövőt láthatjuk meg. Nem csak a szüleimet, hanem azt a magamat is szerettem volna látni, akivé oly módon lettem, hogy sosem akartam lenni, és akit épp ezért nem is kívántam soha megpillantani a maga valóságában, hiszen a tükörben mindig csak a saját magam tükörarcát látom, és nem a tényleges tükörképemet.

Ezek a művek nagy erővel hatnak az olvasóra, nem csak a tragikus vagy hétköznapien kegyetlenségükkel, hanem a vizualitásával, a kép- és filmszerűen láttató nyelvvel is.

Ez talán csapda is, mint említettem korábban. A személyesség és a személytelenség csalfa játéka, amely furcsa módon a *Halotti Pompa* óta az olvasás csapdáját is jelenti ezekben a szövegekben. A *Nincstelének* kapcsán azt érzékelem, hogy a könyv szövege, épp a traumatizált képek miatt, elvezet a szövegtől egy vizionált valóság felé, amely valóság olyan dermesztő erővel hat sok olvasójára, akik a világnak azt a sötét arcát, amely a harminc-negyven évvel ez előtti falu világa volt, és amely a vidéki Magyarországon mára sem tűnt el, hogy aztán a szöveghez már nem vagy alig találunk vissza. A könyv azonban elsősorban szöveg, leginkább lírai szöveg, amely saját belső rendje, ismétlődései, ritmusa, dallama, kapcsolódásai szerint létezik.

Amikor először kerestelek, nem találtalak, sétáltál- mondtad utóbb. Hogyan és miért szereted a sétát, hogy visszatérjünk a beszélgetés elején idézett vershez?

A *menés* talán a pontosabb. Menni kellett, mi mindig mentünk. A séta erre nem pontos kifejezés. Mi nem sétáltunk. Mindig mentünk valahová. Kényszeresen megyek én is. Falusi vagyok, nem bírok sokáig lakásban bent lenni. Egy helyben lenni. Beszélgetni is séta közben szerek. Sokan ismerik ezt az érzést, azt hiszem.

Gyöngyök és gyöngyöcskéék

20. századi magyar novellák 1921–1938
Palatinus Kiadó, 2013
258 oldal, 2800 Ft

Az olvasó aligha találkozik ilyen feszes egymásutánban a két világháború közti novellatermés krémjével, ismeri fel a hiányt, és von azonnal kényszerű párhuzamot a múlt és a jelen idejű próza közt, teszi fel a kérdést, hová tűntek el napi irodalmunkból a Takaró Jánosok? Nincsenek? Törpe, lényegtelen kisebbség, szóra sem érdemesek a 21. század lenullázott Takaró Jánosai, éhes Kovács urai? Az irodalom úri passzióvá lett, az írók nem néznek át a sorompókon? Netán ma (2013. május 19-én) nem elég látványos, nem írható elég plasztikusan az országos szegénység? Vagy egyszerűen nincs olvasói fogadókészség a nyomorra? Nem akarok fillérező, hónap végén éhező, harmad gyógyszeradagokon haladók, kikapcsolt villanyával, elmaradt fűtésszámláival hadakozó sorstársat látni, arra itt vagyok én. Olvasni olyanról akarok, ha egyáltalán, akinek minden sikerült, aki Jézus kötényébe született, Ewinget akarok, mert Ewing akarok lenni nyakig az olajban, az erőben, a hatalomban. Ha lúzer voltomat látom vissza, maradék életkedvemet is elveszi, hogy nem csak én vagyok ilyen katasztrófálisan alkalmatlan pöcs, aki hónapról hónapra nem képes kimászni a szarból, hanem millióan, és akkor nincs értelme élni, akkor eltűnök rajta, Isten jól rendezte-e be a világot. Ezt mondja az olvasó, amikor elutasítja a tematikát? Ezt mondja az érzékeny szerkesztő, amikor elutasítja a mélyszegénységhez kapcsoló prózát? Nincs ebben a rendszerben perspektívikus gebasz?

Nagy eséllyel pontosan körülhatárolható a réteg, kik, mely társadalmi csoportok olvastak, vásároltak könyvet, fizettek elő folyóiratra a múlt század húszas-harmincas éveiben. Ez a réteg vélhetőleg a tápláló, az egészséges étkezés paramétereit gondosan betartó ebédet követő sziesztához desszertként fogyasztotta az aktuális Nyugat-novellát a szegénységről, az öngyilkos leányanyákról. Gondolt, amit gondolt, nem tudhatjuk. Tudjuk, de nem mondjuk. Nem véletlen, hogy máig azok az írások ütnek, amelyek az emberi kiszolgáltatottságot, a kiszolgáltatott ember reakcióit dolgozzák fel. És nem véletlen, hogy az elmúlt hatvan év kontraszelektált oktatáspolitikája mit tartott meg, mit törölt szinte nyom nélkül a két világháború közti időszak sikeres írói közül.

A nagyok mind itt vannak. A gyűjteményben Móricz három novellával szerepel, mindhárom csúcsnovella. *Ami megérthetetlen* című írás Takaró János munkanélküli Pannika nevű kislánya a doktor úréknál ebédel

„Húsvétig”, a tanító úr javallatára, aztán mégsem. Az árva lány első menstruációja (*A titok*), és a *Vadevezősök* is harap a maga különlegességében. Se trilla, se ciráda, mégis. Kosztolányi két novellával szerepel, az *Erzsébet* egyszerű és brutális a maga szenvtelenségével, Hunyady Sándor két fontos elbeszéléssel (*A vöröslámpás ház*, *Bakaruhában*, mindkettőből film készült). Krúdy is azt írja, amit szokott (*A gordonkás pisztolygolyója*). Bravúros ötletek jellemzően könnyed kidolgozása, Krúdy egy golyó vándorlását kíséri a testben ifjúkortól az öregségig. A gordonkás belátja, hiába ügyeskedett: öregségére egyedül maradt. A pisztolygolyóval. Krúdytól szomorú lesz az olvasó, Babbitstól, mint minden prózájától, rosszkedvű. A Babits-próza a mélységet keresi rövid írásban is, a tengerfenéken kaparász, ahol a filozófiai alaptételek fossziliái születnek, hogy ezer évre hirdessék igazságot, de odalent kevés a levegő, az olvasó hátán nincs oxigénpalack. Az olvasó századszor képed el, hogyan sikerült Babitsnak minden műfajban a szférák fölé emelkednie legalább egy arasszal, ha ennyire életidegen valamennyi gesztusa. Kodolányi is bekerült a kötetbe egy gyerekhalált feldolgozó ünnepélyes novellával, ami azonnal kétszer kérdez vissza (az ország éppen tanulja a szociális temetés fogalmát): olvasható-e kortárstól hasonlóan tiszta, megrendítő írás, mint a *Szegények halála?* Tamási Áron a *Báts Eszter, mi lettél* című novellával Amerikába viszi az olvasót, hová máshová (Ábelei után el is várjuk tőle), a beteljesületlen álm és a kielégített vágy Báts Eszterével. Tamási olyan megbocsátó szeretettel adja elő a székely lány és a fekete fiú lífies szerelmét, hogy erővel kell leszakadnunk a megénekelte anyaság szentségéről, maradni ráció-közelben: a múlt század első évtizedeiben a legkevésbé sem szerencsés fehér lánynak színes csecsemőt szülni, hiába Amerika a demokrácia hazája.

A kötet utószavában a szerkesztő (Szilágyi Zsófia) a kor irodalmi aspektusait szemlélő tanulmányában arra az eredményre jut, hogy a nők azért szorulnak ki – minden erőfeszítésük és tehetségük ellenére – a jelentős életművet létrehozó alkotók közül, mert Trianon után a pénzért folyó kíméletlen harcban, ebben a férfias, test test elleni küzdelemben a nők nem kapnak esélyt. Ráadásul évszázadok óta hagyományosan a férfi tartja el a nőt, felel az anyagi biztonságért. Mint ezer más, ez is változott a XXI. század elejére a magyar irodalomban. Manapság a nő tartja el az író. Vagy kirúgja.

Újabb Typotex-halmaz

Pontosság-halmaz? Pontosságkeresés?

Az írás nem ér véget egy-egy múnél. Pontok a művek, s előnyös, ha minél pontosabbak. De újabb pont áll össze belőlük, kisebb csillag-összképek keletkeznek, s a legeslegjobb költészet pontos-pont-igénye, a J. A.-féle nem kérhető semmiképp se számon egy-egy életmű, egy-egy kiadó össz-mű pillanatnyi, pontnyi esetében.

Az egészsznek van akkor már valami sugallata.

A Typotex Kiadó ezt a fajta pontosságot keresi és valósítja meg immár sok-sok terepen, a szűkebb tudományosságon túlra mutató érdeklődéssel, maximum-igénnyel.

„Művészeti”, művészettörténeti, művészetfilozófiai eredményeiknek mindig örömmel szenteltek különös figyelmet. Kritikus nem vagyok, besorolási jogom nincs, de a Typotex messziről is láthatóan egyre jelentősebb pontrendszer, közelebről tekintve pedig – nemcsak nekem – már el is várt, betájoló élményt ad a megjelentetett kötetekkel. Nézzünk most néhányat, sorra.

A Képfilozófiák-sorozatban megjelent *Művész a műben – Analitikus ikonográfiai esszék* a már-már háziszervezőnek számító Daniel Arasse munkája a műélvezet kalandját jobbára klasszikus, ám itt is olykor méltatlanul elhanyagolt alkotások vezérvonala mentén éli, tolmácsolja mindvégig fel-felszisszentő érdeklődést keltve. Özönnyi ötlet, még elemibb alaposág, körültekintés... nem szólva a gyönyörűen megvalósított illusztrálásról. Legszebb erénye szerzőnknek épp az, amit Bellini Bacchus és Noé mitológiájának kapcsán szögezi le: „Ennek az elemzésnek a végén hangsúlyoznunk kell, hogy egyetlen, eddig említett értelmezés sem zárható ki.” Pedig akár itt, akár a „különc” Pierro di Cosimo esetében is rétegtomografikus módszert párosít ihelt-adta ráérésekkel, oknyomozó logikával, és ahogy a szellemi-művészeti látványra rátárja ablakát-ajtáját, messze nem csapongó.

Ahogy Arasse-sorozatunk gazdagodásában kedvünket leljük, hasonlóan örülünk Armand Puig Tarrech *Gaudí és a Sagrada familia* című újdonságának. A barcelonai Katalán Teológiai Fakultás professzora, több egyháztörténeti mű jeles szerzője, bár ismert fogalmak és „személyek” örvén, számunkra kevésbé ismert tájakra kalauzol. Nem felejtjük ugyan a világhírességek közt is az első sorokban álló, bazilikává szentelt Sagrada familia látványépítészeti csodáját, mégis az elméletformázó Gaudí munkássága áll itt az ismertetés homlokterében. Feladatának ezt tartotta: újra teremteni a természet,

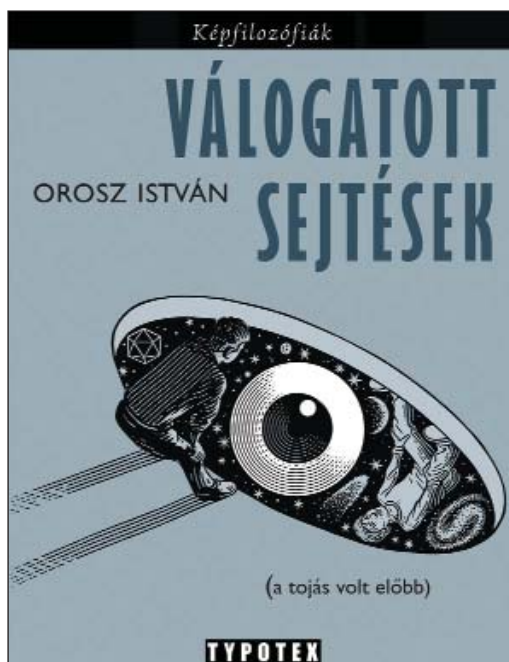
az ember, a hívó lélek viszonyát, emelkedettebben: ahol „az anyag tisztán, a maga szakrális görbületében tárulkozik” ki; mondhatni, a szakszerű, egyben „szentlélekkihletésű” rajzok-ábrák önmagukban is

páratlan utalás-együttessel szolgálnak; e sorok íróját – bocsánat! – rendkívüli közelséggel érintve.

A művészet sokkal maibbnak látszó, gyakorlatiasságával népszerű vonatkozását dolgozza fel Martos Gábor már-már kultikusnak mondható munkája, az „Egy cápa ára”. Sok-sok sztori, kalandozások különféle korokban; rengeteg adat, pénzbe-fogalmazók is...! Folytatható a vonzó ki-és-betekintések sora. Martos publicistaként is benne él a művészet egyik leggyakorlatibb világ-részében; s hogy a cápa miként jön a könyvbe és a címbe, el nem árulom.. sejthető, hogy döbbenetesen. Hanem épp ez a kérdés, van-e még korunk művészetében bármi is, ami döbbenetesnek címezhető. S azt mondom –

Füst Milán stílusában –: nincs. De egy villantásnyit is felidézett nagy költő-esztétánk szellemében kellene folytatnunk: akkor hát mi a művészet, a nagy artistikum mindig spontánul megérintő, felzaklató, esetleg elemi nevetésre ingerlő hatása? A szépségesen illusztrált kötetben sok beható, még több elegánsan, értően érintőleges választ kapunk, avagy épp kérdésekre ihletődünk. Napfényes évszakoknak is eszményi olvasmánya.

Filozófikus mivolta ellenére az egészen kiváló Orosz István gyűjteménye, a Válogatott sejtések nagy otthonossággal vezetget minket kalandos tájakon. Megannyi különlegesség! *Enyészpontok térben és időben*; A leghíresebb rinocérosz; a Pszeudo-Dürerek; Köldöknézés, avagy az igazi Éva; stb. Ha van világpolgár-magyar-angolszász írónk, Orosz István az. Ennél is fontosabb: alapfogalmak boncolásától sem riad vissza, és rácsodálkozás nélkül mutatja fel „őket”, állítja rögtön rendszerbe, de úgy, hogy ebben sem kényszerítés. Inkább csak bámulunk a könnyedségen, sokoldalúságon; vigasztalódunk, hogy ami sajtóból, bulvárból, pletykából, illetve tudóskodásból olyan „ízletlennek” hat mára már-már, ennyire „fáról szedett friss gyümölcsként” is létezni tud. Orosz klasszicizálódik is, no, ejha!, egy folyóirat-címlap-féle plakátját, a karlendítő fiút kiváló tudósunk 2013-as könyvének címlapján látom viszont, kis változtatással, Orosz István nevének megadásával, engedélyezve, etc. Magritte, Schiele divatozásainak kapcsán vannak ilyenek... parrnyi szem-rebber-sem után csak-csak azt mondom, na bravó, respekt! És tiszteletadás az egész kis blokk létezéséért a Typotexnek, gárdájának.

A leleplező intuíció

Az Új Könyvpiac előző számában, az Ady Endre-dedikációk eredetiségének megállapítása kapcsán idéztem Kieselbach Tamás véleményét, miszerint a hamis festmények kiszűréséhez elsősorban „szem kell”, az, „hogyan az ember több ezer festményt lásson, és felismerje a mesterek, képek, anyagok jellegzetességeit”. Hogy az intuíciónak (szemnek) az irodalomtörténetben is nagy szerepe van, arra ismét csak Ady irodalmi utóéletéből egy példa.

A legnagyobb példányszámban megjelenő bulvárlap, *Az Est* 1923. december 25-i számában irodalmi szenzációként mutatták be Ady Endre frissen előkerült versét. A *Nincsen, nincsen!?* című költeményt Lestyán Sándor közölte, fotómásolattal, mellékletként Ady Pásztor Bertalanhoz – a nagyváradi *Szabadság* segédszerkesztőjéhez – írott levelét, valamint Pásztor visszaemlékezését, miszerint a fenti verset Ady 1900-ban írta a lapnak, de közlése akkor elmaradt, a vers elfelejtődött,

a kézirat pedig most került elő, a szerkesztőségi asztal fiókjának mélyéről. Ady *Nincsen, nincsen!?* című verse így szól: „Nincs Semmi és nincs: Minden, / Csak az én szívem van és volt, / Az én nagy, véres, mámoros Szívem, / E szent, e félholt! // Nincsen Öröm és nincsen Szerelem / Nincsen Vigasz és nincsen Pénz, / Csak én mindenem és én semmim, / Csak én Szívem, te élsz! // Te vagy e Világ Középe, / Köröttesed forognak balogul / A bús csillagok s e beteg Föld, / Borúdra mind borul! // Szívem, előtted térdre esem / S dalolom a legszebb zsolozsmámat, / Tiéd a Világ, a Szépség, a Bűn / S Kincseim Kincse: a Bánat!”

A karácsonyi szám egyébként is nagyobb presztízsű egy hétköznapi napinál, nagyobb terjedelemben és nagyobb példányszámban jelent meg, illusztris szerzőgárdával, nagyobb olvasottsággal. Ady versének előkerülése is irodalmi ünnep volt. Annál is inkább, mert a vers egyáltalán nem jellemző Adynak az 1900 körüli költészetére. Nem véletlenül írták róla,

hogy a *Nincsen, nincsen!?* „a nagy költő ismeretlen verse, amely fordulatot jelent fejlődése megítélésében”. Mit is jelent ez? A cikkben komoly szaktekintélyek próbálták azt megmagyarázni, hogy 1900-ban Ady írhatott-e olyan érett verset, melyet csak később, 1907 után írt, és ha már írt – amire erre itt a fényképes bizonyíték –, akkor miért nem vette fel az 1903-ban kiadott *Még egyszer* című kötetbe, illetve a modern hangú verse után miért tért vissza a korábbi verseinek avított hangjához?

Földessy Gyula, az Ady-kutatás akkori felkent papja, aki Ady hátrahagyott verseit rendezte sajtó alá (és később még számtalan verskiadást, valamint több könyvet is írt a költőről), de facto kimondta: a *Nincsen, nincsen!?* „csakugyan eredeti Ady-vers”, „az Ady-izgalmak, Ady-frázisok, Ady sajtós, új lendületei nyugtalanul háborognak benne”. Az Ady-szakértő irodalomtörténész véleménye biztos volt. Mellette Ady író-költőtársai, barátai is hasonlóképp vélekedtek. Babits szintén

úgy nyilatkozott: „biztosra veszem, hogy ez a vers igazi Ady-vers”, és Móricz sem kételkedett az eredetiségben, sőt kijelentette: „Adynak ez az „egyik első »nagy verse«, melyen „át meg lehetne magyarázni, mi az az Ady-homályosság”.

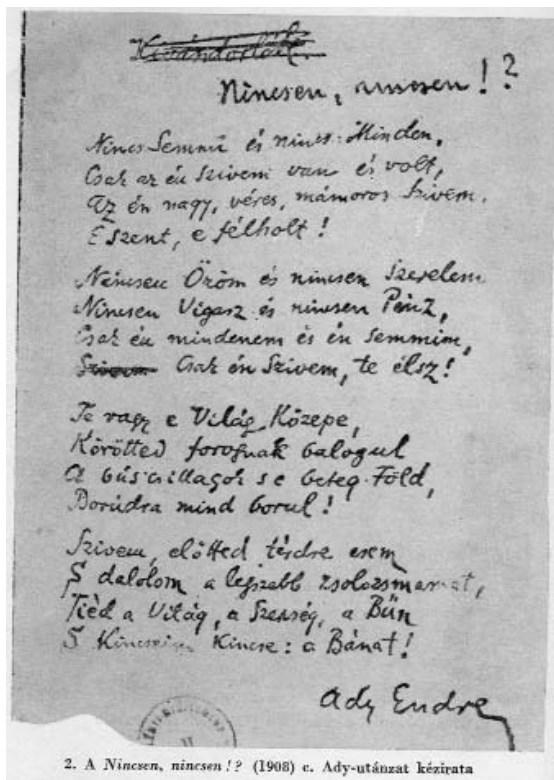
Nagy volt a lelkesedés. A *Nyugat* első számú költőjének új, korszakos verse került elő, Ady legjobb ismerői éljeneztek az ismeretlen vers fölbukkanását. Öt napig szép volt minden. Akkor, az év utolsó előtti napján Kosztolányi szintén nyilatkozott *Az Estben*, és nem átalotta azt mondani: hiába a sok szakértői vélemény, a verset nem Ady, hanem Juhász Gyula írta. Véleményének kialakításakor elsőként saját intuícijára hallgatott: „A sugallat, mely a művészi dolgokat összefogja, első pillanatban nem látja még az okokat, csak az okok eredőjét, nem tud, csak érez.” Azaz: ránézésre az volt az érzése, hogy a kérdéses kéziratot nem Ady, hanem Juhász írta. Tehette, korábban sok Ady- és

még több Juhász-kéziratot látott: Adyval egy szerkesztőségben dolgozott, Juházzsal pedig sokat levelezett, verseket küldtek egymásnak. Volt tehát viszonyítási alapja.

Az intuíció szülte gyanú megfogalmazása után azonban mint egy vérbeli textológus, hozza az érveket is: Ady nem használt felkiáltójelet, címei ráadásul mindig három szóból állnak, soha nem javított a kéziratain (pontosabban csak a tisztázatokot őrizte meg), illetve ha Ady töröl, „akkor egészen eltünteti, amit ír. Nem akarja, hogy belássonak a bűvöskonyhájába”. Juhász ellenben sokszor és jól láthatóan javított, sok piszkozata-változata ismert, itt is jól látható az eredeti cím (Kivándorlók), melyet csak pár laza vonallal húzott át, valamint a *Nincsen, nincsen!?*-t lila tintával írták, ami – mint Riedl-tanítványának – Juhász jellegzetes színe volt. Továbbá, teszi még hozzá Kosztolányi, a versben Juhász jellegzetes szavai olvashatók (pl. bánat, bús stb.). Summa summarum: a verset Ju-

hász tréfás utánzatának tartja, de nem hamisítványának. Juhásznak nem volt célja mások félrevezetése, a vers illetén előkerése és diadalmenete szerencsétlen véletlen, ezért némiképp patetikusan hozzáteszi: „Kötelességem kilépni a teljes igazsággal, minthogy az igazság ebben az esetben bizonyítható is, s lelkiismeretem parancsolja, hogy megóvjam a jövőbeni magyar irodalomtörténetet a tévedéstől”.

Biztonságból azonban Kosztolányi megkérdezte levélben Móra Ferencet, aki megkérdezte szóban Juhász Gyulát, és Kosztolányi igenlő választ kapott: igaza volt. Pár hét múlva, január 20-án már maga Juhász nyilatkozott *Az Estben*: a verset ő írta, mégpedig „Nagyváradon, 1908 végén, a »Világ Középe«-hez címzett körösparti kocsmában, éjnek éjadóján, borozgatás közben”. Ez több mindent megmagyaráz. Juhász még hozzátette, hogy teljesen osztja Kosztolányi „szakértő véleményét, mely fényes bizonyítéka annak, hogy a költő intuícija fölér a tudomány bizonyosságával...”

2. A *Nincsen, nincsen!?* (1908) v. Ady-utánzat kézírata

Ennek ellenére a lapban Pásztor Bertalan tovább bizonygatta, hogy márpedig a verset ő magától Adytól kapta, sőt ekkor lépett elő Ady másik legnagyobb híve, Hatvany Lajos, aki ezt nyilatkozta: „Állítom és bizonyítom, hogy a verset valóban Ady Endre írta”. Mondta ezt már akkor, amikor Juhász már beismerte szerzőségét, és a vers keletkezéstörténetét is adta. Aki hinni akart Ady szerzőségében, az továbbra is hitt – minden cáfolat ellenére. Erről nyilatkozott később Babits is, aki azonban elismerte saját tévedését: „Ha ösztönünkre, e »belső évrre« hallgatunk, talán elkerüljük a tévedést; de mivel teljességgel leborultunk a külső »tények« előtt, azt kellett hinnünk, hogy a vers Ady régebbi éveiből való lehet, [...] viszont ez évekre helyező valószínű csodának látszott, s túlzott fontosságot is nyert”.

De minden csoda három napig tart. Ez a mondás azonban itt sajátos – irodalomtörténeti – színezetet nyert. Ahogy Kosztolányi írja 1929-ben, *Az írástudatlanok árulásában*: „Az ügy fölött egyszerűen napirendre tértek. Az a vers, mely a minap még gyöngyszem volt és csoda, nem jelzett többé új korszakot irodalmunk történetében, elfelejtődött, a semmiségbe süllyedt. [...] Úgy láttam, hogy az a divat, mely Ady személye körül tombolt, immár elvált munkáitól, független tőlük, s azoknak, akik néger-lármával körüláncsolják, egészen mindegy, hogy mit alkotott és mit nem.”

Az irodalmi kultusz sok mindenre képes. Ady kéznyomát látja ott, ahol az nem is volt soha. Ady-dedikáció és Ady-vers az, minden cáfolat ellenére, amit annak akarnak látni. Erről talán az tanúskodik legjobban, hogy a vita után a *Nincsen, nincsen!*? egy 1925-ös Párizsban kiadott kötetben Ady teljes jogú költeményeként kapott helyet.

Pár évvel később Karinthy és Kosztolányi már viccet csinált az esetből. 1926. június 2-án együtt írtak levelet Gellért Oszkárnak. A levél így szól: „Drága Oszkár, még egészen izgatottan a nagy eseménytől sietünk közölni Veled, hogy itt, a Hadik kávéház félreeső helyiségében egy *eredeti, kiadatlan Ady-kéziratot* találtunk, a csészében. Kérünk, rendelkezésed szerint a megbecsülhetetlen értékű kézirattal – a hitelesség nyilvánvaló megállapítása céljából, azt hiszem, jó lenne, ha elküldenéd Földessy tanár úrnak – ő, ha egyszer megszagolja, kétséget kizáróan meg fogja állapítani, hogy abból a forrásból származik-e [!], melyből annyi érték potyogott a magyar költészet urnájába.” Az elköszönés pedig maga is Ady-paródia: „Életes étellel, nagy szeretések közt, kicsit barátaid, talán / Karinthy Bandi / Kosztolányi Bandi / Hadik kávéház, éjjel”.

A dolog legérdekesebb része, hogy az említett vers két változatban maradt fenn. Kosztolányi összegyűjtött költeményeiben ezt találjuk: „Bízattva hüvelyzem már másnak / estjét a Minden-bírásnak. / Hühös, nagy estveledések, / beh, én mindenről lekések! / Beh kallóznak már simó tenyerek, / beh félvén-félek, beh mervén-merek! / Szent jóízét bővizű imáknak / hagyom már mái Zápolyáknak, / bízattva hüvelyzem már másnak / estjét a Minden-bírásnak.” (*Zápolya úr vallatása*).

Karinthyban viszont ezt: „Bízattva hüvelyzem már másnak / Estjét a Minden-bírásnak. // Harsogó életem terüje, / Imádságos hühös derüje. // Leszünk, nem leszünk Isten-Úrral: / Beh, kérdezem harsos Petúrral. // Turán-csaták, zsidó kétlések. / Beh, sietek és mindig kések! // Bízattva hüvelyzem már másnak / Estjét a Minden-bírásnak.” (*Petur-úr éjszakája*). Az azonos nyitó sorokból és a mindkét versben előforduló azonos kifejezésekből nyilvánvaló, hogy egy költői játéknak eredményei ezek: Karinthy és Kosztolányi azt játszották, hogy Ady-verset írnak. Csakhogy az övéké már egyértelműen paródia.

Felhasznált irodalom: Juhász Gyula *Összes Művei III. Versek 1926–1934*. Sajtó alá rend.: Ilia Mihály, Péter László. Bp., 1963. 158–159., 339–346. – Kosztolányi Dezső: *Levelek – Naplók*. Sajtó alá rend.: Réz Pál. Bp., 1996. 541. – Kosztolányi Dezső *összes versei*. Szerk.: Réz Pál. Bp., 1993. 701. – Karinthy Frigyes: *Így írtok ti*. Szerk.: Ungvári Tamás. Bp., 1979. I:19.

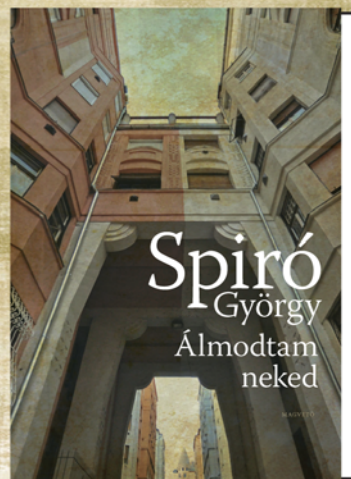
m
AZ ÉV KIADÓJA 2013

Őszi
kínálatunkból

„korszakok
átjáróházában
élve”

„ahol
a lehetetlen
egy bámulatos
fordulattal
lehetőségessé
válík”

„A történet
több mint
önmaga”

„Felkavaró versek
az éjszaka
mélyéről, amikor
minden
megtörténhet”

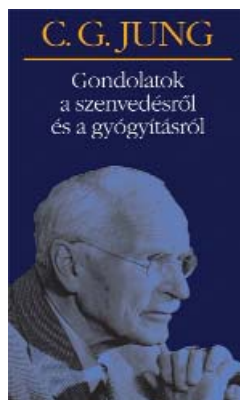
varga mátyás
hajnali 3

Jin és Jung

Az önmegismerés mestere, Carl Gustav Jung azon nagyszerű elmék közé tartozik, akiknek a felfedezései és újításai nélkül a modern szellemi tájékozódás csak hiányos és felemás lehet. Persze Jung megítélésakor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tudattalan feltérképezésében az igazi úttörő nem ő volt, hanem Freud. Viszont Jung az, akinél a tudattalan kérdései – a nagy áttörés után óhatatlanul – kifinomultabbak és – hogy úgy mondjam – szellemibbek. Régi adósságot kezdtem törleszteni idén nyáron, amikor kis részben megint elolvastam Jung néhány írását, nagyobb részt pedig számomra újjakkal ismerkedtem meg. Kézenfekvőnek tűnt, hogy a Kossuth Kiadó népszerű sorozatának darabjait lapozzam fel, már csak azért is, mert a sorozat Pányi Béla tervezte egységes borítója csaknem húsz éve rendkívül hívatag a bölcsen előre tekintő és összekulcsolt kezű, pápaszemes, idős Jung portréjával, ahogy állandóan fel-felbukkan könyvesboltokban, antikváriumokban, könyvtárakban, magánlakásokban, kiegészülve a precízen ingerlő tematikus címekkel. Hogy csak néhányat említsék: *Gondolatok az értelemről és a tébolyról*, *Gondolatok az életről és a halálról*, *Gondolatok a látszatról és a létezésről*. A magyar kiadó annak idején jó érzékkel csapott le a svájci Walter Verlag sorozatára, bár nyilvánvaló, hogy aki a jungi tudást teljes mélységében kívánja kutatni, annak az életműsorozatot kell tanulmányoznia, amelyet magyarul a Scolar Kiadó tesz közzé lassan tíz éve.

Amikor az ember a tematikus válogatásköteteket a kezébe veszi, és hosszasan, megfontoltan azon tanakodik, hogy melyikkel is kezdje, a kérdés azonnal eldőli, amint megpillantja a *Gondolatok a szexualitásról és a szerelemtől* című kötetet. 1995-től 2010-ig a kötet öt kiadást ért meg, s ezen nincs mit csodálkozni: sokan voltak, akik néhány röpké óra alatt meg akarták tudni, hogy Jung mit gondolt a szexről. Másrészt mind az átlagemberek, mind pedig a nagy elmék esetében döntő fontosságú, hogy mit gondolnak a nemiségről. Szinte mindent elárul, hogy valaki milyen viszonyban áll saját szexusával. Ráadásul eme legkényesebb kérdés megítélésében van egy éles választóvonal: állati-biológiai vagy szellemi jelenségnek tekintik-e a szexust. A keményítáblás kis kötetből az derül ki, hogy Jung mindkettőnek tartotta egyszerre. Azon az alapon, hogy a szexualitás problémája hagyományosan az ösztön és az erkölcs összeütközésének a problémája, azt fejtette ki, hogy a szexualitás mint az "ösztönök szószólója" a szellem legfőbb ellenlábasa. Ez a nézet megfelel Jung ellentét-tanának, amelyet a jin és jang kínai eszméje és szimbóluma csak megerősített benne, vagyis annak az elvnek, hogy semmi sem létezik a maga ellentéte nélkül, mivel bármiféle energia csak ellentétekből jöhet létre, továbbá megoldás, haladás, fejlődés mindig valamiféle kiegyenlítődes eredménye. Ezért Jung a következő álláspontra helyezkedett: "Az erotika... csak akkor virágzik, ha szellem és ösztön jó összhangban van egymással. Ha az egyik vagy a másik aspektus hiányzik, károsodik az egyén, vagy legalábbis kiegyensúlyozatlan egyoldalúság jön létre, amely könnyen patológiussá válhat. Túlságosan sok állat eltorzítja a kultúrebert, túlságosan sok kultúra beteg állatot teremt."

Tagadhatatlan, hogy Jung aforisztikus megállapítása sok igazságot tartalmaz, és igencsak tanulságos. Ám az a kiindulópontja, hogy a szexualitás állati ösztön, az ember pedig alapvetően állat, rendkívül vitatható, számomra pedig elfogadhatatlan, sőt nevetséges. Voltaképp

pen kétféle antropológia jött létre az évezredek során, az egyik szerint: ember = állat plusz valami, a másik szerint: ember = isten mínusz valami. Nem volna helyesebb abból kiindulni, hogy az ember se nem isten, se nem állat, hanem egyszerűen: ember? Csakhogy az ember állati avagy isteni eredetéről alkotott meggyőződéseknek szinte kitéphetetlen az évezredek európai gyökérzetük. Már csak azért is, mert az az eszmei talaj, amelyben e gyökérzet szerteágazik, két fő alkotóelemből áll: a szellemből és az anyagból. Ezért a szexualitás a

mai napig, még a 21. században is leginkább testi, állati dolognak számít. S úgy látszik, hogy ezen rögeszme hatása alól Jung sem tudta kivonni magát. Jómagam az embert embernek tartom, és semmiképpen sem állatnak, a szexualitást pedig szellemi jelenségnek, amelynek ugyan megvannak a maga testi-ösztöni kellékei, de ettől még lényegében és elsődlegesen szellemi tünemény.

Amikor Jung az egyik legnagyobb felfedezéséről, az anima és az animus elméletéről írt –bár erről a válogatáskötetben furcsa módon csak kevés szöveg található –, akkor voltaképpen – és számomra örömteli módon – ellentmondásba került önmagával, mert tisztán szellemi alapon magyarázta meg, hogy férfiak és nők miért vonzódnak egymáshoz, s hogy mi az, ami a szexualitás mélyén munkál. Az anima a férfiban élő nő alakja. Az animus pedig a nőben élő férfi alakja. Két ember akkor szeret egymásba, ha a férfi az animájának megfelelő nőt találja meg, a nő pedig az animusának megfelelő férfit. A szexualitás és a szerelem célja nem a kielégülés, hanem a kiegészülés. Ez azt is jelenti, hogy a homo sapiens egyik legszemélyesebb meghatározása: ember = férfi + nő. Hosszú évek óta rendkívül hálás vagyok Jungnak, hogy megalkotta ezt az elméletet. Ez persze voltaképpen nem más, mint az androgünoszról, a férfi-nőről alkotott – és leginkább Platón A lakoma című dialógusából ismert – ősi elképzelés modern megfogalmazása, bár jóval kidolgozottabb formában. Azt is mondhatom, hogy ezen elmélet nélkül semmit sem értenék a szexualitásból és a szerelemből. Persze lehet, hogy ez az elmélet is csak képzelgés, de nem tudok olyan szakemberről, aki valami jobbal és meggyőzőbbel állt volna elő. Mindig megdöbben, amikor tudósok vagy pszichológusok a szexualitást a fajfenntartási ösztönnel magyarázzák. Pedig tudom, hogy ez a materialista felfogás mennyire kiirhatatlan része az európai kultúrának és a mai kornak. Fogalmam sincs, hogy Jung hogy volt vele, de negyvenkét évem alatt sosem tapasztaltam magamban állati ösztönt, sosem éreztem magam kutyának, macskának, tyúknak, disznónak, de még delfinnek vagy sasnak sem, hogy nemes állatokat is említsék, és főleg nem éreztem magamban a fajfenntartás kényszerű szükségletét. Van ugyan két gyermekem, a fiám 13 éves, a lányom pedig már 17, de kifejezetten szaporodni eszem ágában sem volt. Teremteni vagy a teremtés misztériumában részt venni annál inkább akartam. Tudom és értem, hogy agyafúrt tudósok a természet trükkjéről beszélnek, vagyis hogy a természet a hosszabb-rövidebb kék átélésével éri el, hogy az állatok és az emberek sokasodjanak, és ezen nézetnek is megvan a maga sekélyes igazsága. Ám ha az ember igazán kíváncsi, és igyekszik mélyre ásni, ez a felszínes magyarázat csak további kutakodásra sarkallja. Teljesen egyetértek Junggal, amikor arra mutatott rá, hogy "korunknak nincs helyes fogalma a szexualitásról". Ezt több mint fél évszázaddal ezelőtt írta, de sajnos ma is ugyanolyan érvényes. (*Carl Gustav Jung: Gondolatok az értelemről és a tébolyról; Gondolatok az életről és a halálról; Gondolatok a látszatról és a létezésről. A Kossuth Kiadó sorozata.*)

Ördögök bűvöletében

Irina Muravjova, az 1985 óta Bostonban élő orosz író – lévén, hogy maga is az orosz emigránsok népes táborát növeli – *Az angyal napja* című regényében a bolsevik forradalom után emigráló Usakov család életét mutatja be. Különböző irodalmi formákon: egy levelezésen, egy naplón, és egy egyes szám harmadik személyben elbeszélte életrajzon keresztül. A három “megnyilatkozási forma” három különböző embert, családtagot takar: a leveleket Anastasia Beckett Jelizaveta, azaz Násztja írja testvéreinek, annak a Jelizaveta Alekszandrovna Usakovának, azaz Lizának, akinek a naplót köszönhetjük. A fiktív elbeszélésként is felfogható életrajz pedig a naplóról unokájának, Dmitrij, azaz Mitya Usakovnak a története.

A három formához három különböző idő is társul: Násztja az 1930-as években írja leveleit nénjének, amikor férjével, az angol újságíróval, Patrick Beckettel egy kis időre repatriál: visszatér Moszkvába, hogy férje az erőszakos kollektivizálásából fakadó vidéki éhínségről tudósítson. Érdekes, hogy a levelére írott válaszokat nem olvashatjuk,

mert a nővér, Liza a naplóját már az ötvenes évek Párizsában írja, jó húsz évvel a Násztjával megtörténtek után. Hogy azután Mitya amerikai életét az egyes szám harmadik személyű elbeszélő már napjainkba helyezze.

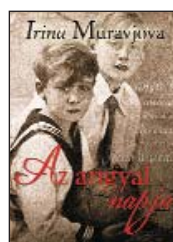
Azonban annak ellenére, hogy a három különböző személyt három időpontban és három különböző helyszínen ismerjük meg, a problémáik – nyilván a vérrokonságuknak is, de főleg a bennük végig ott lakozó orosz lelkiületüknek köszönhetően – emigráció ide vagy oda – azonosak lesznek, egy tőről fakadnak. “Angyali életre”

vágyunk ugyanis, nyugodt, boldog családi életre, helyette viszont – a műben folyamatosan, motívumszerűen felbukkanó orosz irodalom hagyományainak megfelelően – folyton az ördöggel találkoznak. A sátán, a démon különböző megjelenési formáival. Akiktől vagy amiktől lehetetlen megszabadulni, s akik vagy amik a földi menny helyett pokollá változtatják az életüket.

Násztját egy, a Bibliában Krisztust megkísérteni vágyó ördög profán “változata” csábítja el a férje mellől. Walter Duranty tisztában van a nő fölötti hatalmával, így Násztja egy helyütt – felidézve a regényben a bibliai megkísértést (“Ekkor az ördög a szent városba vitte, és a templom tetejére helyezte, és azt mondta néki: -Ha Isten fia vagy, ugorj le a mélybe” Máté, 4: 1-11.) a hatodik emeleten állva bevallja, hogy “tényleg kiugrottam volna, hogyha ezt akarja” (171.) Duranty

személyében egy olyan sátánista szeánszokat űző, sánta(!) férfit ismerünk meg, aki a testi vágyat nem szerelemként, hanem “éhségként” éli meg. Miközben – a regény zseniális struktúráját tükröződendő – Násztja férje, Patrick épp az orosz és ukrán éhségről kíván tényfeltárást írni. A szexuális éhség a fényűzőnek tűnő Moszkvában, és a tényleges éhínség a falvakban keményen világít rá a '30-as évek orosz életének megdöbbentő kettősségére.

Húsz évvel később Liza, akinek a naplójából kiderül, hogy egy bizonyos N-nel szintén csalja a férjét, a kábítószer ördögével kerül szembe. Szeretett fia, Ljonya, azaz Dmitrij Usakov édesapja esik áldozatul a szernek, aki kutatóorvosként magán teszteli, hogy vajon pácienseire miként is hat a szer. S az ördögi szerrel vívott csatájában alul marad. Belehal a kísérletezésbe. Anyja pedig majdnem a gyászába pusztul bele. S a két nővér sorsában közös a büntudat érzése is. Mert ahogy Násztja úgy érzi, hogy az ördögi Durantyval való kapcsolata miatt veszítette el idejekorán a férjét, úgy Liza is azt gondolja, hogy fia “ördögi” halála az ő N-nel való félrelépésének “köszönhető”.

A harmadik családtag, Mitya pedig mintha két női felmenője összes ördöggel folytatott kálváriáját örökölné, sőt, egyesítené magában: hiába Amerika a helyszín, hiába, hogy soha nem élt Oroszországban, első felesége, Manon ördögi személyisége ugyanúgy rabul ejti, mint Násztját Duranty. S akinek öngyilkossága után Mitya alig

tud észhez térni. Aztán, amikor talál végre egy nőt, aki szintén a Liza névre hallgat, s akit végre tud szeretni, a nőről kiderül, hogy ahogy Mitya felmenői csalták a férjüket, Liza Mityával való megismerkedésekor már egy másik férfitől terhes. Azaz valakit megcsal Mityával. Ráadásul az öccse ugyanúgy a kábítószer ördöge miatt halt meg, mint Mitya apja.

Pedig az Usakov életében a két nőrokontól “örökölt” démonok ellen elvileg lenne, aki felvegye a versenyt. Mégpedig az amerikai kultúrában oly gyakran felbukkanó angyal képében, aki hol a templomban, hol a család egykori barátja, Medalnyikov alakjában, hol az adventi ünnepkörhöz köthető *Angyal napján* próbál Mityán segíteni. De hiába. Az “orosz származású” ördögökhöz képest teljesen erőtlennek bizonyul. Egy-egy pillanatnyi fellélegzést jelenthet csupán a démoni erő fogságában. (Irina Muravjova: *Az angyal napja*. Fordította: Pavlov Anna. Tercium Kiadó, 2013, 429 oldal, 3970 Ft)

Gyürky Katalin

A hallgatás ellen szólnak

Amikor a genocídium témakörét körüljáró írásomban a cseh Jáchym Topol: *Az ördög műhelye*, illetve a horvát Slavenka Drakulic: *A légynek sem ártanának* című művét vetem össze, vállalkozásom első látásra merésznek tűnhet. Hisz a két alkotás mind műfaját, mind a feldolgozott történelmi korszakot, mind pedig a népiertásban „érintett” nemzetiségeket tekintve különbözik egymástól: amíg Topol műve a nácik vezette II. világháborús népiertás egykori helyszínein, a csehországi Terezínben és a Minszkhez közeli Hatinyban, egy fiktív történet keretében játszódik, addig Drakulic nem regényben, hanem riportkönyvben mutatja be a délszláv háború népiertásban részt vevő háborús bűnöseinek Hágában zajló persorozatát.

Mégis, ha a két alkotást alaposabban szemügyre vesszük, rádöbbenünk, hogy a vártnál jóval több hasonlóság, sőt, szemléletmódbeli egyezés van közöttük. Hisz Topol és Drakulic akarva-akaratlanul is egymásra reflektál akkor, amikor a népiertás mechanizmusára koncentrálnak, azokra a közös gyökerekre világít rá, amelyek – akár a náci Németországban, akár a Szovjetunióban, akár a '90-es évek szétbomló Jugoszláviájában „járunk” – a különböző népek, népcsoportok megsemmisítésének kiváltói és táplálói.

A népiertás mechanizmusának közös eredetére Drakulic így utal: „Talán túlzás bármelyik jugoszláv utódállamot a náci Németországhoz hasonlítani. De van egy pont, ahol az összehasonlítás lehetséges, ez pedig a »Másiknak« mint a gyűlölet tárgyának a megkonstruálása. Első lépésként elengedhetetlen, hogy kijelöljenek egy ilyen tárgyat, és meggyőző indokokkal szolgáljanak a gyűlöletre. [...] A gyűlölet tárgya a másik törzshöz vagy másik rasszhoz tartozó ember is lehet. A propaganda feladata úgy formálni ezt a különbséget, hogy a fenyegetettség érzetét keltse, ami egyre nagyobb homogenizálódást eredményez. A legfontosabb tényező a gyűlölet kiváltása.” (156-157.)

S ha elfogadjuk a gyűlölet kiváltását legfontosabb tényezőként, azonnal költőivé válik a Topol regényében elhangzó kérdés: „Hogy ha egyszer megtörtént ez, ez a népiertás, megtörténhet megint?” (40.), hisz a terezíni, főleg zsidókat érintő genocídium emlékhelyére látogatók maguk is jól tudják, hogy egy könyörület nélküli, gyűlölködésre alkalmas világban élnek, ahol minden lehetséges, és minden ismétlődhet.

A gyűlöletkeltő mechanizmus felvázolása azonban a két mű sajátos egymásba játszásának csak a kezdete: ugyanis mindkét alkotás arra is rávilágít, hogy a népiertást elkövető bűnösöknek valahogy igazolniuk kell önmaguk s a velük együttműködők felé tetteik „helyességét”. S erre általában a kollektív hallgatás, az igazság elfedése, elfojtása szolgál.

A hallgatás, az elfojtás motívumának említésekor pedig már ott vagyunk a két mű legfontosabb – közös – céljánál: a harcnál, amelyet annak érdekében folytatnak, hogy a népiertással kapcsolatos igazság végre napvilágra kerüljön.

A két szerző közül Drakulic az, aki a tisztánlátás érdekében írott riportkönyvében a hallgatásnak is történelmi távlatot ad: jelzi, hogy a

II. világháború utáni Jugoszlávia ugyanúgy elhallgatta a háborúval kapcsolatos igazságot, s helyette sajátos Titó-mítoszt kreált a népe számára, mint ahogy a délszláv háború után teszik ezt a horvátok és a szerbek egyaránt. Mert az nem kérdés, hogy a háború célja a horvátok részéről a nemzetállam létrehozása volt. Csakhogy az igazságnak azt a részét, hogy ehhez hozzátartozott az etnikai tisztogató is, amely például „kétszáz ezer szerbet Krajina elhagyására kényszerített, [...] és amelyben például boszniai horvát katonák huszonnégyezer muszlimot tartottak fogva negyvennégy hercegovinai koncentrációs táborban – ezt az igazságot senki nem akarja hangosan kimondani. Ami azt illeti, hallani sem.” (13.). Hisz az igazság politikailag veszélyes lehet egy olyan országban, ahol Tuđman propagandája tíz év alatt meggyőzte az embereket arról, hogy a hágai törvényszék listáján szereplő embereket hősöknek, és nem bűnösöknek kell tekinteni.

Épp ezért Drakulic riportkönyve legdrámaibb fejezetének azt tartom, amely Milan Levar, egy Gospicban élő rendőr ügyét tárgyalja, aki a hágai törvényszéken kész volt tanúskodni mindarról, amit ebben a horvát kisvárosban a szerbek ellen elkövettek. Azaz horvátként nem hallgatta el az igazságot, hanem mert beszélni a város szerbektől való „megtisztításáról”. Tette mindezt egy olyan településen, ahol a hallgatás összeesküvése zajlott, mert szinte mindenki bűnös volt valamiben: ki a szerbek leölésében, ki a házaik kirablásában. S persze ezekről senki nem akart beszélni.

Így szinte törvényszerű volt, hogy egy ilyen közegben az „áruló”, a beszélni kész Levart meggyilkolják. S miután nem kért magára Hágában védett tanú-státuszt, ez 2000 augusztusában be is következett: Levarral egy bombarobbanás végzett.

S amíg Drakulic a hágai pereket végighallgatva, s az ilyen Levar-féle eseteket feltárva harcol az igazságért, Topol hősei ez ügyben szintén sajátos útra lépnek. Az E/1. személyben narráló, névtelen főhős először Terezínben, egy, a náci koncentrációs tábor priccsén született öregembertől, Lebótól hallja azt a törekvést, hogy az igazságért, a kollektív elfojtás ellenében Terezínt „meg kell őrizni az emberiség emlékezeté számára.” (38.) Azaz olyan emlékhelyet kell létrehozni, ahová a lágerben elpusztultak leszármazottai, az úgynevezett „priccskeresők” ellátogathatnak, s az „abszolút gonosszal” szembenézve, ébren tarthatják a kollektív emlékezetet. A regény fő-

Slavenka Drakulić

hőse a terezíni példa terjesztése érdekében ellátogat a fehérorosz Hatinyba is, ahol még az előző helyszínhez képest is jóval nagyobb léptékben folyt a gyilkolás. „Ez Hatiny – mondja a belorusz Alex. Ilyen falu százával, ezrével volt itt. [...] Vajon ki lehetne irtani a szlávokat? Hát itt megpróbálták. Háromszázezret ki is irtottak. Csakhogy nálatok nyugaton erről senki nem tud semmit. Na, és miért söpörték a szőnyeg alá? Miért hallgatnak róla a mai napig? - teszi fel a kérdést Alex Topol főhősének, s válaszából kiderül, hogy itt is hasonló okokból hallgatták el a genocídiumot, mint Drakulic Gospicában. Mert mint a horvát településen, itt is szinte mindenki részt vett benne ilyen-olyan módon: „Azért söpörték a szőnyeg alá a több százezer ember elégetését, mert ugyan az egészet a friccek vezényelték, de zsold fejében oroszok, ukránok, litvánok is gyilkoltak.... ma meg megy a lapítás.” (127.) Ezért Hatinyban, az „ördög műhelyében” Alex szerint még a terezíniénél is fontosabb, hogy az igazság napvilágra hozatala érdekében Múzeumot létesítsenek az utókor számára.

Csakhogy, miközben mindkét mű szerzője a maga dokumentarista illetve fiktív eszközeivel harcol a genocídiumot elkövetők hallgatása ellen, s az igazság érdekében, harcába „belebukik”. Mert az igazság napvilágra hozatala mindkét műben akadályokba ütközik. Drakulic könyvében teljesen objektív körülmények miatt. A szerzőnő ugyanis – végighallgatva a legnagyobb háborús bűnösök, például a szerb Ratko Mladic vagy a horvát Mirco Norac perét – végül azzal szembesül, hogy amikor ezeket a különböző nemzetiségű bűnelkövetőket összezárják a scheveningeni őrizetes fogdában, az illetők remekül kijönnek egymással. „Testvériségben és egységben” élnek, hátrahagyva minden korábbi ellenségeskedésüket. S ezt tapasztalva Drakulic úgy érzi, hogy ezzel a bűnösök „nevenségessé teszik azokat, akik végrehajtották a parancsaikat. Bolondot csinálnak azokból,

akik elveszítették szeretteiket.” S joggal vetődik fel benne a kérdés: „Ha ez a «testvériség és egység» a tegnap még esküdt ellenségek között valóban a háború epilógusa, akkor vajon miért folyt ez a háború?” (167.) Nyilván semmiért. S ha ezek az elítéltek ilyen cinikus módon jól érzik egymással magukat a börtönben, s láthatóan nem értik, miért is tartják őket bűnösnek, az, úgy érzi, az ő igazságfeltáró munkájának az értelmét is megkérdőjelezi.

Topol fikciójában pedig az igazság feltárását, az Emlékmű és a Múzeum létrehozását az árnyékolja be, hogy a hősök mindezt üzleti vállalkozássá degradálják, anyagi hasznot akarnak belőle húzni. Egyre erőteljesebben: mert amíg Terezínben „csak” úgynevezett „gettópizzát” sütöttek az oda látogatóknak, illetve „*Ha túléli a halált, itt ölték volna meg Franz Kafkát*” (44.) feliratú pólókat nyomtattak, Hatinyban már a „rettenet Jurassic Parkját” kívánják felépíteni. Ahová a következő elgondolás alapján „csábítanak”, szintén jó pénzért, a nagyérdemű közönséget: „Különleges egy ilyen ország, vagy sem? Különleges! A globalizált világban már minden fel van osztva, a szentségit! Thaiföld szex, Olaszország tenger meg festmények, Hollandiában fapapucskok meg sajtok, Fehéroroszország meg horrortúrák, hát nem? [...] Látogassa meg a genocídium európai emlékművét, az Ördög műhelyét!” (120.)

Tehát, amíg Drakuliæ a háborús bűnösök cinikus viselkedését látva érzi hiábavalónak a saját és a hágai törvényszék törekvéseit, Topol a hősei ténykedésében hasonló cinizmust tár fel: arra világít rá, hogy mivégre az emlékezés, az igazság érdekében történő ténykedés, ha az nem öncélú? Ha az a minél több, és bármi áron történő pénzszerzésre irányulva csak újratermeli a gonoszt, s egy újabb ördögi műhelyet hoz létre? Amely nem máson, mint az újratermelő gyűlöleten, sőt, gyilkosságokon alapszik.

Helga

Helga Weiss naplófeljegyzései az 1938-as csehszlovák mozgósítással kezdődnek. A naplóíró számára, aki ekkor még csak kilenc-tíz éves gyerek volt, a mozgósítás, majd Csehország náci megszállása nem ugyanazt jelentette, mint a legtöbb cseh honfitársának. *Helga naplója* a második világháború szubjektív dokumentuma: prágai zsidó szenvedéstörténet. Az ország megszállása után, mintha egy halálos és kérérlhetetlen logika diktálná, sorra születnek az egyre inkább kirekesztő zsidótörvények, rendeletek, mígnem Helgát és szüleit s egész prágai rokonságukat a terezíni koncentrációs táborba deportálják. Helga Terezinben, vagyis a történelemből ismertebb, német nevén Theresienstadtban szüleitől elválasztva, 1941-től 1944 végéig éli a лагерlakóknak a hétköznapi világától elválasztott szürreális, mégis mindennapi, saját örömmel és bosszúságokkal teli életét, és többkevesebb rendszerességgel készíti feljegyzéseit. Terezinből Auschwitzba, majd Freibergbe szállítják át őket, ahol a német hadigépezet számára kell rabszolgamunkát végezniük. A felszabadulást Mauthausenben élik meg édesanyjával, apját valószínűleg Auschwitzban elgázosították, csakúgy, mint Helga mindkét ági nagyszüleit. Miután pár hónapos kórházi lábadozás után visszatér Prágába, 45 és 46 táján gyűjti össze és egészsíti ki feljegyzéseit és visszaemlékezéseit. Jelen kötetben helyet kapott még egy Helga Weissel 2011-ben készített interjú, valamint egy fényképválogatás Helga gyerekkori rajzaiból és családi vonatkozású fényképeiből. E kettő jól kiegészíti a naplófeljegyzéseket.

Kézenfekvő, s maga a főcím és a fülszöveg is azt sugallja, hogy a szóban forgó írásművet *Anne Frank naplójához* hasonlítsuk. Ám ehhez az összehasonlításhoz néhány megjegyzést érdemes hozzáfűzni. Az egyik az a tény, amelyre egyébként a kötet szerkesztője, s az előszóban maga Helga Weiss is utal, hogy a napló egy jelentős része, például a 38-39-es évekről szóló beszámoló „alaposan át lettek írva”, s az egész napló több ízben át lett dolgozva, ezenkívül a teljes har-

madik rész: *Auschwitz, Freiberg, Mauthausen, otthon*, vagyis a napló befejező része a háború után, 45-46-ban keletkezett. Továbbá azt sem szabad elfelejteni, ahogyan az a könyv szerkesztői előszavában is említésre kerül, hogy eredetileg inkább feljegyzésekről volt szó, mintsem szabályos naplóról. Így végeredményként egy, stílusában és gondolati mélységeit tekintve igen rétegzett és sokszínű szövegről beszélhetünk, amely napló formában megszerkesztve, a naplóíró feltételezett korára és az események időrendjére tekintettel, helyenként disszonáns kombinációkat ad ki. A *Helga naplóját* olvasva sokszor támadhat olyan érzésünk, hogy egy éppen adott szituáció leírását egy későbbi tudás határozza meg. Igaz, a könyv tulajdonképpen nem árul zsákba macskát, amennyiben alcíme: *Egy fiatal lány visszaemlékezései*. Csakhogy ebben az esetben nem biztos, hogy a naplóforma és az egyes szám első személy, jelen idő használata, tökéletes választás volt. Amikor például a 38-39-es részekben olvasható összetettebb, Csehszlovákia politikai helyzetére és társadalmának hangulatváltozására vonatkozó reflexiók is egyes szám első személyű, jelen idejű feljegyzések formáját öltik, az olvasó számára kissé zavaró lesz ezeket a gondolatmeneteket egy kilenc éves gyermek feljegyzésének tekinteni. *Anne Frank naplójának* olvasásakor nincs olyan érzésünk, hogy nem koherens szövegről lenne szó. A két napló összehasonlítása már csak ezért sem szerencsés. Ugyanakkor a *Helga naplója*, mint visszaemlékezés is rendelkezhetne irodalmi értékekkel, vagyis amit elveszít azzal, hogy hiányzik belőle az egyidejűség szuggesztíója, azt megnyerhetné azzal, hogy egyéni nyelven és eredeti hangsúlyokkal, kontrasztokkal meséli el a történetet. Ám ami egyfelől megvan az *Anne Frank naplójában*, egy személynek a szövegen átütő egyéni karaktere, másfelől pedig megvan a Holokauszt irodalom legismertebb írásában, Kertésznél, Primo Levinél, Borowskinál, az objektivitás, a kegyetlenség és a cinizmus ábrázolási elvvé formálása, művészi problémává tétele, az hiányzik a *Helga naplójából*. Ez a történetmondás nem kísérletezik azzal, hogy megértse és összeütközésbe hozza a nyelvel mindazt, amit a szerzője átél. Így nagyon valószínű, hogy megmarad egy visszaemlékezésnek a sok között, s nem fog bekerülni azok közé a művek közé, melyeket a témában a legjobbaknak, leghitelesebbeknek tartunk. Mindezzel együtt, mint személyes kordokumentum, gazdagítja a múltrol való tudást, s rávilágít arra, ami egyébként ilyenkor az egyik legközelebbi menedék lehetne: az emberségre. (*Helga Weiss: Helga naplója – Élet a koncentrációs táborban – Egy fiatal lány visszaemlékezései*, Alexandra Kiadó, 2013.

ÉLET ÉS

IRODALOM

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

AMI A CÍME.

Megjelenik **minden pénteken!**

Keresse **az újságárosoknál**

vagy fizessen elő!

Kedvezményes előfizetési díj 1 évre 18 000 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben

(1089 Bp., Rezső tér 15.)

Telefon: 210-5149, 210-5159

Fax: 303-9241, e-mail: es@es.hu

Akit gumilövedék terített le

Morszi elnök, akinek hatalomra kerülése a kötet felütése és zárása, már nincs hatalmon, a könyv tehát, a haditudósító naplója, most már régiség, így hát kérdése, hogy mi az az egyiptomi forradalom, viszsza pattan, ez ma már nem kérdés a tegnapi változatában, erről az olvasó már többet tud egy fájdalmas, zűrés évvel, az lesz a kérdés, az marad, hogy ki a szerző, ki is Jászberényi Sándor. Az első benyomás mindenesetre nem túl jó, a nyelv, ami elsősorban a segítségünkre lehetne a megértésben, a hitelesítésben, nem működik, a szerző némi-leg hadilábon áll a nyelvvel, a napló egy haditudósítás lett Jászberényiről, egy kapkodó, felületes helyzetkép, érzem az alkalmiságát, a torzításait. Egy szörnyűségekkel házaló, veszedelmeivel kérkedő ellenszenves alak viaskodik benne egy ironikus, keserű, illúziótlan, spleenes énnel, s belekotyog egy harmadik, a túltáplált európai demokrata, akinek folyton felfordul a gyomra. Végül is megkötetett az üzlet, mindhárom fél szót kap, de rossz üzlet kötött. Valaki nekem nagyon hiányzik az alku résztvevői közül.

Jászberényi kalandvagyó ember, de ez a kalandvagyó épp annyira közérdekű, mint ha valaki szeret kiugrani egy repülőgépből, vagy lelkes sziklamászó. Csak hát az ejtőernyős és a sziklamászó az ami, de a haditudósító úgy tesz, mintha értünk menne a tűzbe. Nagyon igyekszik, hogy úgy tegyen, mintha izgatná az egyiptomiak sorsa, de nagy igyekezete épp csak arra elég, hogy mind nyilvánvalóbb legyen, a szerep tetszik csak neki igazán, a figura, hogy ő most az életét kockáztatva a történelem ütőerén tartja a kezét, vagy egyenesen a történelem dobogó szíve fölé hajol, csak hát arról, amit érzékel, olyan semmitmondó a beszámolója, mintha egy traktorista mentőorvosnak próbálná kiadni magát.

(Egyébként azzal a hazugsággal jutott át az ellenőrzési pontokon, hogy orvos, és segíteni megy, nekem tulajdonképpen ennyi elég is volt ahhoz, hogy naplója morális építményét kártyavárnak lássam.) Nem tudom, milyenek voltak a haditudósításai, biztosan érdekesebbek, mint ez az álnapló, valójában úgy tűnik, mindent megírt, ami mondanivalója volt, s amikor titokzatosan a jegyzeteire utalt, hogy neki vannak jegyzetei, napi feljegyzései, tulajdonképpen blöffölt, minden érdekeset beleírt a tudósításaiba, érthetően, az lett volna furcsa, ha nem, tehát ezt a az egészet meg kellett költenie, ebből persze kisül-

hetett volna valami regény is akár, de csak egy kis macskakaparás lett a kor falára.

Jászberényi könyvében többször említi az asszisztensét, Mohamed Galladot, engem ez az asszisztens immár jobban érdekel Jászberényinél, az újságírónál, aki valamiért olykor Egyiptomban él, s 2011-12-ben magyar lapok haditudósítójaként kereste a kenyerét.

Miért vagyok Jászberényi könyvével szemben szinte indulatos. Mert látom, elképzelem, nagyjából le is írta, hogy amikor odasettenkedett, ahol valami füstölt, robbant vagy vérezett, s szóvá tették, olykor persze durván, hogy mit is keres ott, miért is fényképezget, akkor meglobogtatta európai papírjait, hogy a jog és a szabadság. Miközben éppen visszaélt a joggal is meg a szabadsággal is. Mintha volna valami különleges jog a leskelődésre, a nyugati napi horroréhség és vérszomj kiszolgálására. Ráadásul semmi közelebbit nem tudott meg arról a világról, ami saját állítása szerint annyira vonzotta; a maga szorongó, nagy jelenetre vágyó lelkénél tovább nem látott.

Ha bevallja, hogy maradt néhány hasznavehetetlen mondata, de napló nincs, akkor talán olvasott volna valamit az egyiptomiaktól, újságot, irodalmat, történelmet, s készített volna néhány beszélgetést az élet dolgairól ott, ahol forrong a föld, ahol forradalomról alighanem szó sincs, csak lázadásról és kétségbeesésről. S akkor egy kevésbé már beljebb jutva a puszkaporos utcánál, azt a mondatot, amit a borítón szerepel arab kiadójától „tudja, mit érzünk, megélte velünk a forradalmat”, nem engedte volna kiírni, még reklámcélokban sem.

Jászberényi olyan bátor, annyira bízik naplója erejében, hogy hányavetien még az igazságot sem titkolja, hogy neki az egész felkelés csak valami drog az unalom ellen, melyet odahaza vagyis itthon élt át, ahol nem történik semmi, ezt meg kellene mosolyognunk, hogy mi-csoda szerény alak, az életét kockáztatja a hírért, de túlságosan fontoskodva meséli el életveszélyes helyzeteit ahhoz, hogy mégse tudjak érte mosolyogni, nem volt más ez az egész, mint egy kicsit terjen-gős, rossz novella. Hiába a sok kép.

Pedig a bevezető fejezet, kairói szállásának és a 2012-es júliusi szituációnak izgalmas leírása szerint nem az adottságokon múlt.

*Jászberényi Sándor: Budapest – Kairó
Egy haditudósító naplója. Libri Kiadó, 2013.*

Fogd a guminőt, és fuss!

Rendkívül hálásak lehetünk az orosz irodalom fenegyerekének, Viktor Pelevinnek, aki műveiben ugyan mindig is az írói elme legeldegőbb féregjárataiba próbált kalauzolni bennünket, de legújabb, S.N.U.F.F. című regényében azt a merész, ám annál kellemesebb azonosulási lehetőséget kínálja föl, hogy felsőbbrendű emberek, kiválasztottak legyünk. Ugyanis Pelevin regényének egyszerre utópisztikus és posztapokaliptikus világában kétféle ember létezik: a szegény, technikailag visszamaradott és hanyatló Urkaina állam síkságain szenvedő, alacsonyabb rendű, szláv anyanyelvű ork, valamint a Bizáncium nevű, antigravitációs pályán lebegő, hatalmas gömbben élő csúcstechnológiával felszerelt, angolul beszélő elit. Miért lehetünk kiválasztottak mint olvasók? Azért, mert az önmagát „turbórealistának” nevező orosz író regénye főhőséül és egyben narrátorául is a „csúcsember” Gyemjan-Landulf Damilola Karpovot választja: az eseményeket (szó szerint) vele azonosulva, végig az ő szemüvegén keresztül láthatjuk, hiszen Damilola egyszerre harci pilóta és videóművész, akinek az a feladata, hogy celluloidra rögzítse az orkok és az elit emberek közti háborút.

Damilola a háború egyik legnagyobb „királya”: miközben high-tech harci-operatőr repülőjével gátlástalanul gyilkolja az orkokat, kiváló filmeket, ún. sznaffokat készít róluk. Bizáncium ugyanis minden évben mesterséges háborút indít az orkok ellen, aminek csúcspontjaként az ókori római gladiátorjátékokra hajazó Cirkuszban halomra gyilkolják őket, majd hagyják, hogy „győzelmet arassanak”. Az orkok tömeges, és véres elbukásáról készült sznaffok jelentik az „emberek” legnagyobb szórakozását, ami egyszerre funkcionál híradóként, esti filmként és valóságshow-ként. Bizánciumban a sznaff jelenti ezen túl a legfőbb vallási szentséget és a legfontosabb iskolai tananyagot is. Ahhoz, hogy az „emberi” lét tökéletes esszenciáját ezekbe a felvételekbe zárják, rendszerint pornójelenetekkel kell őket „gazdagítani”. Ebben a kegyetlen világban tehát a szexuális aberrációk kiélésének sincs semmi akadálya. Hősünk igényeit például a csupa implantátumból álló robotnő, Kája hivatott kielégíteni, akit ki-mondottan az ő igényeihez alakítottak: így válik Kája Damilola életének egyetlen örömforrásává, életének értelmévé.

A regény egyik bonyodalmát nem véletlenül Kája okozza, aki önön programját fölülírva beleszeret a Bizánciumba kerülő, ork vandemberbe, Grimbe. A szituációról egyszerre juthat eszünkbe Huxley *Szép új világ*ának vadembere, de Asimov robot novelláinak klasszikus problémáját is fölidézhethetjük, amelyek az érző emberi lény, és a robotlény közt egyre apadó különbség filozofikus kérdéseit fessegetik. Pelevin regényében is ez a dilemma a legmeghatározóbb: meddig terjed a gép, a program, hol kezdődik, hol és hogyan szüle-

tik a valódi emberi érzelem, a szerelem, és maga az emberi lény. A Pelevin rajongóknak tehát most sem kell nélkülözniük a tőle jól megszokott súlyos filozófiai és egzisztenciális kérdéseket. A S.N.U.F.F.-nak is ugyanúgy elengedhetetlen alkotóelemei a különböző pszeudo-buddhista traktátusok, a mediatizált világ közösség- és személyiségromboló hatásain való elmélkedések, a társadalom- és civilizációkritikai fejtegetések, a hatalom és az egyén viszonyának elemzése. Mindezek persze beágyazódnak a pelevini védjeggyé vált az egyszerre groteszk, abszurd, ironikus, reális, szürreális és hiperreális kontextusba.

Mindehhez sajátos pelevini nyelv társul, amiben a témák és a stílusok sokaságának megfelelően szinte az összes létező nyelvi regiszter keveredik a közgazdasági, politikai nyelvtől kezdve, a tudományos, filozófiai, vallási terminológián át egészen a vulgáris és szexista megszólalásokig. Arról nem is beszélve, hogy Burgess Gépnarancsához hasonlóan a S.N.U.F.F.-ban az angolt oroszba és más nyelvekbe, többnyire hindibe és spanyolba játszó, különös, de a kontextusnak köszönhetően mégis érthető nyelvezetet kapunk.

„De gloomyk nincsenek az orkok között. Ennek okát gondolom magyaráznom sem kell. Nincsenek szerelembabáik, mert nem rendelkeznek a szükséges technológiával. Talán csak a kagán engedheti meg magának, hogy személyesen birtokoljon egy közepes minőségű guminőt – és nem azért csak ilyet, mert nincs elég pénze, hanem mert olyan osztályú szúrász, mint Kája, hivatalosan senki sem adhatja el neki. Meg aztán mindenki tudja, hogy az urkagátnak nem a szíve óhajtása miatt kellene szúra, hanem csak azért, hogy a GULAG-hoz törleszkedjék, és ezzel a civilizáltság színezetét adja a diktatóriumának.”

Az összetevők sokaságának köszönhetően nem könnyű megválaszolni, hogy mi a S.N.U.F.F. pontos műfaja. Pelevin a pszichedelikus utópiába olt egy kis társadalomkritikát, fantasyt, szociográfiát, romantikus regényt, klasszikus sci-fit, szexuálpszichológiát, feminizmuskritikát, és mindezt ráadásul megfűszerezi egy kis történelemleleckével. Az egészen biztos, hogy ez az elegyített műfaj kiválóan alkalmas a jelenkori frusztrációk leírására, és napjaink égető problémáinak feloldására. A kissé dagályos, túlbeszélt, széteső, és ritmusában megbicsakló szövegfolyamból nem nehéz kiolvasni, hogy Pelevin a jelenkori társadalom rákfenéiről és megoldatlan konfliktusairól ír: hiába helyez bennünket a távoli jövőbe és az írói fantázia szülte cybertérbe.

„A parti álcázott társadalmi ring, mikrokolosszeum, ahová az emberek állítólag pihenni és ellazulni mennek, de valójában mindegyik gladiátor-felszerelést rejteget az öltözőke alatt. Mindegyik hozza magával a maga zavaros számításait, s egész este azok bülbülszavára táncol, és egyáltalán nem »más dobjára«, ahogy igyekszik elmagyarázni a beszélgetésekben. És aztán, ezernyi végtelennek tetsző mozdulat után a szépen megvilágított akváriumban ezek a tarka pófák szigorúan abban a rendben kapcsolódnak össze, hogy kölcsönösen megtermékenyíthessék és megzabálhassák egymást. Az, ami a naiv megfigyelő szemében szórakozásnak látszik, valójában egyetlen pillanatra sem szünetelő, társadalmi rituáléval összekötött harc a túlélésért.” A túlélésért folytatott küzdelemben és az élet adta rengeteg bosszúság közepette, a S.N.U.F.F.-ot olvasva nagyon jó érzés elfelejteni, hogy orkok vagyunk, és felemelő a világ eseményeinek folyását meghatározó csúcsaragadozókkal azonosulni. (Viktor Pelevin: *S.N.U.F.F. Ford.: M. Nagy Miklós. Európa, 652 old., 2880 Ft*)

Konzulváros

Egy nyelvfilozófiai úrháború krónikája

Különös műfaj a science-fiction: akikhez közel áll, azok gyakorta nem pusztán kedvelik, hanem rajonganak érte, akikhez pedig nem, azok legtöbbször nem is tartják szépirodalmi műfajnak. Sokszor – valljuk be – valóban nem az. De a silány-kiváló arány alig (vagy nem) rosszabb más műnemeknél. Amit a sci-fi felszínes kritikusai általában nem tudnak, hogy jó pár tudományos-fantasztikus szerző a szépirodalmi kánon teljes jogú része: Ray Bradbury, Philip K. Dick, Stanislaw Lem, Isaac Asimov, sőt, Karel Capek (aki nemcsak az első sci-fi írók egyike, de a „robot” kifejezés megalkotója is egyben) valamennyien komoly, néha forradalmi filozófiai mondanivalóval itatták át képzelet alkotta, magas színvonalon megírt történeteiket. Az ő mai utódjuk a brit China Miéville, aki sikeres képregény és fantasy-íróból érett az egyik legeredetibb tudományos-fantasztikus szerzővé.

Titka, hogy intelligenciája és írói tehetsége a nagy elődök mérész kritikájával, és az általuk kitaposott utakról való meredek lekanyarodással párosul: Miéville azon kevesek közé tartozik, akik tudatosan ellene fordultak a Tolkien követő tündés-orkos fantasy-mainstream-mel, csakúgy, mint az úrcsatás sci-fi klasszikusokkal. Eddigi életműve egyik csúcsa jelent meg a közelmúltban, az Agave gondozásában: a Konzulváros szépirodalmi igényességgel megírt, elképesztő ötletekkel, formabontó filozófiai meglátásokkal, izgalmas tudat kutatási, nyelvészeti, társadalmi és politikai felvetésekkel teli nagyregény, amelyhez a díszleteket egy eredeti stílusban megalkotott, a Földtől mindenféle értelemben véve távol eső világ, Ariea adja.

A bolygó városai a biotechnológia csúcsai: maguk is összetett, érző, önálló életet élő, gigantikus lények. Emellett Arieát olyan úr fogja körül, amelyet ismeretlen (a német szókincsből elcsent) jelenségek alkotnak: az einsteini téridőtől radikálisan eltérő, határtalan és képlékeny mélyúr, az „immer”, és a fizikailag érzékelhető világot jelentő „manchmal”. A történet főszereplője és narrátora, Avice Benner Cho azon kevesek közé tartozik, akik mindkét mezőben képesek tudatosak maradni, így alkalmasak arra, hogy az ún. immerben nagy távolságokat megtevé hajók navigátorai, hivatásos világjárók – „immerülők” – legyenek. Ez azonban csak egy morzsányi ízelítő abból az ötletfüzérből, amelyre gyakorlatilag a teljes történet felépül. Ariea őslakosai – a Gazdák – ugyanis nem elsősorban külső jegyeik miatt különböznek a humanoidoktól: alapvetően más módon gondol-

kodnak és ennek folyamánaképp más módon a kommunikációjuk. Ennek legfontosabb ismérve a valótlan, hazugság értelmezhetetlensége, és ezáltal teljes hiánya, ami abból ered, hogy az ariekaiak nem a hangokat, hanem a gondolati hullámokat érzékelik.

E különös és különleges lényekkel kizárólag Konzulváros diplomatái, kifejezetten e célból tenyésztett, speciális kiképzésben részesült arisztokratái, a konzulok tudnak kommunikálni: két-két hajszálra egyforma, mentálisan totális szinkronra hangolt ember, akik nemcsak képesek a Gazdák dupla hangzású szavainak a szimultán kimondására, de arra is, hogy e mögé mentális háttérrel szőjenek. Egy nap azonban új, a korábbiaktól merőben más konzul érkezik a központi hatalom, Bréma megbízásából Konzulvárosba: a két férfi – EzRa - szokatlan módon nem mesterségesen létrehozott ikerpár (doppel), hanem külsőleg és természetesen látványosan eltérőek. Érkezésük mélyen felzaklatja és elbizonytalanítja a többi konzult, de mindez semmi ahhoz képest, ahogy a Gazdákra hatnak: szokatlan szellemi és verbális egységük-különbözőségük ugyanis szabályszerű mentális drogként, súlyos izgatószerként hat az őslakosokra, akik függővé lesznek EzRa hangjától. A közelgő tragédia szelét azonnal érezni lehet – innentől kezdve valami alapvetően megváltozik az Arieán. És amikor az EzRa páros egyik tagja gyilkosság áldozata lesz, megrázó gyorsasággal bontakozik ki az apokalipszis...

Ami a történetet az átlag sci-fik fölé emeli, az nemcsak az ariekai kultúra és az abból fakadó drámai feszültség intellektuális mivolta, hanem, hogy a megoldás is ezen a síkon születik meg. Igaz, hogy háború tör ki a maga szükséges kellékeivel ábrázolva, de a valódi okra, a kognitív-nyelvi drogra először hasonló jellegű mentális pótszer a válasz, majd egy bizarr fordulat, egy paradigmaváltás erejű grammatikai-gondolati reform adja a végső megoldást. Mindezek miatt a könyv elsősorban az értelmiségi olvasóknak szól: bizonyos nyelvészeti és filozófiai fogalmak ismerete nélkül érthetetlen és értelmezhetetlen a történet sava-borsa. Ám aki képes ráállni erre a nyomvonalra, arra nemcsak lingvisztikai kalandok várnak, de egy kiváló politikai (vagy inkább valláspolitikai) parabola, eredeti társadalomkritika, és – mivel hát végül is erről van szó – egy kifinomult, remek dramaturgiai érzékkel, tobzódó fantáziával megírt tudományos-fantasztikus regény is. (*China Miéville: Konzulváros. Agave Kiadó, 414 oldal, 2980 Ft*)

Nomen est omen

Nevünkben a végzetünk – tartja a régi latin mondás. A nyelvészet ágai közül a névtan, a nevek magyarázatával, eredetével foglalkozó szakterület a legnépszerűbb. Kit ne érdekelne, honnan ered a neve? Hányan töprengenek gyermekük születése előtt, hogy milyen keresztnevet adjanak majd az újszülöttnak. A gondosabbak ízelgetik, hogy a családnév és a keresztnév hogy fog hangzani együtt. A mai kételemű névrendszerünk kialakulását a 16. század elejére tehetjük. Egyesek azt gondolják, hogy a népesség szaporodása következtében jött létre a pontosabb megkülönböztetés igénye. Mások úgy vélik, hogy a szentek neveinek divatja által kiszorított névbeli sokféleséget és tarkaságot kellett a vezetéknevekkel pótolni, hiszen megsokszorozódott az ugyanolyan helységben lakó Istvánok, Péterek, Katalinok, no meg Erzsébetek száma, és ezért vált szükségessé még egy jegy hozzáadása a névhez. Ismét mások család-érdekvédelmi és vagyoni jogi indítékokra gyanakszanak, az akkoriban fontos örökösödési rendre.

A nagyközönség igényét felismerve az utóbbi évtizedben jó néhány magyar kézikönyv, szótár, ismeretterjesztő munka jelent meg a nevekről. Kálmán Béla *A nevek világa* című kis könyve örök sláger 1967-es első megjelenése óta. Ugyancsak sok család könyvespolcán megtalálható Ladó János 1971-es *Magyar utónévkönyve*. A könyvben 875 női és 932 férfinev szerepel külön nemek szerinti megosztásban. Egy-egy névalak mellett a név jelentése, eredete, névnapjai, becéző alakja, valamint rokon nevei is olvashatók.

A keresztségben a megkeresztelt védőszentet is kap, legtöbbször a nevével megegyező nevű szent embert. Azonban sok magyar név létezik, melyet nem visel egyetlen szent sem, például: *Ákos*, *Koppány*, *Zsolt*. Ilyenkor a katolikus egyház önkényesen választ ki egy szentet és javasol védőszentnek. Ezt a javaslatgyűjteményt Fekete Antal piarista szerzetes tanár állította össze *Keresztneveink, védőszentjeink* címmel, és jelentette meg először 1973-ban a Szent István Kiadónál.

Kázmér Miklós több évtizedes munkával gyűjtötte össze ősi családneveinket, majd adta közre *Régi magyar családnevek szótára* címmel, húsz évvel ezelőtt 1993-ban. A nagy gyűjteményből megtudjuk, hogy a régi harci eszközök nevéből alakult családnevek száma sem csekély: *Buzogányos*, *Csákányos*, *Csiszár*, *Dárdás*, *Fegyveres*, *Fokos*, *Gerely*, *Handzsáros*, *Íjgyártó*, *Kardos*, *Kardhordó*, *Kard-*

verő, *Kopjás*, *Nyílgyártó*, *Pajzsgyártó*, *Parittyás*, *Páncélgyártó*, *Pika*, *Puskás*, *Szablya*, *Szekerce*, *Tőrös*, *Vértés*.

A Tinta Könyvkiadó bátorságára vall, hogy a számos, ma is piacon lévő névtani kézikönyv mellé az utóbbi években neves szerzők tollából megjelentette a *Családnevek enciklopédiáját* és a *Keresztnevek enciklopédiáját*. Ezekben a kiadványokban igen széleskörű ismeretre tehetnek szert az érdeklődők. Megtudhatjuk, hogy a mai magyar férfi keresztnevek eredete sokféle. Vázlatosan, néhány példával szemléltetve. Latin: *Márton*, *Olivér*, *Szilveszter*; magyar: *Gyula*, *Szabolcs*, *Zsolt*; germán: *Henrik*, *Norbert*, *Ottó*; bibliai: *Benjamin*, *Gábor*, *Tamás*; görög: *Dénes*, *Gergely*, *Kristóf*; török: *Ákos*, *Jenő*, *Károly*, *Zoltán*; szláv: *László*.

Ugyanilyen sokféle a magyar női nevek forrása. Latin: *Diána*, *Júlia*, *Klaudia*; görög: *Angéla*, *Margit*; magyar: *Etelka*, *Hajnalka*, *Ibolya*; germán: *Erika*, *Kinga*, *Olga*; bibliai: *Eszter*, *Mária*, *Sára*; francia: *Adrienn*, *Bernadett*, *Evelin*; olasz: *Bettina*, *Bianka*, *Nikoletta*; angol: *Kitti*, *Vivien*; török: *Réka*, *Sarolta*.

A két enciklopédiában nyelvünk olyan érdekességeiről olvashatunk, mint az, hogy a keresztnevek számos közszóba is beépültek. Pl: *ádámcsutka*, *aranka*, *atilla*, *ferencjóska*, *gergelynapár*, *gregorián énekek*, *jánospohár*, *kálmánkörte*, *katicabogár*, *kelfeljancsi*, *margaréta*, *szentjánosáldás*, *vilmoskörte*.

A leggyakoribb mai magyar családnév a *Nagy*. A gyakorisági sorrend és a viselőik száma: 1. *Nagy* 242 000; 2. *Kovács* 223 000; 3. *Tóth* 223 000; 4. *Szabó* 216 000; 5. *Horváth* 203.000; 6. *Kiss* 167.000; 7. *Varga* 140 000; 8. *Molnár* 109.000; 9. *Németh* 97 000; 10. *Balogh* 97 000.

A családneveink egy régi, mára már letűnt világ lenyomatát is őrzik. Például az olajütés ősi mesterség nyomát a következő családnevek őrzik: *Bakos*, *Olaj*, *Olajcsináló*, *Olajgyártó*, *Olajos*, *Olajütő*, *Olajverő*, *Ütő*, *Verő*.

A fából készült tárolóedények készítőnek foglalkozása is számos névben megőrződött: *Bodnár*, *Hordó*, *Hordógyártó*, *Hordós*, *Hordóverő*, *Kádár*, *Kádas*, *Karika*, *Karikás*, *Pintér*, *Vedergyártó*, *Vedres*.

A nagy munkaerő-vándorlással, a globalizációval mindnyájunk környezetében gyakran eddig soha nem hallott nevet viselő távoli világok szülőttei jelennek meg. Az ilyen új nevek szótárba szerkesztése a következő generáció feladata.

Játszd újra!

Nehogy megvedd, odaadom! – mondta pár napja egy barát. Még mosolyogtam is ezen az egyetemista éveinket idéző mondaton, majd tovább hallgattam, ahogy magából kikelve kritizál egy könyvet, amelyet sikerült úgy megírni, hogy leradírozták a szereplők személyiségét, stílusát. Mazohista vagyok, szeretek utánajárni annak is, ha valamit nagyon szídnak, ezért is került a kezembe a Quimby-kötet. (No, meg azért, mert bár sok koncerten voltam, több Quimby-számhoz kötődnek fontos dolgok az életemben, sosem kutattam az együttes történetét, nem követtem a körülöttük lévő háttértörténeteket, csak a zenéjüket.)

„Ez a könyv nem akar a Quimby-történet lenni, ahány rajongó, annyi Quimby-kép, annyi kedvenc dal és koncertélmény. [...] elmondjuk a Quimby meséjét, megrajzoljuk a zenekar tagjainak portróját, bemutatjuk lemezeiket, és soha nem publikált fotókat közlünk róluk, hogy közelebb kerüljünk hozzájuk, jobban megismerjük őket és a Quimbyt.” – írja az előszóban a kötet egyik szerkesztője, Valuska László. A célkitűzés tiszta, a megvalósítás felemás.

Amit sikerült: jó sztorikat és fotókat összegyűjteni – ettől valóban többet tudunk róluk, akár közelebb is érezhetjük magunkhoz az együttest, és összegyűjtve találunk adatokat a lemezekről – kis személyes best-offal megspékelve.

Ami nem: a portrérácsolás, a zenekar tagjaihoz közelebb kerülés. Nem akart Quimby-történet lenni, de az lett, méghozzá kicsit olyan, mint a bulvármagazinok folytatásokban közölt sztorijai.

Vitathatatlanul nagy munka egy ennyi évet felölelő, és szereplőt felsorakoztató történethez hozzányúlni, súlyozni, és rendező elvet találni hozzá. Mindezt úgy, hogy ne legyen száraz szócikkek gyűjteménye, és ne essen szét. A szerkesztők eleve érdekes koncepciót találtak ki a kötet tagolására: Bevezető, Quimby-gép, Portrék, Diszkográfia, Képek. Ami akár működhetett is volna, bármely nagy a fa, vagy kemény a dió – ennek a közös lónak mégis túros lett a háta.

A bevezető erős, hangulatos előétel, amelyből kicsit kizökkent a

Quimby-gép hangja. Szubjektív megítélni, hogy jó-e a személyes hangvételű, kicsit szépelgő keretbe illesztett, jelen idejű történetmesélés. Az azonban elvitathatatlan, hogy a sztorik erősek, a könyv itt olvastatja magát, az olvasó hűledezik az összetartás és a kitartás linkséggel kevert elegyén, ami ezeket a tehetséges jó barátokat jellemzi. Kicsit zavaróak az ugrások, hogy egy fél mondattal átlibbenünk fontos élethelyzeteken, és néha útjelzőként jól jönne, mondjuk az oldalak fejlécében jelölni, hogy hányban is járunk. Ami azonban valószínűleg megkülönbözteti egy jó regénytől (a szerző Miklya Anna aposztrofálja a betét műfaját), hogy a narrátor hangjától nem halljuk a szereplőket, még

ha néha be is kerül egy dialógus, inkább idegen test marad a szövegtestben. És mintha a narrátor is billegne, hogy mennyire vegye át hősei beszédmódját, néha simán jellemez a „fos” jelzővel, máshol kényesen kerüli ezt a beszédmódot. Hogy a többiek személyes harcai, tragédiái nem derülnek ki (hogy a portrékból sem nagyon, azért kár), érthető koncepció, az azonban, hogy az egész együttest érintő kényszerpihenő, Kiss Tibi „megborulása” nem tud drámai lenni, nagyobb hiánya a „regénynek”. Még akkor is, ha egy-egy jelenet, például az elemgyógyintézet ősfás feljárójára felhajtó, frontemberére váró turné busz képe erős, sokáig visszhangzik az emberben.

A kötet elolvasása utáni hiányérzet okait számba véve a leggyengébb láncszemnek a kötet közepébe illesztett Portrék rész bizonyult. Nagyon zavaróak az ismétlések, hogy ugyanazokat a történeteket használja, mint pár oldallal korábban a Quimby-gép, az új sztorik szinte elvesznek az ismétlődők között. Azt az érzetet kelti, mintha a tördelőnél találkozott volna csak Dömötör Endre és Miklya Anna szövegrésze, és bár a nyomdagép egyesítette azokat, megkérdőjelezhető, hogy egy szerkesztő (pláne kettő), ily módon miért szentesítette ezt a frigyét.

Bár nagyon szerethető figurák rajzolódnak ki, nem dől meg a két frontemberes együttes (Kiss Tibi és Livius) képe, hiába mondják ki, hogy Dódi legalább akkora dumás, mint Livius, nem halljuk a hangját, Fefe szerénységét is elhisszük, mint ahogy Szilárd rendmániáját és hogy Faszai a zenekar élő emlékezte, mégis 2D-sek maradnak a karakterek.

A Diszkográfia biztos hasznos összefoglaló, bevallom, kevés funkcióját látom, de bármikor megnézhetjük, hogy egy adott lemezről melyik együttes tagnak melyik a kedvence, ki mennyire szívesen gondol rá vissza ma.

Ki ne szeretne régi fotókat nézegetni, hűledezni, ki hogy nézett ki, a frizurákon, s hogy milyen ruhadarabokat viseltek, megállapítani, hogy kinek állnak jól az évek? Ezzel sosem lehet melléfogni, az isko-

lafolyosókon is képesek vagyunk órákat elütni tablóknézegetésével. Azért a véletlenszerűen oda-biggyesztett képaláírások (sokszor évszám nélkül) kis hiányérzetet keltenek.

A *Quimby* című könyvet minden bizonnyal maradandóbb élmény volt megírni, mint olvasni, tehát kívánjuk magunknak, játsszanak még jó pár évig, hogy még sok, másképp kigondolt, és főként át-gondolt kötet is megjelenhessen róluk. Hogy az unokáink is értsék, mit ettünk rajtuk.

Dömötör Endre–Miklya Anna: Quimby
Bookline Könyvek. 2013
296 oldal, 3990 Ft

– Itt állunk meg? – kérdezte Rybicki tábornok, amikor letértünk az útról, a gabonamező közepén.

– Azt kérdezte, tudunk-e valahol bizalmasan beszélgetni – emlékeztettem. – Itt most kéthektárnyi gabonátábla választ el minket a legközelebbi emberi vagy obináltól. Nálunk a gyarmaton így megy a titoktartás.

– Miféle gabona ez itt? – tudakolta a tábornok, és egy szárat letépvé megpörgette az ujjai közt.

– Cirok – mondta a mellettem álló Jane. Babar Jane mellé telepedett, és a füle tövét vakargatta.

– Ismerősen hangzik – rémlott Rybickinek –, de nem hiszem, hogy valaha is láttam volna.

– Ezen a környéken bevett a természetűnk – jegyeztem meg. – Igazi haszonnövény, meleg- és szárazságtűrő, és nyáron igencsak befűtenek errefelé. Az itteniek egy bhákri nevű kovásztalan kenyeret sütnék belőle, meg még sok minden mást.

– Bhákrit – ízlelgette a szót Rybicki, és a falu felé mutatott. – Akkor ezek az emberek jórészt indiaiak.

– Néhányan – mondtam. – A legtöbben itt születtek. A község immár hatvan éves. A Huckleberryn a gyarmatosítás dandárját mostanság a Clemens földrészen végzik. Nagyjából akkor nyitották meg a telepések előtt, amikor mi is jöttünk.

– Szóval nincs feszültség a félsziget-háború miatt? – kérdezte Rybicki. – Már csak azért is kérdem, mert maguk amerikaiak, ők meg indiaiak.

– Nem csinálnak gondot belőle. Itt is olyanok a bevándorlók, mint bárhol máshol. Elsősorban huckleberryinek tekintik magukat, és csak másodsorban indiainak. A következő generációban ez már nem is fog számítani. Jane különben sem amerikai. Ha be kéne sorolnom magunkat valahová, akkor az ő szemükben leginkább leszerelt katonák vagyunk. Amikor megérkeztünk, mindenki elkerekedett szemmel nézett ránk, de most már csak John és Jane vagyunk, akiknek az a helyes útszéli tanyájuk van.

Rybicki visszanézett a gabonamezőre.

– Meglep, hogy egyáltalán földművelésre adták a fejüket. Maguknak rendes állásuk van.

– A földművelés rendes állás – tiltakozott Jane. – A legtöbb szomszédunk ezt csinálja. Nekünk is jó, ha a példájukat követjük, mert így megértjük őket, és tudjuk, mit várnak tőlünk.

– Nem akartam megsérteni – szabadkozott Rybicki.

– Ugyan – szóltam közbe, visszacsempészve magam a társalgásba. A mező felé intettem. – Úgy tizenhat hektárunk van. Ez nem sok, és ettől nem vesszük el a többi gazda elől a megélhetésüket, de arra elég, hogy meggyőzzük őket, Újgoa gondjait mi is a vállainkra vesszük. Komolyan megdolgoztunk érte, hogy újgoaiak és huckleberryiek legyünk.

Rybicki tábornok bólintott egyet, és a keze ügyébe került cirokszárát nézte. Ahogy Zoë említette, zöld volt, jóképű és fiatal. Legalábbis a külseje, a GYV-testének köszönhetően. Amíg ebben él, végig huszonháromnak fog kinézni, még ha valójában már száz fölött jár is. Nálam fiatalabbnak nézett ki, noha tizenöt évvel idősebb, vagy még többel. De vegyük azt is figyelembe, hogy amikor leszereltem, a GYV-testemet lecseréltem egy új, eredeti DNS-em alapján legyártott, módosítatlan testre. Mostanság ránézésre lehettem vagy harminc. Nekem megfelelt.

A leszerelésem idején Rybicki volt a közvetlen felettem, de jóval régebről ismerjük egymást. Az első bevetésem napján találkoztunk először, amikor ő még alezredes, én pedig közlegény voltam. A fiatalságomra hivatkozva lefiamozott. Akkor múltam el hetvenöt.

Ez a Gyarmati Véderő egyik nagy problémája: az a rengeteg testmódosítás, amit végeznek az emberen, teljesen összekuszálja az időérzékét. Én a kilencvenes éveimet taposom, míg Jane, aki a GYV Különleges Erők kötelékeiben, már felnőttként született, úgy tizenhat körül járt. Belesajdul az ember feje, ha rágondol.

– Épp ideje volna, hogy elárulja, miért jött, tábornok úr – mondta Jane. A természetesen született emberek közt leélt hét éve sem ölhetette ki a Különleges Erőknél beléivódott modort, amely megkívánja, hogy az udvariaskodást mellőzve mindig egyenesen a tárgyra térjen.

Rybicki fanyar mosolyra húzta a száját, és elhajította a cirokszárát.

– Rendben – fogott bele. – Tudja, Perry, miután leszerelt, engem előléptettek és áthelyeztek. Most már a Gyarmatügyi Minisztériumnak dolgozom. Ők létesítik és támogatják az új gyarmatokat.

– Attól maga még GYV – mondtam. – A zöld bőr elégé árukodó. Azt gondoltam volna, hogy a Gyarmati Szövetség a polgári és katonai ágait élesen elkülöníti.

– Én vagyok a kapcsolattartó – mondta Rybicki. – Nekem kell a kettő tevékenységét koordinálnom. Pont olyan szórakoztató, amilyenek hangzik.

– Részvétem.

– Köszönöm, őrnagy.

– Évek múltak el úgy, hogy senki sem szólított a rendfokozatomnak megfelelően.

– Nagyra értékelem. Azért vagyok itt, mert érdeklődni szeretnék, hogy volna-e kedve... kedvük nekem dolgozni?

– Mi volna a munka? – érdeklődött Jane.

Rybicki Jane felé fordította tekintetét.

– Egy új kolónia élére keresek vezetőt.

Jane rám pillantott. Egyből láttam, hogy nem tetszik neki az ötlet.

– Nem pont erre találták ki a Gyarmatügyi Minisztériu-

mot? – kérdeztem. – Ha valahol, ott aztán igazán kedvére válogathat azok közül, akiknek épp ez a dolguk.

– Ezúttal nem – mondta Rybicki. – Ez a kolónia más.

– Miben? – tudakolta Jane.

– A Gyarmati Szövetség a Földről szerzi a telepeseket – mondta Rybicki. – De az utóbbi néhány évben a gyarmatok, mármint a régóta fennálló gyarmatok, mint amilyen a Főnix, az Elízium vagy a Kiotó, elkezdtek nyomást gyakorolni a GYSZ-re, hogy az ő polgáraiknak is engedélyezzék új gyarmatok létrehozását. Az ottaniak korábban kísérleteztek a feketén gyarmatosítással, de hát tudjuk, azok általában hogy jártak.

Bólintottam. A fekete gyarmatok illegálisak és illetéktelenek. A GYSZ szemet hunyt a fekete telepések fölött: az érv úgy szólt, ha otthon maradnának, csak kevernék a bajt, ennyi erővel akár el is engedhetik őket. De egy illegális telepesekből álló gyarmat aztán végképp magára volt utalva: hacsak az egyik telepes nem egy állami fejcs gyereke, a GYV a füle botját se mozdította a segélykérő hívásokra. A fekete gyarmatok túlélési arányai egyhangúan gyászos képet mutattak. A legtöbb hat hónapig se húzta. A többi gyarmatosító faj egykettőre kiirtotta őket. A világegyetem senkinek sem kegyelmez.

Rybicki észrevette a biccentésemet, és folytatta:

– A GYSZ szeretné, ha a gyarmatok elköthetnének magukban, és nem törődnének vele, de politikai kérdést gyártottak belőle, és a GYSZ nem söpörheti már a szőnyeg alá. Ezért a GYM azt javasolta, hogy az egyik bolygót nyissuk meg a másodgenerációs telepéseknek. Képzheti, mi lett belőle.

– A gyarmatok egymás szemét kikaparva küzdöttek a gyarmatosító szerepéért.

– Talált, süllyedt – igazolta sejtésemet Rybicki. – Így hát a GYM megpróbált salamoni döntést hozni, és azt mondta, mindegyik gyarmatosító-aspiráns egy előre meghatározott számú telepes-kontingenst delegálhat az újonnan létesítendő kolóniára. Úgyhogy most van egy, vagy kétezer-ötszáz emberre rúgó magkolóniánk, amihez tíz különböző gyarmat 250-250 emberrel járult hozzá. De senkink sincs, aki a vezetőjük lehetne. Egyik kolónia sem akarja, hogy egy másik gyarmat sarjai irányítsák őket.

– Nem csak tíz gyarmatból áll a birodalmunk. A fennmaradó kolóniákból is toborozhatna vezetőnek való embert.

– Elméletileg ez működhetne is – mondta Rybicki. – Azonban a valóságban úgy áll, hogy a többi gyarmat fúj erre a tízre, amiért az övéik nem kerülhettek be a gyarmatosítók közé. Megígértük nekik, ha beválik ez a módszer, akkor eljárszunk a gondolattal, hogy más világokat is megnyitunk előttük. De egyelőre nagy a kupleráj, és senki sem akar jó képet vágni hozzá.

– Melyik tökkelütött barom találta ki ezt az egészet? –

kérdezte Jane.

– Nos, a barom én volnék – mondta Rybicki.

– Szép húzás – mondta Jane. Még jó, hogy már leszerelt, futott át az agyamon.

– Köszönöm, Sagan csendbiztos – mondta Rybicki tábornok. – Értékelem az őszinteségét. Láthatóan voltak olyan részei a tervnek, amelyekre nem számítottam. De épp ezért vagyok itt.

– Már azon túl, hogy fogalmunk sincs, sem Jane-nek, sem nekem, miképp is kéne egy magkolóniát eligazgatni, a maga kis terve ott hibádzik, hogy mi is telepesek vagyunk – jelentettem ki. – Nyolc éve lakunk itt.

– De hisz maguk mondták: leszerelt katonák – emlékeztette őket Rybicki. – A leszerelt katonák külön kategóriát képeznek. Maguk nem is huckleberryiek. Ön földi, a felesége meg eredetileg Különleges, ami azt jelenti, hogy sehonnai. Kérem, ne vegye sértésnek! – mondta Jane-nek.

– Ettől még ugyanolyan tapasztalatlanok maradunk a magkolónia-vezetés terén – mondtam. – Amikor réges-rég a gyarmatokat jártam a PR-körúton, meglátogattam egy ortoni magkolóniát. Azok az emberek egy szusszanásnyit se pihentek. Egyszerűen nem lehet beledobni a mélyvízbe az embereket megfelelő kiképzés nélkül.

– Önök ki vannak erre képezve – állította Rybicki. – Mindketten tisztak voltak a seregben. Az ég szerelmére, Perry, az őrnagy rendfokozatig vitte! Háromezer katona szolgált maga alatt az alakulatában. Ez több, mint egy magkolónia lélekszáma.

– A gyarmat az nem egy katonai alakulat – ellenkeztem.

– Nem, valóban – helyeselt Rybicki. – De ugyanazokat a készségeket igényli. És amióta leszerelték, mindketten a gyarmati közigazgatásban dolgoztak. Ön békebíró, nagyon is jól tudja, hogy működnek a gyarmati kormányzat szervei, és hogyan intézik az ügyeket. A felesége csendbiztos, vigyáz az itteni rendre. Kettejüknek másra igazából nincs is szükségük. Nem sorsolással húztam ki a nevüket, őrnagy. Ezekért gondoltam magukra. Így is már nyolcvanöt százalékos készültségben vannak, és a maradékot hozzátesszük, még mielőtt a telepések elindulnának a Roanoke-ra. Ezt a nevet választottuk a kolóniának – tette hozzá.

– Megvan nekünk itt a magunk élete – mondta Jane. – Dolgozunk és felelősséggel tartozunk másokért, itt van a lányunk, aki szintén kialakította magának az életét. És most csak úgy megkér minket, hogy vágjuk el a szálakat, amik idekötnek, és oldjuk meg a maguk kis politikai válságát.

– Hát, elnézést kérek a „csak úgy”-ért – mondta Rybicki. – Rendes körülmények között a kérést gyarmati diplomáciai futárszolgálattal küldtük volna meg önöknek,

az összes szükséges dokumentummal egyetemben. De úgy esett, hogy teljesen más okból a Huckleberryre szólt a kötelesség, és azt gondoltam, két legyet üthetek egy csapásra. Őszintén szólva, nem hittem volna, hogy az ötletemet egy ciroktábla kellős közepén fogom megosztani magukkal.

– Jól van – fogadta el Jane.

– És ha már a „kis politikai válságnál” járunk, akkor tévednek – mondta Rybicki. – Ez egy közepes méretű politikai válság, ami jó úton halad afelé, hogy naggyá nője ki magát. Ez már nem pusztán egy átlagos emberi gyarmat. A helyi bolygóköormányzóságok és a sajtó ténykedésének köszönhetően kikiáltották a Föld elhagyása óta elindított legnagyobb szabású gyarmatosítási kísérletnek. Nem az, higgyék el nekem, de tény, ami tény, az események ezen szakaszában ez már nem számít. A kolónia kezd kicsúszni a kezünk közül, mert tengernyi embernek fűződik hozzá érdeke. Itt az ideje visszaszerezni a gyeplőt.

– Magyarul az egész a politikáról szól – jelentettem ki.

– Nem – mondta Rybicki. – Ön félreért engem. A GYM nem azért kéri, hogy szerezzék vissza a gyeplőt, mert államcsínyről tartanak, hanem mert ez egy emberi gyarmat. Mindketten tudják, milyen az élet odakint. A gyarmatok, vagyis a gyarmatosítók élete és halála attól függ, mennyire készítjük fel, és milyen lelkiismeretesen védelmezzük őket. A GYM-nek az a feladata, hogy a gyarmatosítás megkezdése előtt, amennyire csak lehet, felkészítse a telepeseket. A GYV-é pedig az, hogy támogassa őket, amíg meg nem vetik a lábukat. Ha a mérleg bármelyik serpenyője felbillen, a kolóniának lóttek.

– Ebben a pillanatban a minisztérium serpenyőjében nincsen súly, mert nem neveztük ki a gyarmat vezetőségét, és rajtunk kívül mindenki azon ügyködik, hogy senki se tölthesse be a kialakult űrt. Fogy a rendbetételre szánt időnk. A Roanoke így is, úgy is elindul. A kérdés az, hogy meg tudunk-e kapaszkodni? Ha nem sikerül, és a Roanoke odavész, akkor aztán lesz nemulass. Szóval jobb, ha helyből jól csináljuk.

– Ha ez ennyire kényes politikai ügy, nem értem, mit segítené, ha minket is belekevernek – mondtam. – Nincsen rá garancia, hogy bárki is örömmel fogadna kettőnket.

– Amint már mondtam, nem sorsolással húztam ki a nevüket – dörgölte az orrunk alá Rybicki. – Bent a minisztériumban listát vezetünk arról, ki jöhet számításba nálunk is, meg a GYSZ-nél is. Azt gondoltuk, ha a GYSZ-szel közösen választunk valakit, akkor a gyarmati kormányzattal sem esne nehezünkre elfogadtatni a jelöltet. Maguk rajta voltak a listán.

– Pontosan hol? – kérdezte Jane.

– Valahol középtájt – árulta el Rybicki. – Elnézést, a többi jelölt nem nyerte meg a tetszésünket.

– Nos, már az is nagy dicsőség, hogy egyáltalán felmerült a nevem – ajánlottam.

Rybicki elvigyorodott.

– Sosem bírtam a fanyar humorát, Perry – mondta. – Megértem én, hogy sok mindent kell felfogniuk egyszerre. Nem várom, hogy rögvest válaszoljanak. Az összes dokumentum nálam van – és azzal megkocogtatta a halántékát, jelezve, hogy a szükséges információkat az AgyGépén tárolta –, szóval, ha van kommunikátoruk, elküldhetem maguknak, és a szabadidejükben kedvükre lapozgathatják, amennyiben az nem nyúlik túl egy szabvány héten.

– Arra kér minket, hogy hagyjuk itt mindenünket – vette magához a szót Jane újból.

– Így van – mondta Rybicki. – Ezt kérem. És a kötelességtudatukra is szeretnék apellálni, hiszen tudom, nem szenvednek hiányt benne. A Gyarmati Szövetségnek szüksége van az ilyen értelmes, rátermett és tapasztalattal rendelkező emberekre, ha be akarjuk indítani a kolóniát. Maguk megfelelnek. És amit önöktől kérek, annak nagyobb jelentősége van, mint amit itt csinálnak. Az itteni munkájukat mások is át tudják vállalni. Elmennek, jönnek önök helyett mások, így megy ez. Talán nem lesznek olyan nagyszerűek, de el fognak muzsikálni. A másik gyarmatra szánt munkakörüket akárki nem bírná betölteni.

– Azt mondta, a listája közepén állunk – tértem vissza rá.

– Rövid a lista – osztotta meg velem Rybicki. – És maguk után mély szakadék tátong. – Következő szavait Jane-hez intézte. – Nézze, Sagan, belátom, hogy én most rátukmálom ezt a küldetést önökre. Hallgassa meg az ajánlatomat! Ez egy magkolónia lesz, ami azt jelenti, hogy az első hullámban érkező telepések a megérkeztük után két-három évig azon fognak munkálkodni, hogy előkészítsék a terepet a következő hullámnak. Amikor a második hullám földet ér, az előkészületeket már megtették, úgyhogy, ha akarják, maguk három visszateérhetnek ide. A GYM elintézheti önöknek, hogy a házuk és az állásuk ne kerüljön veszélybe. A fene vigye el, még arról is gondoskodhatunk, hogy valaki learassa a termésüket.

– Maga csak ne kezeljen engem így le, tábornok! – háborgott Jane.

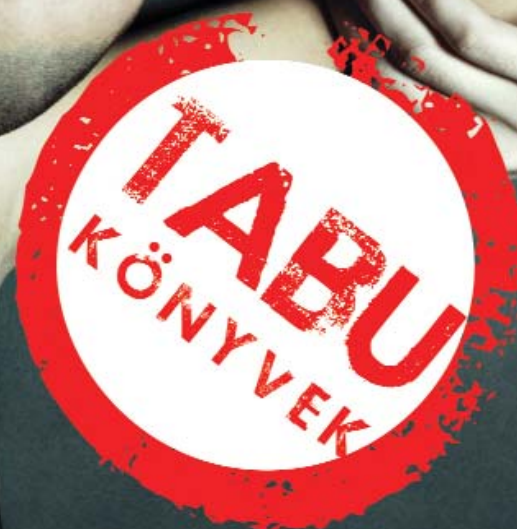
– Eszembe se jutott – mentegetőzött Rybicki. – Az ajánlatom érvényes, Sagan. A mostani élete, beleértve minden apróságot, itt fog várni magára. Jottányit se fog veszíteni belőle. De nekem most szükségem van magukra. A GYM önöknek is előnyös ajánlatot tesz: visszakapják az eddigi életvitelüket, miután gondoskodtak arról, hogy Roanoke gyarmata megmaradjon. Gondolják végig! Csak ne húzzák soká a döntésüket.

Pacskovszky Zsolt

Szabadelés

Nem vagy többé
ártatlan

MÓRA

Harminc métert zuhan. Egy novella jut eszébe: annak a pasinak a képtelen története, aki leveti magát egy toronyház tetejéről, és lefelé zúgva benéz az ablakokon, majd az egyikben be is mászik egy nőhöz...

De ez csak egy kilencemeletes ház. Arra sincs ideje, hogy zuhanás közben az ablakok felé forduljon. Egyetlen életbe sem pillanthat bele. A beton szédítő sebességgel közeledik. Kellemetlen sajgást érez az altestében, a gyomra liftezik, fülében sípol a szél. Mindjárt vége. Még csak élete? Imje sem pereg le előtte. Vagy ha le is pereg, ki-vehetetlen. Egy hónap híján tizenhét év. Rövid villanás. Összemosódó képek. Nézhetetlen rövid? Im. Már csak a sebességet érzí.

Egy pillanattal az után puffan a betonra, hogy az anyja kilép a DM-ből. A hátára esik. A gerince és a medencéje darabokra roppan, a feje kétszer is a kőnek csapódik. Csak hatalmas erőfeszítéssel képes oldalra fordítani. Pillantása találkozik az anyja pillantásával. Hallja éles, fejjel felé fordított szavát. Csoda, hogy a kirakatüvegek meg nem repednek. Az anyja kezéből kicsúszik a szatyor, a betonon fémes hanggal gurul egy fér? dezodor. Aztán mindent elnyel a csend.

1.

Bence kinyitja a szemét. Ujjak kulcsolódnak erősen a csuklójára.

Te mi a fenét csinálsz, Zizu?

Zavartan fordítja fejét a hang irányába. Hirtelen azt sem tudja, hol van. Aztán a kép lassan élesedni kezd. Felismeri Koppány arcát, a nevetségesen kicsi orrot a túl széles állkapoccsal – jobb szeme alatt még látszik a Haladás–Fradi-meccs utáni bunyóban szerzett monokli nyoma. Megütöztetés lát a tekintetében. Gyanakvást. Kábultságában beletelik egy pillanatba, mire össze tudja rakosgatni magában az utolsó félóra morzsáit. A lyukasóra alatti kószálást. A rövid beszélgetést a Nézetgetős Pasival. A kellemetlen találkozást az anyjával, akinek éppen most kellett elugrania a DM-be.

Már azt hittem, meguntad az életed, mondja Koppány.

Csak hülyültem.

Koppány még mindig gyanakvóan méregeti.

Ja, akkor bocs, engedi el végül a csuklóját, és visszafordul Máté felé, aki egykedvűen szívja mellettük a cigijét.

Viharos szél csapkod idefenn. November van, délelőtt, pocsolyaszínű felhők rohannak az égen, és ők a „Kilences” tetején állnak. Kilenc emeletével valaha ez volt a megye legmagasabb lakóépülete – ma már legfeljebb a Leghányadékból Épület címre pályázhatna. Körben mindenfelé látni a kisváros határait, még csak erőltetni sem kell a szemét. Alig tizenegyezer lakos. A Manchester United stadionjának egy karéját sem töltenék meg.

Koppány és Máté tovább beszélget, a szokásos témát feszegetve. Hogy a suliban melyik csajról tépnék le a bugyit. Fél füllel hallgatja őket egy darabig, aztán a szavak újra elúsznak a semmibe, mintha levették volna a hangot a világról. A fájdalom még mindig ott van benne. Elviselhetetlen, és mégis van valami kéjes a gondolatban, hogy kiszáll ebből az egézből. Tévedés volt megszületnie. Koppányék soha egy pillanatig nem érzik így. Olyan könnyedén mennek tovább, át a napokon, mintha megingathatatlan lenne bennük a meggyőződés, hogy helyük van ebben a nagy egézsben. Rohadt fájdalom. Olyan erővel öntötte el, hogy az előbb már azt sem tudta, mit csinál. Vajon megteszi, ha Koppány nem ragadja meg időben a karját?

Nem kellett volna kijönnie velük a városba. Jobban tette volna, ha a termükben marad, vagy magára reteszeli a véccéfülke ajtaját a suliban, és olvasással tölti a lyukasórát. Akkor nem fut össze az anyjával. Akkor nem tudja meg tőle azt. Tisztában van vele, hogy mit jelent rá nézve, amit az anyja közölt vele.

Szemét fájdalom.

Egy éve, a tizenhatodik születésnapja táján jelentkezett először, pár nappal az előtt, hogy az anyja végleg lelépett. De még soha nem volt ilyen erős.

Térdét a mellvédnek nyomva mélyeket lélegzik. Koppány és Máté hangja újra eljut a tudatáig. Szokás szerint jobbra Koppány beszél; Máté a nyálát gyűjtögeti, hogy eltalálja az odalent elhaladó járókelőket. De amilyen segg ?zikából, rosszul számítja ki a távolságot, ráadásul a köpéseket messzire sodorja, hosszú nyálcsikká nyújtja a szél. Bence anyját, úgy tűnik, így is telibe kapja az egyik. Most lépett ki a DM-ből alattuk, és az arcát törölgeti, az ujjait vizsgálgatja, alighanem attól tartva, hogy egy madár vizelte le.

Bocsi, hajol Bence felé Máté szabadkozó vigyorral.

Bence az anyja után bámul, aki hazafelé indul. Az új pasijához. Meghízott az utóbbi egy évben. Vagy ez már attól van? Ha lett volna bátorsága, neki kellett volna leköpnie. Amikor az anyja eltűnik a kultúrház mögött, tekintete átsiklik az áruház melletti parkosított terecske, a Szentháromság tér kopasz fáin, és a tulsó oldalon állapodik meg. A Platán presszón, amit a helyiek csak Füstösnek neveznek. Az apját ott érdemes keresni ilyenkor. Néha nem árt belesni az asztalok alá is, hátha úgy kiütötte már magát, hogy a földön fetreng. Egy éve végleg taccsra tette az életét. Még a tévében is beszámoltak az esetről.

Kétes dicsőség.

Na és a Luca?, hallja Máté hangját.

Megörültél?, vonja fel a szemöldökét Koppány. Jó alakja van, meg minden, de irtóra nem bírom az ilyen könyvbuzi csajokat.

Mi? Az mi a szart jelent? Könyvekkel elégíti ki magát?

Anyám, Máté...! Koppány oldalba böki Bencét:

Magyarázd már el ennek a huzatos agyúnak, Zizu!

Bence vonakodik válaszolni. Most idegennek érzí a becenevét. A suliban valóban nem focizik nála jobban senki, de azért mégiscsak túlzás, hogy Koppányék Zizunak nevezték el. Zidane után, akit a csapattársai becéztek így, és akivel egyforma magasak: pár hónapja ő is elérte a 185 centit. Túlzás, bár most kedve lenne fejfel felöklölni őket, mint Zidane tette Materazzival a berlini vb-döntőn. Aztán se szó, se beszéd, itt hagyni őket. Igazából már hosszú ideje szeretné megtenni.

Sokat olvas, mondja végül. Azt jelenti.

Talált, sülyed!, fordul vissza Koppány Máté felé, aki a kabátja ujjába törli az orrát: fénylő csik marad a dzsekijén, mintha csiga mászott volna át rajta. Hallottam tegnap, hogy azt mondja a Nikinek nagyszünetben, hogy tetszett neki az *Édes Anna*. Érted? Anyám! Az *Édes Anna*!

Miért, két oldalt én is elolvastam belőle, von vállat Máté. Majd jelentőségteljes arccal hozzát teszi: Három hét alatt...

Az igen! Te meddig jutottál benne?, néz Koppány Bencére.

Bence válasz helyett csak kényszeredetten mosolyog.

Értem, mondja Koppány. Inkább a Sportot bújtad, mi?

Bence elképzeli, milyen arcot vágnának, ha elmondaná nekik, hogy a Kosztolányi-regény teljesen magába szippantotta. Ha elmondaná, hogy az ötvenedik oldaltól egy ültő helyében olvasta végig. De inkább hallgat. Mit keres itt? Hirtelen nem érti. A városkát bámulja. Valaha fontos vasúti csomópont volt. Ma már nem az, de a vonatok még járnak. Egyszer majd felül az egyikre, és elhúzza innen a csikot örökre.

Akkor talán meg kéne mondani az Uszkárnak, hogy feleltesse őt, hallja Koppány hangját. Én két mondatot se tudnék bőfögni róla.

Ja, én is csak annyit, hogy az elején elrepül az a faszí. A Kun Béla.

Te, ki a tököm az a Kun Béla?, kérdezi Koppány nagy komolyan.

Az öreg Kun ?a, mondja Máté nevetve. Majd kissé bizonytalanul megkérdezi: Valami király volt, nem?

Hülye, akkor már nem királyság volt itt. Mária Terézia volt az utolsó király, nem?

Ja, a Terka néni, bólogat Máté.

Röhögnek.

Bence nem hallgatja őket tovább. Az égen rohanó pocsolyszínű felhőket bámulja, és a gondolatai már Luca körül forognak. Látja maga előtt a lány arcát, a keskeny arcot, amelyen a tavaszi napsütés mindig előhozza a szeplőket, a zöld szempárt, a vállig érő, középen elválasztott, vékony szálú haját. Szelíd, de zárkózott arc. Van benne valami szoborszerű. Mintha attól félné, hogy lecsap rá a mosolyrendőrség, amint mosolyra húzza a száját. Vagy a szórendőrség, ha túl sokat beszél. Sovány teste láttán az ember mindent gondolna, csak azt nem, hogy péknek tanul. A többi pékjelölt csaj versenysúlya 70 és 90 kiló között mozog. És nem olyan maguknak valók, mint Luca. Bencének ez a megfoghatatlanság tetszett benne. Meg az is, hogy nem szedeti ki a szemöldökét, mint a többi csaj az osztályban, hogy szinte csak egy neveléses görbe vonal maradjon a helyén, és nincs műkörme sem. Se diszkrétebb, se az a hegyes karomszerűség, ami újabban lett divat: mintha a csajok egyenesen azt akarnák jelezni vele, hogy kiszúrják a pasijuk szemét, ha hűtlenkedik.

Nem volt vak, észrevette, hogy Luca kezdettől fogva érdeklődő pillantásokat vetett felé. Esténként vágyakozva gondolt rá elalvás előtt. De az iskolában nem merete megszólítani. Ahogy a többi lánnyal szemben se tudta legyőzni a féltékenységét. Valahányszor beszédbe próbáltak elegyedni vele, zavarba jött, égni kezdett az arca, képtelen volt önmaga lenni. Összevissza hebegett, kínos válaszokat adott, és utána majd elsüllyedt szégyenében. Ostobának érezte magát, és félt, hogy ők is ostobának tartják. A helyzet azóta sem sokat javult.

Aztán elkövette azt az örülséget. Egyik nap becsempészett Luca padjába egy diszpapírba csomagolt almát, mert a lány nagyszünetben mindig almát evett. Luca csak másnap jött oda hozzá. Éppen egy gesztenyét rugdostak az udvaron Koppánnyal, Mátéval, Milánnal és Balázssal. Majdnem nekiszaladt a lánynak, aki észrevétlenül osont melléjük. Luca megkérdezte, hogy ő dugta-e az almát a padjába. Már bólintani készült, amikor észrevette, hogy Koppányék abbahagyták a gesztenyerugdósást, és kíváncsian ?gyelik. És azon kapta magát, hogy halkán azt mondja:

Nem.

Akkor bocs. Luca rezzenéstelen arccal sarkon fordult, távolodni kezdett.

Ő meg csak állt ott bénán. Mint egy hülye. Ahelyett hogy a lány után szaladt volna, ahelyett hogy megmondta volna neki az igazat, csak nézte, hogyan lendül utána Balázs, hogyan kapja el hátulról Luca karját.

Luca, várj! Az eszedbe se jut, hogy talán én voltam?

Csak bámulta őket. Balázst, akire nem szakadt rá az ég! Akinek meg sem remegett a hangja a hazugságtól. Aki duzzad az önbizalomtól, aki csakis magát tudja fényezni, és bárkit megszédít a dumájával.

Másnap döbbenet láttá, hogy összejöttek. Megalázva érezte magát. A féltékenységtől fojtogató düh kavargott benne. Szembe tudta volna köpni Balázst. De aztán furcsa módon már nem annyira rá haragudott, mint inkább Lucára. A bizsergető vágyakozás gyűlöletbe csapott át. Luca két héten sem járt Balázssal, valószínűleg hamar rájött, hogy a dumájával csak azt leplezi, körülbelül olyan komoly az érzelmi élete, mint egy papucsállatkáé. Hogy lefeküdtek-e egymással, nem tudja. Bár Koppány szerint Luca még szűz. Ahogy – Koppánynak ezt nem merete bevallani – valójában ő is. Mindenesetre ez a két hét is elég volt, hogy a tikos érzései elmúljanak.

Legalábbis eddig ezt hitte. Több mint egy év után teljesen váratlanul újra kínzó sóvárgás fogja el a lány iránt. És felfordul a gyomra Koppánytól és Mátétól. Türelmetlenül néz az órájára.

Lassan mennünk kell, nem?, szólal meg.

Már nem gondol az anyjára. Most nem. Kész a terve. És elég erőt érez magában ahhoz, hogy véghez is vigye. Hogy végre egyszer erős legyen ebben a rohadt életben. Mert csak ez számít, tudja jól.

2.

Králikné, akit hosszúkás arcát keretező ősz, göndör, subaszerű haja miatt mindenki csak Uszkárnak hív, szokás szerint hosszasan pakolászik a tanári asztalon – reggel biztos besegített a zöldséges férjének a piacon, mert koszos a körme –, majd úgy tekint végig rajtuk, mint aki nem érti, hová csöppent. Ráadásul nem lehet pontosan tudni, hogy melyükre néz, mert nagyon kancsal szegény.

Csak nem feleltetni akar ez a szuka?, hördül fel Máté, Koppányhoz intézve a kérdést. Amilyen szadista, képes rá, nevetgél Koppány. De valószínűleg nem rázná meg, ha Králikné felszólítaná. Arra még nem volt példa, hogy magyarból bárkit elhúztak volna év végén.

Bence lopva hátrasandít Lucára, aki Máté és Koppány előtt ül. A lány arcáról már eltűntek a szeplők: lassan itt a tél. Fekete garbójában olyan, mint egy viaszbaba. Nem sikerül elfognia a pillantását, a lány álmatagon babrálgatja a haját, ujjára csavarja a szálakat, ellenőrzi, hogy nem töredezett-e a végük. Amikor Uszkár megreszeli a tortát, Bence gyorsan előhúzza zsebéből a pingponglabdát, amit reggel talált a folyosón, és a földre ejti. A labda egészen a tanári asztalig pattog. Felugrik, hogy utánaszaladjon.

Te mit mászkálsz itt?, néz rá Uszkár.

Bocsánat, elgurult...

Szinpadiasan szabadkoczik, miközben visszamegy a helyére.

Még mindig jobb, mint ha a gyógyszerre gurult volna el, nem, tanárnő?, jegyzi meg Koppány kacsinva.

Králikné a fejét csóválva rálegyint.

Ha már felkeltél, maradj is állva, szól Bence után.

Bence a szeme sarkából látja, hogy egyesek arcára kiül a vigyor, ahogy várakozásteljesen hátradőlnek a padban: csendes és visszahúzódó ugyan, de magyarórán mindig szórakoztatóak a feleletei. Nyegle, vicces, szemtelen válaszokat szokott adni Králikné kérdéseire, aki ezt jobbra egy kettessel vagy kegyelemhármassal jutalmazza. De ez egyszer csalatkozniuk kell majd.

Kun Béla!, súgja neki nevetve Máté.

Emlékszel, hogy miről volt szó a múlt órán?, kérdezi Uszkár.

Kun Béla!, súgja hangosan Koppány is.

Bence hátrakapja a tekintetét, hogy elhallgattassa. Aztán mélyen Králikné szemébe néz.

Persze. Az *Édes Annáról*.

Na és tudsz róla valamit mondani nekünk?

Bence ismét hátrafordul, hátha sikerül csendre intenie a többieket. A sutyorgás-nevetgélés alig tompul, de nem vár tovább. Mély levegőt vesz, és lassan, a szavait megfontolva beszélni kezd. Hogy Kosztolányi regényét a *Nyugat* közölte folytatásokban. Hogy 1926-ban jelent meg, de 1919 és 1921 között játszódik. Hogy az egésznek a háttérben ott a történelem, olyan események, amelyek hatással vannak a szereplők sorsára. A Tanácsköztársaság, a trianoni békeszerződés aláírása...

Nagy vagy, Zizu!, jegyzi meg mögötte nevetős hangon Máté. De ő ki sem zökkenve, rendületlenül folytatja. Hogy Kosztolányit sok támadás érte a húszas években. Hogy az újságokban oda-odaböktek neki egyet, előbb azért, mert lelkesedett az őszirózsás forradalomért, utána meg azért, mert ironikusan írt a kommünről. És hogy az *Édes Annában* érezhető, hogy amikor írta, már heróttja volt a politikától meg a politikusoktól. Amit a *Csacsi rímekben* viccesen így fogalmaz meg: „A parlament a falra ment.”

Valaki felkuncog. De most már inkább meglepett csend van az osztályban. Mert még soha nem mondott ennyi összefüggő mondatot magyarórán. Pláne nem feleléskor. Még Koppány is hűledezve, értetlenül hallgatja.

Uszkár biztató bólogatására folytatja, elmondja, hogy a regényt jól

fogadták a kritikusok meg az olvasók is, és az újságírók is felhagytak Kosztolányi piszkálásával.

Jó, akkor most próbálj meg inkább arról beszélni, amiről az órán volt szó, szakítja végül félbe a nő. Olvastad a könyvet?

Igen.

És? Miről szól?

Arról, hogy... Bocsánat, de erre nem tudok röviden válaszolni.

Azért próbáld meg. Králikné szórakozottan kibámul az ablakon.

De... Szerintem Kosztolányi nem írt volna könyvet, tanárnő, ha... ha pár szóval is el lehetne mondani, hogy...

A nő meglepetten néz rá. Már ha valóban rá néz. Közben Milán feláll, és az ajtó felé gurul a gördeszkáján.

Te hová készülsz?, fordul felé Uszár.

Szomjas vagyok, mindjárt jövök, nyugi. Azzal Milán kigördül az ajtón.

Bence próbál összeszedett maradni. Számára, mondja, az *Édes Anna* arról szól, hogy minden bonyolultabb, mint gondoljuk. Titkatosabb. Az élet, a kapcsolatok, a történelemkönyvekben lévő események... Vagy a gyilkosságok. Az ő apja is mindig tudni akarta, hogy ez vagy az miért követett el valami bűntényt itt a városban. Aztán ott-hon mindig elő is állt egy magyarázattal. De Kosztolányi szerint ezt nem lehet ilyen egyszerűen elintézni. Hogy Anna pontosan miért is gyilkol a könyvben.

Králikné sűrűn bólogat, mint valami gyóntatópap. De az arca mint-ha zavart is tükrözne. Vagy kételkedést. Vajon szokott még könyveket olvasni? Bence nem biztos benne. A nő néha hervasztó magyartalanságokat ereszt meg, bár ezek valószínűleg csak neki tűnnek fel. Robban helyett például mindig robbanikot mond. Milán közben visszagördül a helyére. Uszár megvárja, amíg leül.

Moviszter doktorról tudnál nekünk valamit mondani?, kérdezi Bencétől.

Bence röviden elgondolkodik, mielőtt válaszolna. Moviszter doktor fura ?gura. Nem tudja pontosan idézni, de a regényben valami olyasmi áll róla, hogy a betegeinél is betegebb volt. Persze ezt nem szó szerint kell érteni. Hanem úgy, hogy amolyan magának való ?gura, aki sehol sem találja igazán a helyét. De éppen ezért elég jól látja, hogy ki milyen ember. Hogy milyen hibái vannak ennek vagy annak, lehet-e szeretni bennük valamit.

Meg szerintem azt is tudja, hogy ő se különb másoknál, senki se. Úgy értem... szóval, hogy... hogy mindenkiben van egy adag szerencsétlenség, amit el kell nézni neki. Ezért olyan negatív ?gura Víz meg a felesége, mert ők különbnek hiszik magukat Annánál. Nekik csak az a fontos, hogy a lány úgy dolgozzon, mint egy gép...

Elhallgat. Elégedettséggel tölti el, hogy végig merte csinálni. Hogy nem jött zavarba, amikor Koppányék érezhetően mindjobban ledöbbentek a feleletétől. Készítést érez, hogy hátraforduljon, és Luca szemébe nézzen, de ezzel elárulná magát.

Befejezted? Králikné felkászálódik, és az első padban ülő kis kedvence, Emese felé fordul, akit mindenki „pedálgép”-nek tart, és nem örvend túl nagy népszerűségnek az osztályban.

Na, Emese, hányast adnál erre a feleletre?

A lány arca felragyog: Csillagos ötöst?

Králikné tétován, mosolyogva bólint. Aztán lassan Bencéhez sétál.

Mondd csak, hogy van ez, Bence?, kérdezi egészen hátrafesztett nyakkal, ahogy a 155 centijével felbámul rá. A múltkori dolgozatban C-vel írod nekem Kafka nevét, Cafkának, most meg előrukkolsz itt egy olyan felelettel, ami egy gimnazistától is nagy szó lenne? Hm? Hogy van ez?

Králikné olyan közel hajol, hogy Bence érzi a szagát. Ázottverébszaga van. És egy pillanatra záptojásszaga. És a feje még inkább hasonlít egy kutyáéra, mióta lefogyott pár kilót.

Zavartan néz rá. Balsejtelem fogja el. Mondja el, hogy csak hecc-

ből írta Kafka nevét C-vel? És hogy a nagynénje, az anyja húga mindig azt mondta, egy ilyen „jófejű gyereknek”, mint ő, éppen hogy a gimnáziumban lett volna a helye, vagy legalábbis szakközépben? A nagynénje még össze is kapott az anyjával, aki ragaszkodott hozzá, hogy szakmát tanuljon, mert csak annak van jövője ebben a nyomorult országban, „ami előbb-utóbb úgyis a Nyugat rabszolgája lesz”, egy gimnazista meg csak viszi a pénzt, és amikor leérettségizik, ott áll minden használható tudás nélkül. Kikívánkozna belőle mindez, de csak zavartan tátog, mint a halak, amiket az apja szokott fogni a város melletti tóban. Szörnyen zavarja a nő ?zikai közelsége.

Ne haragudj, de én ezt nem tudom értékelni, szólal meg Králikné. Inkább vadd be, hogy nem olvastad a könyvet, de hogy helyette betanulsz itt nekem egy szöveget... Csodálkozom, hogy képes voltál be-magolni ezt az egészet, de akkor is... Honnan vetted? Az internetről? Na ülj le gyorsan!

Králikné felszisszen, és a vonásai egészen eltorzulnak. De nem a felindultságtól, nem a felháborodástól: a gyomrát tapogatva megy vissza a tanári asztalhoz.

De... Bence felemeli, majd leejti a karját. Hirtelen úgy érzi magát, mint az olyan meccsek után, amikor végig ők támadnak, sorban rúgják a kapufákat, aztán mégis kikapnak egy peches góllal.

A többiek némán ?gyelik. Mosolytalanul. Králikné még mindig a gyomrát tapogatja. Nyissátok ki a szöveggyűjteményt a 96. oldalon!, mondja végül sóhajtva. Emese, olvasd!

Bence lerogy a helyére. Mint egy hulló falevél. Amelyik nem akarja elhinni, hogy már itt az ősz. Csak most sandít Lucára. A lány zárkózott arccal a könyvébe mélyed. Nem néz fel. Nem néz rá.

Csodálkozik, hogy Koppány sem súg oda neki semmit. Koppány, aki máskor végigsutyorogja az órákat, most hallgat, mint egy szobor.

„Nézd csak, tudom, hogy nincsen mibe hinnem, s azt is tudom, hogy el kell mennem innen, de pattanó szívem feszítve húrnak...” Bence tudatáig alig jutnak el Kosztolányi sorai, Emese monoton hangja elúszik a semmibe.

Amikor végre kicsengetnek, lehangoltan megy ki az osztályteremből. Nem lép oda Králiknéhoz, pedig szíve szerint hangosan a képébe vágná, hogy nem magolt be semmit. De csak néma dühvel suttogja felé, amit még so-ha senkinek: „Fordulj fel!” És megfogadja magában, hogy többé nem szólal meg magyarórán, ha felszólítják. Soha többé.

Aztán már a ?úvécében áll az egyik piszoár előtt, amelyben egy papír zsebkendő sárgás foszlányai áznak. Máté lép mellé. Az arcán szemét vigyor.

Hallod, Zizu, te tényleg beseggelted ezt az egészet?

Nem seggeltem be semmit, veti oda neki. Majd éles hangon hozzászól: És tudod mit? Szerintem az *Édes Anna* kurva jó könyv!

Mi?!

Máté Fintorogva méregeti. Aztán felrántja a cipzárját, és némán kimegy.

Neki csak most sikerül könnyítenie magán. A friss fal?rkát bámulja a piszoár felett: 1 JÓ DOLOG VAN CSAK A VILÁGON: ITT FOGOD A KEZEDBEN. Szája elkínzott mosolyra húzódik.

Csak becsöngetés után megy vissza a terembe. Nem sikerül elfognia Luca tekintetét – a lány az okostelefonjába pötyög valamit. Koppányéval viszont találkozik a pillantása. A pad tetején ülve méregetik Mátéval. Koppány egy szót sem szól, de a tekintetében érezhetően megváltozott valami. Bizalmatlanság, megvetésféle és talán harag olvasható ki belőle.

Bence leül, és fel sem néz a számtékhóra végéig. Aztán végre kicsöngetnek. Nincs több órájuk, és péntek van – ilyenkor mindig be szokott ülni Koppánnyal, Mátéval és Milánnal a Korona presszóba, amíg nem kezdődik az edzése. De most elrohan, nem várja meg őket. És senki sem kiált utána.

Roberto Bolaño Vad nyomozók

EURÓPA

Joaquín Font, El Reposo Elmegyógyintézet, Mexikóváros külterülete, camino del Desierto de los Leones, 1977. január. Van irodalom arra az esetre, ha unatkoznál. Bőven. Van irodalom arra az esetre, ha nyugodt vagy. Ez a legjobb irodalom, szerintem. Aztán van irodalom arra az esetre is, ha szomorú vagy. És van irodalom arra az esetre, ha vidám. Van irodalom arra az esetre, ha elfog a tudásszomj. És van arra az esetre, ha el vagy keseredve. Ez az utolsó az, amelyiket Ulises Lima és Belano művelni akart. Súlyos hiba, ahogy azt mindjárt be fogjuk látni. Vegyünk például egy átlagos olvasót, egy nyugodt, művelt, többé-kevésbé egészséges életvitelű, érett fickót. Egy férfit, aki szépirodalmi témájú könyveket és folyóiratokat vásárol. Rendszerben, meg is van. Ez az ember el tud olvasni mindent, amit arra az esetre írnak, ha valaki józan, ha valaki nyugodt, de el tud olvasni bármilyen más jellegű irodalmat is, kritikus szemmel, bizarr és sajnálatos komplikációk nélkül, tárgyilagosan. Ez az én véleményem. Nem akarok megbántani senkit.

Most vegyük az elkeseredett olvasót, azt, akinek vélhetőleg az elkeseredettek irodalmát szánják. Mi az, amit látnak? Először is: egy kamasz olvasóról van szó, vagy egy éretlen, bátortalan felnőttől, akinek az idegei gyakran fölmondják a szolgálatot. Tipikus balfasz (elnézést a kifejezésért), aki öngyilkos lenne, ha elolvasná a *Werther*-t. Másodsor: korlátozott olvasó. Miért korlátozott? Pofonegyszerű, mert nem tud mást olvasni, csak kétségbeesett irodalmat, vagy kétségbeesettek számára készült irodalmat, ez végül is egyre megy, az a fajta fickó vagy torzszülött, aki képtelen egy szuszra elolvasni *Az eltűnt idő nyomában*-t, például, vagy *A varázshegy*-et (ez szerény véleményem szerint a nyugodt, józan, teljes irodalom modellje), vagy, ha már itt tartunk, akkor *A nyomorultak*-at vagy a *Háború és béke*-t. Azt hiszem, világosan beszéltem, nem? Jól van, világosan beszéltem. Ezt megbeszéltem velük, elmondtam nekik, figyelmeztettem őket, föl hívtam a figyelmüket a veszélyekre, amelyekkel szembe kell majd nézniük. Mint ha a falnak beszéltem volna. Továbbá: az elkeseredett olvasók olyanok, mint Kalifornia aranybányái. Inkább előbb, mint utóbb kimerülnek! Hogy miért? A válasz nyilvánvaló! Az ember nem élheti le elkeseredetten az egész életét, a test megroppan, a fájdalom elviselhetetlenné válik, hideg, bővizű patakként folyik el a józan ész. Az elkeseredett olvasó (és még inkább az elkeseredett verskedvelő – ez utóbbi elviselhetetlen fajta, higgyék el nekem) végül elfordul a könyvektől, és óhatatlanul szimplán csak elkeseredett lesz. Vagy meggyógyul! És akkor a lábadozási folyamat részeként lassacskán visszatér – egyfajta terápiaként, mintha vízben föloldott nyugtatótabletták záporoznának rá –, szóval visszatér a józan, csöndes, összpontosítani képes olvasók számára írt irodalomhoz. Ezt hívják (vagy ha más nem is hívja így, hát én így hívom) a kamaszkor és a felnőttkor közötti átmenetnek. Ezzel persze nem azt akarom mondani, hogy miután valakiből nyugodt olvasó lett, már nem olvas elkeseredettek számára írt könyveket. Persze, hogy olvas! Leginkább akkor, ha a könyvek jók vagy elfogadhatók, esetleg egy barátja ajánlotta őket. De valójában ezek untatják! Valójában ez a megkeseredett, szűrő- és vágófegyverekkel meg akasztott megváltókkal teli irodalom nem talál úgy utat a szívéig, ahogy egy nyugodt, átgondolt, technikailag tökéletesen kivitelezett oldal képes erre. Én pedig szóltam nekik. Figyelmeztettem őket. Megmutattam nekik, milyen egy technikailag tökéletesen kivitelezett oldal. Föl hívtam a figyelmüket a veszélyekre. Nem kimeríteni az aranybányát! Alázattal! Kutatni, eltévedni ismeretlen földeken! De fonállal, kenyérmorzsával vagy fehér kavicsokkal! Persze én bolond voltam, bolonddá tettem a lányaim, Lima és Belano, Laura Damián, és nem hallgattak rám.

Joaquín Vázquez Amaral, az Egyesült Államok egy középnyugati egyetemének egyetemvárosában sétálva, 1977. február. Nem, nem, nem, dehogyis. Ez a Belano fiú nagyon szeretetre méltó volt, nagyon művelt, és egyáltalán nem volt agresszív. Amikor Mexikóban jártam, 1975-ben, hogy bemutassam a nagyközönségnek – talán fogalmazhatok így – Ezra Pound *Cantók* című könyvének fordítását – kétségtelenül nagyon szép kiadvány volt, a Joaquín Mortiznál jelent meg –, amely bármelyik európai országban sokkal népesebb közönséget vonzott volna, ő és a barátai megjelentek az eseményen, és utána – és ez az, ami fontos – ott maradtak velem beszélgetni, hogy ne legyek egyedül (külföldiként, egy lényegében ismeretlen városban az ember mindig hálás az ilyesmiért), és elmentünk egy bárba, már nem emlékszem, melyik bárba, talán a belvárosban, a Szépművészeti környékén, és jó darabig beszélgettünk Poundról. Vagyis, én nem találkoztam ismerős arcokkal a bemutatón, nem találkoztam a mexikói költészet hírességeivel (ha ott voltak, sajnálattal közlöm, nem ismertem föl őket), csak velük találkoztam, ezekkel az álmodozó, tette kész fiatalokkal, így van?, és ezért egy külföldi mindig hálás.

Miről beszéltünk? A mesterről, természetesen, a Saint Elizabethben töltött napjairól, a figyelemre méltó Fenolosáról, valamint a költészetéről a Han- és a Szuj-dinasztiában – szóba került Liu Hsziang, Tung Csung-su, Vang Pi, Tao Csien (Tao Jüan-ming, 365–427), a költészetéről a Tang-dinasztiában, Han Jü (768–824), Meng Hao-zsan (689–740), Vang Vej (699–759), Li Po (701–762), Tu Fu (712–770), Po Csü-ji (772–846) –, a Ming dinasztiában, a Csing dinasztiában, Mao Ce-tungról, és végül Pound mester dolgaírói, amelyeket tulajdonképpen egyikünk sem értett, még a mester sem, nem igaz?, mert ő igazán az európai irodalomhoz értett, de micsoda erőfeszítés volt, micsoda lenyűgöző kíváncsiság Poundé, hogy hozzányúlt ehhez a rejtélyes nyelvhez, nem?, micsoda hit az emberiségben, nem igaz? De beszéltünk provanszál költőktől is, a szokásokról, tudjátok: Arnaut Daniel, Bertran de Born, Guiraut de Bornelh, Jaufre Rudel, Guilhem de Berguedan, Marcabru, Bernart de Ventadorn, Raimbaut de Vaqueyras, a *Castellano de Coucy*, az óriási Chrétien de Troyes, és beszéltünk a *dolce stil nuovo* olaszairól is, Dante kispajtásairól, hogy mást ne említsek: Cino da Pistoia, Guido Cavalcanti, Guido Guinizelli, Cecco Angiolieri, Gianni Alfani, Dino Frescobaldi, de elsősorban a mesterről beszéltünk, az Angliában élő Poundról, a Párizsban élő Poundról, a Rapallóban élő Poundról, a börtönbe zárt Poundról, a Saint Elizabethbe kerülő Poundról, az újr Olaszországban élő Poundról, a halál küszöbére jutó Poundról.

Hogy mi történt azután? A szokásos. Kértük a számlát. Ragasztkodtak hozzá, hogy ne szálljak be pénzzel, de ezt kategorikusan elhárítottam, én is voltam fiatal, tudom, hogy abban a korban nem veti föl a pénz az embert – ha pedig költő, még kevésbé –, így aztán kiraktam a pénzem az asztalra, elég volt, hogy kifizessem az összes fogyasztást (voltunk vagy tízen, a fiatal Belano, nyolc barátja, köztük két csodaszép lány, akiknek sajnálatos módon elfelejtettem a nevét, meg én), de ők – és most, hogy belegondolok, ez volt a nap egyetlen furcsa pillanata, fogták a pénzt, visszaadták nekem, én megint leraktam az asztalra, ők pedig megint visszaadták, és akkor azt mondtam, srácok, ha elmegyek meginni egy italt vagy egy kólát (hehe) a tanítványaimmal, soha nem hagyom, hogy ők fizessenek, és ezt a frázist szeretetteljesen mondtam (imádom a tanítványaimat, és ők – föltételezem – ezt viszonozzák), de erre azt felelték: eszébe ne jusson, mester, csak ennyit: eszébe ne jusson, mester, és abban a pillanatban, miközben lassan dekódoltam ezt az igencsak többértelmű mondatot – talán fogalmazhatok így –, végignéztem az arcukon, hét srác és két csodaszép lány, és azt gon-

doltam: nem, ők sosem lennének a tanítványaim, nem tudom, miért gondoltam, igazából addig nagyon korrektek, nagyon szimpatikusak voltak, de ezt gondoltam.

Eltettem a pénzt a tárcámba, egyikük kifizette a számlát, aztán pedig kiléptünk az utcára – csodálatos este volt, a kocsik és a napali tömeg nyomasztó jelenléte nélkül –, és egy darabig sétáltunk a szállodám irányába, mintha csak úgy sodródnánk, az is lehet, hogy éppen távolodtunk tőle, és ahogy haladtunk (de merre?), a srácok közül többen is elbúcsúztak, megszorították a kezem, és elmentek (a társaiktól máshogy búcsúztak el, legalábbis nekem úgy tűnt), és a csoport lassanként fogyni kezdett, de közben tovább beszélgettünk, beszélgettünk és beszélgettünk, vagyis most, hogy belegondolok, talán nem is beszéltünk annyit, talán helyesbíthetnék, és azt mondhatnám, hogy gondolkodtunk és gondolkodtunk, de nem hiszem, olyan késői órán már senki sem gondolkodik túl sokat, a test pihenésre vágyik. És volt egy pillanat, amikor már csak öten sétáltunk céltalanul Mexikóváros utcáin, lehet, hogy a legteljesebb csöndben, poundi csöndben, bár a mestertől távolabb már nem is állhatna a csönd, nem igaz?, szavai egy olyan nemzetség szavai, mely folyton folyvást kutat, nyomoz, és beszámol minden történésről. Még akkor is, ha e szavakat körülvéshi a némaság, percről percre erodálja őket a csönd, nem igaz? És akkor úgy döntöttem, hogy eljött az alvás ideje, fogtam egy taxit, és elköszöntem tőlük.

Lisandro Morales, Mexikóváros, colonia Escandón, calle Comercio, szemben a Jardín Morelosszal, 1977. március. Az ecuadori regényíró, Vargas Pardo (a fickónak általában fogalma sem volt semmiről, a kiadómban dolgozott korrektorként) mutatott be az említett Arturo Belanónak. Maga Vargas Pardo győzött meg róla – egy évvel korábban –, hogy kifizetődő lehetne, ha a szerkesztőség támogatna egy folyóiratot, amelyben Mexikó és Latin-Amerika legjobb tollforgatóinak írásait közölnék. Hallgattam rá, és kiadtam. Nekem adták a tiszteletbeli főszerkesztői posztot, Vargas Pardo és pár cimborája pedig rátette a kezét a szerkesztőbizottságra.

Az volt a terv – legalábbis nekem így adták elő –, hogy a folyóirat népszerűsítene a kiadó könyveit. Ez volt a fő cél. A másodlagos cél az volt, hogy egy jó irodalmi folyóirat szülessék, amely növeli a kiadó presztízsét, részben a tartalmával, részben a résztvevők köre miatt. Julio Cortázar, García Márquezt, Carlos Fuentes, Vargas Llosát emlegették, a latin-amerikai irodalom elsőszámú figuráit. Én azt mondtam nekik – végig óvatosan, hogy ne mondjam, szkeptikusan –, hogy azzal is elégedett leszek, ha lbargüengoitia, Monter-oso, José Emilio Pacheco, Monsiváis vagy Elenita Poniatowska szerepel benne. Azt felelték, hogy persze, így lesz, hamarosan egymást tapossák majd, hogy a folyóiratunkban publikáljanak. Rendben, tapossák csak, mondtam, végezzünk jó munkát, de ne feledjétek a fő célt. Népszerűsíteni kell a kiadót. Ők azt mondták, hogy az egyáltalán nem gond, a kiadó meg fog jelenni minden oldalon, vagy minden második oldalon, ráadásul a folyóirat nagyon hamar nyereséget fog termelni. Erre azt mondtam, uraim, a sorsa a ti kezetekben van. Az első számban – ahogy az könnyen ellenőrizhető – nem jelent meg sem Cortázar, sem García Márquez, de még José Emilio Pacheco sem, viszont volt egy Monsiváis esszénk, ami tulajdonképpen megmentette a folyóiratot; a többi szöveget Vargas Pardo hozta, egy esszét egy Mexikóba emigrált argentin regényírótól, aki Vargas Pardo barátja volt, két részletet a kiadónál hamarosan megjelenő regényekből, egy novellát Vargas Pardo egy feledésbe merült honfitársától, és verseket, túl sok verset. De legalább a könyvismertető blokkban nem volt kifogásolnivalóm, a figyelem elsősorban az újdonságainkra irányult, túlságosan is méltató hangnemben.

Emlékszem rá, hogy beszéltem Vargas Pardóval, miután végigolvastam a folyóiratot, és azt mondtam neki: úgy érzem, túlságosan sok a vers, a verseket pedig nem veszik. Nem felejttem el a választ: mi az, hogy nem veszik, don Lisandro, felelte, nézze csak meg Octavio Pazt és a folyóiratát. Jól van, Vargas, feleltem, de Octavio az Octavio, és van az a luxus, amit mi többiek nem engedhetünk meg magunknak. Azt persze nem árultam el, hogy már évszázadok óta nem olvasom Octavio folyóiratát, és nem tértem ki a "luxus" szó értelmezésére sem, mellyel nem a költői tevékenységre utaltam, hanem a fáradságos publikálásra, mivel szerintem verseket kiadni valójában nem luxus, hanem kapituláció hülyeség. Végül aztán nem fajult el a dolog, Vargas Pardo pedig elkészült a második és a harmadik számmal, aztán a negyedikkel és az ötödikkel. Néha eljutottak hozzám olyan visszajelzések, hogy a folyóiratunk túlságosan agresszív lett. Én azt hiszem, ez kizárólag Vargas Pardo hibája volt, aki fegyverként használta a lapot mindazok ellen, akik lenézték őt, amikor Mexikóba érkezett, ideális eszköz volt a kezében, hogy kiegyenlítsen néhány számlát (milyen haragtartók és önteltek egyes írók!), de azért azt be kell vallanom, hogy nem igazán foglalkoztatott a dolog. Jó, ha egy folyóirat vitát generál, ezáltal lesz eladható, számomra pedig kisebb csodának tűnt, hogy egy folyóirat ennyi verssel eladható legyen. Néha kíváncsi voltam, miért érdekli annyira ezt a görény Vargas Pardót a költészet. Ő tudomás szerint nem költő volt, hanem elbeszélő. Miből fakadt tehát az érdeklődése a líra iránt?

Bevallom, egy ideig spekuláltam a dolgon. Arra jutottam, hogy buzi, talán az is volt, megnősült ugyan (egyébként a felesége mexikói), de talán mégis az volt, akkor viszont: miféle buzi?, plátói és lírai buzi, aki mondjuk beéri pusztán az irodalmi síkkal, vagy ott volt élete párja a folyóiratban megjelentetett költők között? Nem tudom. Mindenki azt csinál az életével, amit akar. Semmi bajom nincs a buzikkal. Az viszont igaz, hogy egyre többen vannak. A mexikói irodalom a negyvenes években elérte a zenitjét, már ami a buzikat illeti, és én azt hittem, hogy ez a plafon áthatolhatatlan. De ma sokkal többen vannak, mint valaha. Azt hiszem, mindezért a közoktatás a hibás, vagy az, hogy a mexikóiak egyre hajlamosabbak a feltűnősködére, esetleg a filmek, a zene, mit tudom én. Maga Salvador Novo mondta nekem egyszer, hogy mennyire meglepte némi hozzá látogatóba érkező fiatal viselkedése és nyelvhasználata. És Salvador Novo tudta, miről beszél.

Így ismertem meg Arturo Belanót. Egy délután Vargas Pardo beszélt nekem róla, és arról, hogy egy fantasztikus könyvön dolgozik (ezt a kifejezést használta), a fiatal latin-amerikai költészet megkérdőjelezhetetlen antológiáján, és kiadót keres. És ki ez a Belano?, kérdeztem. Recenziókat ír a folyóiratunkba, felelte Vargas Pardo. Ezek a költők, mondtam – és lopva a reakcióját figyeltem –, olyanok, mint az elkeseredett stricik, akik behálózható nőt keresnek, de Vargas Pardo lenyelte a csípős megjegyzésem, majd azt mondta, nagyon jó a könyv, és ha nem jelentetjük meg mi (á, milyen ügyesen használja a többes számot), akkor megteszi majd egy másik kiadó. Erre azt válaszoltam (közben lopva tovább figyeltem): hívd be hozzám, hozz össze velem egy találkozót, és majd meglátjuk, mit tehetünk.

Két nappal később megjelent Arturo Belano a kiadóban. Farmerdzseki és farmernadrág volt rajta. A dzseki ujján és a baloldalon befoltozatlan szakadások látszottak, mintha valaki azzal szórakozott volna, hogy nyilakkal és dárdákkal dobálja. A nadrágja, hogy is mondjam, ha levette volna, akkor megállt volna magában. A lábán levő tornacipőnek ijesztő volt már a látványa is. Hosszú, vállig érő haja volt, és bár valószínűleg mindig is sovány volt, most még inkább annak tűnt. Mintha napok óta nem aludt volna. A min-

denit, gondoltam, egy rakás szerencsétlenség. De legalább az volt az ember benyomása, hogy tusolt aznap reggel. Így aztán azt mondtam: Belano úr, lássuk csak azt az antológiát, amit készített. Mire ő: már odaadtam Vargas Pardónak. Rossz kezdés, gondoltam.

Fogtam a telefont, és szóltam a titkárnőmnek, hogy hívja Vargas Pardót az irodámba. Pár másodpercig egyikünk sem szólt meg. Bassza meg, ha Vargas Pardo egy picivel később érkezik, a fiatal költő ott helyben elalszik nekem. Viszont az kétségtelen, hogy nem látszott buzinak. Hogy gyorsabban teljen az idő, elmagyaráztam neki, hogy – ahogy az tudvalevő – sok verseskötet jelenik meg, de keveset adnak el belőlük. Igaz, válaszolta, sok jelenik meg. Az istenit, olyan volt, mint egy zombi. Egy pillanatra elgondolkodtam, nincs-e bedrogozva, de mégis hogyan lehetne kideríteni? Nahát, mondtam, és sok munkájába került a latin-amerikai versantológiájának összeállítására? Nem, felelte, mindannyian a barátaim. A szégyentelen. Ezek szerint, mondtam, nem lesz probléma a szerzői jogokkal, önnek megvannak a meghatalmazásai. Erre fölnevetett. Vagyis – engedjétek meg, hogy kifejtsem – elfordította a száját, vagyis meggörbítette az ajkát, vagyis kivillantotta a sárgás fogait, és kiadott valamilyen hangot. Esküszöm, a nevetésétől fölállt a szőr a hátamon. Hogy is írhatnám le, milyen volt. Mintha túlvilági nevetés lett volna? Mint azok a nevetések, amelyeket egy kihalt kórházi folyosón sétálva hall néha az ember? Valami olyasmi. Azután – a nevetés után – úgy tűnt, ismét belesüllyedünk a csöndbe, abba a kínos csöndbe, ami a frissen megismerkedett emberek között tud kialakulni, vagy egy szerkesztő és egy zombi között, esetünkben ez egyre megy, én viszont a legkevésbé sem akartam visszazuhanni abba a csöndbe, így aztán beszéltem tovább, beszéltem a szülőházáról, Chiléről, a folyóiratomról, amelyben közölt néhány irodalmi kritikát, arról, néha milyen nehéz megszabadulni egy rakás verseskötettől. De Vargas Pardo csak nem akart megérkezni (biztos a telefonon lóg, és egy másik költővel smúzol éppen!). És azután, pontosan azután, átéltem egyfajta megvilágosodást. Vagyis volt egy megérezésem. Tudtam, hogy jobb lenne, ha nem adnám ki azt az antológiát. Tudtam, hogy jobb lenne, ha *semmit* nem adnék ki ettől a költőtől. Elmehet Vargas Pardo a picsába a zseniális ötleteivel együtt. Ha vannak más érdeklődő kiadók, hát akkor adják ki őt, én ugyan nem, én tudtam, abban a világos pillanatomban, hogy ha kiadok egy ilyen könyvet, az balszerencsét hoz majd rám, és már az is, hogy itt ül ez a figura az irodámban velem szemben, és néz rám azzal az üres szemével, és mindjárt elalszik, már ez is balszerencsét hoz majd rám, és a balszerencse valószínűleg már ott lebeg a kiadóm teteje fölött, mint egy bűzlő holló, vagy mint az Aerolíneas Mexicanas egyik repülője, mely arra ítéltetett, hogy becsapódjon az irodáimat rejtő épületbe.

Aztán hirtelen megjelent Vargas Pardo, kezében a fiatal latin-amerikai költők kéziratát lobogtatta, én pedig, igaz, nagyon lassan, de fölbredtem az álomból, eleinte nem is érttem egészen tisztán, miről beszél Vargas Pardo, csak a nevetését hallottam, meg azt a kibaszott reszelős, életvidám hangját, mintha az lenne a legjobb dolog, ami valaha történt velem, hogy nekem dolgozhat – fizetett szabadság a fővárosban –, és emlékszem, olyan kábult voltam, hogy fölálltam, és kezet nyújtottam Vargas Pardónak, az istenért, kezet nyújtottam annak a fasznak, mintha ő volna a főnök vagy a vezérigazgató, én pedig egy kibaszott kis alkalmazott, és arra is emlékszem, hogy ránéztem Arturo Belanóra, ő viszont nem állt föl a székből, amikor megérkezett az ecuadori, sőt, nem csak hogy nem állt föl, de még csak ránk se bagózott, a fenébe, ránk se nézett, láttam a szőrös tarkóját, és egy pillanatra az jutott eszembe, hogy amit látok, az nem is élő személy, nem hús-vér ember, akinek vér folyik az ereiben, mint maga vagy én, hanem madárijesztő, egy

szalma- és műanyagtestet borító rongyos ruhakupac, vagy valami ilyesmi. Aztán hallottam, hogy Vargas Pardo azt mondja, már minden készen áll, Lisandro, Martita máris hozza a szerződést. Miféle szerződést?, motyogtam. Természetesen Belano könyvének a szerződését, felelte Vargas Pardo.

Erre megint leültem, és azt mondtam, nahát, nahát, hogy is van azzal a szerződéssel? Az a helyzet, hogy Belano holnapután elutazik, válaszolta Vargas Pardo, és addig le kell zárni az ügyet. Hova is utazik?, kérdeztem. Hát, Európába, felelte Vargas Pardo, hogy fölpróbáljon pár skandináv puncit (a közönségesség Vargas Pardo számára egyenértékű volt az egyenességgel, sőt, az őszinteséggel). Svédországba?, kérdeztem. Úgy valahogy, felelte Vargas Pardo, Svédországba, Dániába, hogy fájzon egy kicsit. És nem tudjuk elküldeni neki a szerződést?, javasoltam. Nem, Lisandro, mert ha elmegy Európába, nem lesz állandó lakcíme, ráadásul ő is le akarja zárni az ügyet. És ez a görény Vargas Pardo rám kacsinított, aztán odatolta az arcát az enyémmhez (azt hittem, meg akar puszilni a sunyi buzeránসা!), én pedig nem tudtam, nem voltam képes hátrébb ugrani, de Vargas Pardo nem akart mást, csak sügni valamit a fülembe, belesuttogni pár cinkos szót. És azt mondta, hogy nem kell kifizetnünk semmiféle előleget, csak írjam alá, írjam alá most rögtön, nehogy meggondolja magát, és átengedje a könyvet a konkurenciának. És én szerettem volna azt mondani neki, leszarom, hogy átengedi-e a könyvet a konkurenciának, bárcsak átengedné nekik, úgy hamarabb csöndbe mennek, mint én, de ehelyett csak arra volt erőm, hogy elcsukló hangon megkérdezzem tőle: ez a csávó be van drogozva, vagy mi? Vargas Pardo erre mennydörgő hangon fölnevetett, majd megint sutyorogni kezdett: úgy valahogy, Lisandro, úgy valahogy, persze, ezt sosem lehet tudni, de a könyv a lényeg, és itt is van, így aztán ne halogassuk tovább a szerződés aláírását! De bölcs dolog ez...?, préseltem ki magamból a kérdést suttogva. Erre Vargas Pardo arca – volt rajta bőr rendesen – eltávolodott az enyémtől, és azt válaszolta már újra a megszokott hangján, azon a reszelős, sztentori, amazonasi hangon – melyet egy elképzelhetetlenül narcisztikus megnyilatkozásában ő maga definiált így –, hát persze, hát persze. Majd odament a költőhöz, megpaskolta a hátát, hogy vagy, Belano, kérdezte, aztán a chilei fiatalember ránézett, majd rám nézett, és bamba mosoly ragyogta be az arcát. Egy fogyatékos mosolya, egy lobotómias mosolya, szentséges ég. Aztán belépett Martita, a titkárnő, és le-tett az asztalra két példányt a szerződésből, Vargas Pardo pedig nekiállt tollat keresni, hogy Belano aláírja, nosza, egy aprócska aláírás, de épp nincs nálam toll, mondta Belano, hát akkor, töltőtollat a költőnek, mondta Vargas Pardo. Mintha egyszerre az összes golyóstoll eltűnt volna az irodámból. Természetesen mindig tartottam párat a zakóm zsebében, de nem akartam elővenni őket. Ha nincs aláírás, nincs szerződés, gondoltam. De Martita fölforgatta az asztalomon a papírokat, és talált egyet. Belano aláírta. Én is aláírtam. Még egy kézszorítás, és az ügy lezárva, mondta Vargas Pardo. Megráztam a chilei kezét. Figyeltem az arcát. Mosolygott. Alig állt a lábán, olyan álmos volt, de a mosolygott. Hol láttam már korábban ezt a mosolyt? Ránéztem Vargas Pardóra, mintha azt kérdezném tőle, hol láttam már korábban ezt az átkozott mosolyt. A minden ízében védtelen mosolyt, mely mindannyiunkat magával ránt a pokolba. De Vargas Pardo már a chileitől búcsúzkodott. Tanácsokat adott neki az európai tartózkodásához! Az a buzi földidézte a fiatal éveit, amikor a kereskedelmi flottánál szolgált! Még Martita is nevetett a történeteink! Rájöttem, hogy nincs mit tenni. A könyv meg fog jelenni.

És én – hiába voltam mindig bátor kiadó – elfogadtam, hogy a homlokomra kerüljön ez a szégyenfolt.

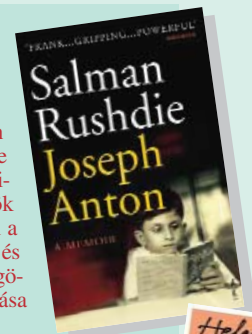
Kertes Gábor fordítása

Irodalmi ajánlatunk

Joseph Anton – Salman Rushdie – 3060 Ft

1989. február 14-én, Bálint-napon Salman Rushdie-t felhívta a BBC újságírója, és közölte vele, hogy Homejni ájtatullá "halálra ítélte". Ő első ízben hallotta a fatva szót. Bűne? Hogy írt egy regényt A sátrani versek címmel "az iszlám, a Próféta és a Korán ellen". Így kezdődik az a rendkívüli történet, amelyben egy író a föld alá kényyszerült, házról házra költözött, s közben állandóan felfegyverzett rendőrök védtek. Megkérték, hogy válasszon álnevet, amelyen a rendőrök szólíthatják. Ő kedvenc íróira gondolt, s az ő nevüket vegyítette; így jutott eszébe Conrad és Csehov – Joseph Anton. Rushdie e kiváló memoárban először meséli el annak történetét, hogy miképp vívta meg korunk egyik döntő fontosságú csatáját a szólásszabadságért. Beszél a felfegyverzett rendőrök melletti élet hol nyomasztó, hol komikus valóságáról és a védelmezőivel kialakított szoros kapcsolatáról; arról a harcáról, hogy megszerezze kormányok, titkosszolgálati főnökök, kiadók, újságírók és írótszak támogatását és megértését; valamint arról, hogy miképp nyerte vissza a szabadságát. Rendkívül őszinte és becsületos, lenyűgöző, provokatív, megindító és létfontosságú könyv ez. Mert ami Salman Rushdie-val történt, az az első felvonása volt egy drámának, amely valahol a világban még ma is nap, mint nap játszódik.

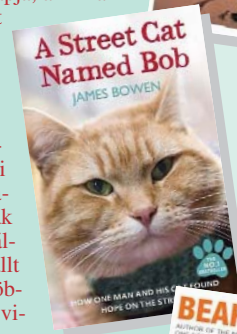
Bridget Jones: Mad About The Boy – Helen Fielding – 3980 Ft

Bridget Jones még mindig megőrül a pasikért, egyért legalábbis mindenképp. A kilókkal és az alkoholegységekkel folyamatosan harcoló szingli tehát tizenégy év után visszatér, ráadásul még mindig naplót vezet, sőt, szívesen él a közösségi oldalak nyújtotta lehetőségekkel. Hogy egészen pontosan kiért örül meg az ő-szingli, az még kérdéses, de Daniel Cleaver és Mark Darcy biztosan újra felbukkan a történetben. A Bridget Jones naplója 1996-ban jelent meg, és hamar nemzetközi bestseller lett. Tavaly tavasszal érzett megint kedvet magában Fielding ahhoz, hogy folytassa Bridget történetét, talán épp azért, mivel olyan kommunikációs csatornákat használunk ma már (emilek, sms-ezés, twitterezés), melyek az első regény idején még nem terjedtek el széles körben, vagy nem is léteztek egyáltalán. Bridget története hét évvel ezelőtt egyszer már folytatódott a The Independent hasábjain, akkor Jones kisasszony egy fiúgyermeknek adott életet, akinek Daniel volt az apja, ám Mark Darcy hajlandónak mutatkozott örökre fogadni a gyereket. Az utolsó bejegyzés azzal ért véget, hogy Bridget most minden idejét újszülött fia gondozására fordítja, és túl elfoglalt ahhoz, hogy folytassa a naplóját.

A Street Cat Named Bob – James Bowen – 2310Ft

A könyv stílusa és szókincse egyszerű – hiszen James nem író, hanem egy ex-drogos utcazenész és újságárús, aki évek óta London utcáin tengődik, mégis nagyon jól leírja ember és állat igaz barátságát. A saját állapotát és a vele való kapcsolatát mindenki különlegesnek tartja, mitől lenne James és Bob más, mint a többi macska és gazdája? A könyv elolvasása után kiderül, nem túlzás azt állítani, hogy Bob egy nem mindennapi macska, és kettejük találkozását talán valami felsőbb hatalom intézte el, hogy kölcsönösen helyrerázzák egymás életét. Szívbemarkoló képet fest James az utcai életről. Sokan megfenyegették, elzavarták, inzultáltak (főleg őt, de vele együtt a macskát is). Ezt ő már annyira megszokta, hogy a saját érdekeiért ki sem állt volna, ha nincs vele Bob – így viszont a sarkára állt, és megvédte magukat. Hiszen Bob tette őt láthatóvá a többi ember számára. Addig az emberek nagy ívben elkerülték, a társadalom szemetének tekintették, Bobbal viszont nagyon is pozitív értelemben észrevették, beszélgettek vele, embernek tekintették újra.

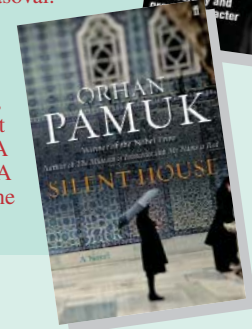
A Survival Guide For Life – Bear Grylls – 2450 Ft

A vadonban töltött élet felbecsülhetetlen értékekre tanítja az embert. Az extrém helyzetek különös képességeinket hozzák felszínre, a veszéllyel való szembeesülés előhozza a különös rejtett ösztöneinket. Azonban a céltudatos étellel még nagyobb kihívásoknak felelhetünk meg. Hogyan tud valaki egy csapatot arra ösztönözni, hogy kövessék a nyilvánvaló veszélyek ellenére? Milyen alapvető készségekre kell szert tenni, hogy a maximális teljesítményt elérhesse az ember? Hasonló kérdésekre ad választ a szerző könyvben, a Föld különféle részein szerzett tapasztalatait megosztva az olvasóval.

Silent House – Orhan Pamuk – 2450 Ft

Pamuk könyveiben rendszerint az identitászavar kerül előtérbe, melyet Törökország különös helyzete (félúton Európa és az iszlám világ között) okoz. A könyveiben megjelenő konfliktusok gyakran felkavaróak, a cselekmény összetett, a karakterek pedig jól kidolgozottak. Témái között szerepelnek a kelet és nyugat közötti különbségek, az ebből adódó feszültség, valamint a tradíció és a modern világ szembenállása. A szerző több elismerést is kapott kritikuskok részéről; többek között 1984-ben a Madarali Díjat Sessiz Ev (A csendes ház) című regényéért, melynek francia fordítása elnyerte a Prix de la Découverte Européenne elismerést 1991-ben.

A kötetek megvásárolhatók:

Librotrade Kft.

1173 Budapest, Pesti út 237.
Tel.: 254-0273 • Fax. 257-7472
E-mail: books@librotrade.hu
Honlap: www.librotrade.hu

Famulus Könyvesbolt

1137 Budapest, Újpest rakpart 6.
Tel.: 349-3656 • Fax. 288-0769
E-mail: famulus@chello.hu
Honlap: www.famuluskonyv.hu

Az Oxford University Press ajánlata:

3490 Ft

Oxford Angol-Magyar Szótár Nyelvtanulóknak

A kiindulás a jól bevált egynyelvű Oxford Wordpower Dictionary szóanyaga, hiszen a kétnyelvű változat azoknak a magyar tanulóknak készült, akik nyelvi tanulmányaik során a középfaladó szintet célozzák meg, és távlatban az érettségire, felvételire, vagy valamelyik nemzetközi vagy magyar nyelvvizsgára készülnek. A szótár kimondottan a magyar tanulók problémáival foglalkozik. Több mint 2000, a magyar nyelv szempontjából "trükkösebb" szó vagy kifejezés, helyes használatára hívja fel a figyelmet. Ugyancsak fontos része a szótárnak az a húsz oldalas fejezet is (Study Pages), amely magyar nyelven érdekes nyelvi jellegzetességeket mutat be, és rendkívül sok praktikus tanácsot ad az íráskészség és a nyelvi tudatosság fejlesztésére. Az szótár egyik különlegessége, hogy a szócikkek között nyelvi, nyelvtani vagy kulturális információt tartalmazó mezők találhatók, melyek gyakran felmerülő problémákra, jelentésbeli, használatbeli különbségekre hívják fel a figyelmet. A szótár végén található függelékek sem csak a szokásos rendhagyó igéket tartalmazzák, hanem a teljes angol nyelvtant összefoglalva, rendszerezve. Az Oxford Angol-Magyar Szótár nemcsak megbízható szókincset ad a középfaladó nyelvtanulóknak, hanem példamondatain, nyelvtani magyarázatain keresztül biztos útmutatást is nyújt a helyes nyelvhasználathoz.

Oxford English Grammar Course

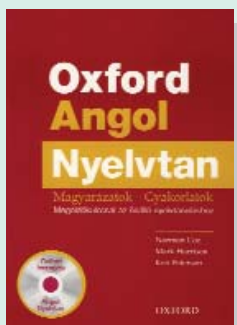
A népszerű szerzőpáros, Michael Swan és Catherine Walter (Good Grammar Book, How English Works) új nyelvtankönyvet írt, három szinten. A Basic és Intermediate szint alapja a két korábbi könyv, az Advanced teljesen új, a haladó szintű nyelvtanulók számára készült (C1-C2).. Színes ábrák, rövid példák szemléltetik a nyelvtan működését. Átvett cikkek, idézetek és versek, internet gyakorlatok, és rengeteg teszt (a könyvben is, és online elérhető) segíti a tanulókat a nyelvtan megértésében. A könyvhöz tartozó CD ROM a kiejtést és a hangsúlyozást gyakoroltatja. Kapható megoldókulccsal és kulcs nélküli változatban is.

Basic
With Key (Pack)
5490 Ft

Intermediate
With Key (Pack)
5950 Ft

Advanced
With Key (Pack)
6425 Ft

3990 Ft

Oxford Angol Nyelvtan (+CD-ROM) kulcsos Coe/Harrison/Paterson

Az Oxford Angol Nyelvtan magyar nyelven nyújt megbízható segítséget az angol nyelv tanulásához. Különösen hasznos a nyelvvizsgára vagy az érettségi vizsgára készülők számára, hiszen áttekinti és gyakoroltatja az angol nyelvtan minden területét. Megoldó kulcsos és kulcs nélküli változatban is kapható. Használható középiskolában és nyelvtanfolyamokon kurzuskönyvek kiegészítőjeként, de hasznos segítője lehet azoknak is, akik otthon, egyéni tanulás során kívánják nyelvtudásukat fejleszteni. Példákkal illusztrált magyar nyelvű magyarázatokat tartalmaz. Bőséges gyakorlási lehetőséget ad mind a magyarázatokat követő feladatok, mind pedig a rendszeresen beiktatott ismétlések révén.

Librotrade Kft.
1173 Budapest, Pesti út 237.
Tel: 254-0273
Fax: 257-7472
e-mail: books@librotrade.hu
www.librotrade.hu

A könyvek megvásárolhatók:
Bookshop Kft.
1052 Budapest, Gerlóczy utca. 7.
Tel: 318-8633
e-mail: info@oupbooks.hu

Famulus Könyvesbolt
1137 Budapest, Újpest rakpart 6.
Tel: 349-3656
Fax: 288-0769
e-mail: famulus@chello.hu
www.famuluskonyv.hu

AZ OLVASÁS ÉJSZAKÁJA

Amikor nem alszol

A KOSSUTH KIADÓ PROGRAMJA AZ OLVASÁS ÉJSZAKÁJÁN AZ ÖRKÉNY ISTVÁN KÖNYVESBOLTBAN

1137 Budapest, Szent István krt. 26. szeptember 13. • 19.⁰⁰ – 23.⁰⁰ óra

14.⁰⁰-17.⁰⁰ óra

Amikor nem alszol – Szépiró verseny

Téma: az éjszaka. Műfaj: vers, szabad vers, verspróza, rövid írás.

A pályázó alkotókat/előadókat **Varga Julis várja.**

18.⁰⁰ óra

Kata-Totó/Totó-LINA

Irodalmi játék **Varga Kata-Lina** színésznővel

19.⁰⁰ óra

Gerendás Péter

Gitáromba kapaszkodva című könyvének és a könyvhöz kapcsolódó új CD-nek az **élő, zenei bemutatója**

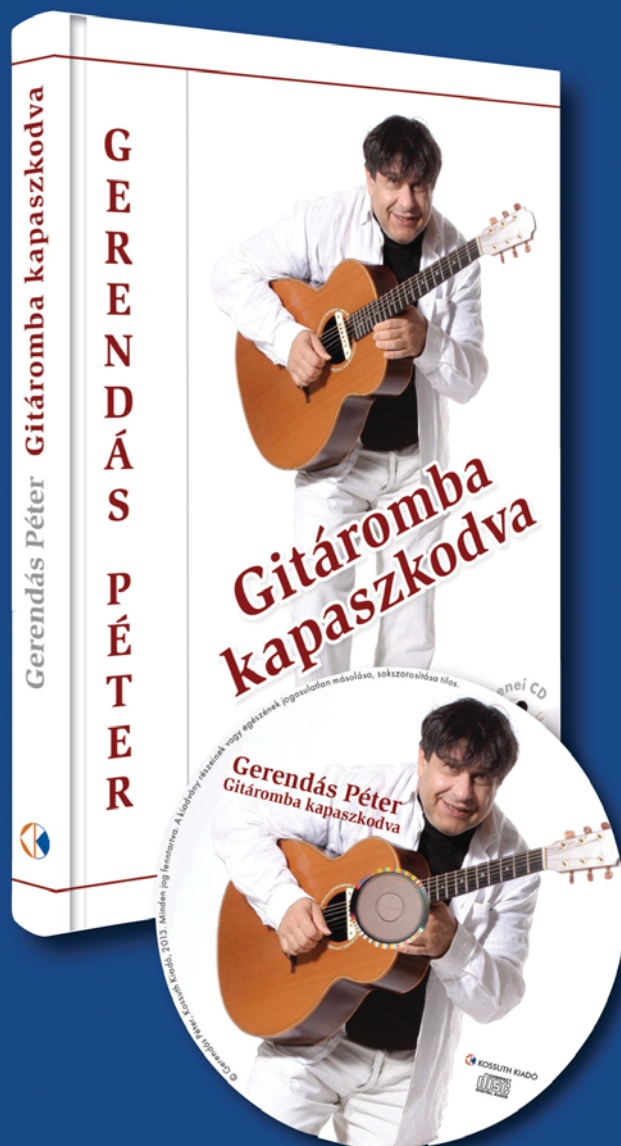
21.⁰⁰ óra

Varga Gábor mestercukrász édes ízei
Reformédességek kóstolója a Galérián

22.⁰⁰ óra

A 100 éve született Weöres Sándorra emlékezünk!

Pogány Judit és Rátóti Zoltán színművészek
közreműködésével Weöres Sándor: A teljesség felé című
**hangoskönyv élő bemutatójával és Weöres Sándor
idézetekkel**

Toldy Ferenc Könyvesbolt és Vevőszolgálat • 1011 Budapest, Fő u. 40. • Tel./fax: 06-1/225-8400, -8401, 201-9582 • kossuthvevoszolg@t-online.hu
Örkény István Könyvesbolt, 1137 Bp., Szt. István krt. 26., Tel.: 06-1/782-1710 • Fejtő Ferenc Könyvesbolt, 1043 Bp., Bocskai u. 26., Tel.: 06-1/888-9120

www.kossuth.hu